

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ДИНЧЕВ СЕРГІЙ СЕРГІЙОВИЧ

УДК 351.86:004:316.4(477)

ДИСЕРТАЦІЯ

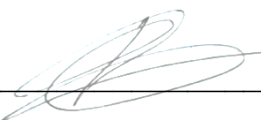
**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ
РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ**

За спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування»

Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ С.С.Динчев

Науковий керівник –
Бікулов Дамір Тагірович
доктор наук з державного управління,
професор

Запоріжжя – 2026

АНОТАЦІЯ

Динчев С. С. Публічне управління інформаційним забезпеченням реінтеграції тимчасово окупованих територій. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2026.

Дисертаційну роботу присвячено вирішенню актуального наукового завдання щодо розроблення теоретико-методологічних та практичних засад публічного управління інформаційним забезпеченням процесів реінтеграції тимчасово окупованих територій України в умовах воєнних викликів та післявоєнного відновлення.

Актуальність дослідження зумовлена безпрецедентними викликами, що постали перед Україною внаслідок тимчасової окупації частини територій, масштабних руйнувань інфраструктури, значних демографічних втрат, вимушеної міграції населення та трансформації суспільних відносин під впливом воєнних дій. У таких умовах питання реінтеграції територій виходить за межі виключно безпекової або адміністративної проблематики та набуває ознак комплексного міжгалузевого завдання, що охоплює політичні, економічні, соціальні, гуманітарні та інформаційні аспекти державної політики.

Методологічною основою дослідження стали загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, зокрема системний, структурно-функціональний, інституційний, порівняльний та історичний підходи. Для аналізу міжнародного досвіду реінтеграції територій використано метод порівняльного аналізу, а для формування авторських моделей та механізмів – методи моделювання, узагальнення та наукового прогнозування. Це дозволило комплексно дослідити особливості функціонування системи публічного управління в умовах воєнного та післявоєнного розвитку.

У роботі здійснено комплексний аналіз сучасних підходів до реінтеграції територій, постконфліктного відновлення та інформаційного забезпечення

публічного управління. Обґрунтовано, що кризові території охоплюють тимчасово окуповані території, території активних бойових дій, деокуповані та прифронтові території, які характеризуються значними демографічними, соціально-економічними, інфраструктурними та гуманітарними втратами. Визначено, що ефективність їх відновлення значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення, рівня суспільної довіри та спроможності держави формувати єдиний інформаційний простір.

У роботі здійснено порівняльний аналіз міжнародного досвіду реінтеграції територій, зокрема Хорватії, Німеччини, Республіки Корея, а також окремих територій України, звільнених від окупації у 2014–2015 роках. Встановлено, що успішність реінтеграційних процесів визначається не лише рівнем економічної підтримки, але й ефективністю державної інформаційної політики, якістю управлінських рішень, рівнем суспільної довіри та здатністю держави забезпечити справедливий баланс між безпековими інтересами, правами людини та потребами місцевих громад.

Удосконалено понятійно-категоріальний апарат дослідження шляхом уточнення змісту категорій «кризові території», «деокуповані території», «прифронтові території», «реінтеграційна політика» та «інформаційне забезпечення реінтеграції територій». Запропоновано розглядати їх як взаємопов'язані елементи системи публічного управління, спрямованої на відновлення територіальної цілісності держави, забезпечення прав громадян та формування умов для сталого розвитку територіальних громад.

Удосконалено понятійно-категоріальний апарат публічного управління у сфері реінтеграції територій шляхом виокремлення об'єктивних (територіальний статус, інституційна спроможність, бюджетні ресурси, правовий режим, безпекові фактори) та суб'єктивних (ідентичність, цінності, соціальні зв'язки, досвід окупації, готовність до інтеграції, рівень суспільної довіри) складових розвитку територіальних громад. Обґрунтовано, що саме баланс між цими групами чинників визначає ефективність управлінських рішень у реінтеграційній політиці.

У роботі розроблено модель інформаційного забезпечення процесів реінтеграції, яка поєднує систему офіційних інформаційних ресурсів, цифрових сервісів, стратегічних комунікацій, електронного урядування, державного мовлення та моніторингу суспільних настроїв. Доведено, що інформаційне забезпечення має виконувати не лише комунікаційну, а й соціально-відновлювальну функцію, сприяючи формуванню суспільної стійкості, зниженню соціальної напруги та відновленню довіри до державних інституцій.

Публічне управління реінтеграцією територій розглянуто як законодавчо закріплену систему суб'єкт-суб'єктної взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадами та громадянами, яка реалізується в умовах воєнного стану та постконфліктної трансформації. Підкреслено, що антикризове управління виходить за межі адміністративних функцій і охоплює політичну, соціальну, економічну, гуманітарну та правозахисну сфери.

Окрему увагу приділено проблематиці дотримання прав людини у процесі реінтеграції, зокрема захисту майнових прав, компенсації зруйнованого або втраченого житла, відновлення доступу до соціальних послуг, освіти, охорони здоров'я, а також забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб у регіонах, які їх приймають. Обґрунтовано необхідність формування єдиної державної системи обліку майнових втрат та прозорих механізмів відшкодування завданих збитків.

Проаналізовано нормативно-правові засади реінтеграції тимчасово окупованих територій на міжнародному, національному та місцевому рівнях. Виявлено суперечності між міжнародними стандартами захисту прав людини та окремими положеннями чинного законодавства України, що потребують нормативного врегулювання. Запропоновано напрями удосконалення правових механізмів участі громадян у прийнятті управлінських рішень, зокрема із застосуванням цифрових інструментів та альтернативних форм громадської участі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у формуванні концепції інформаційно орієнтованої реінтеграції тимчасово окупованих територій, розробленні моделі інформаційного забезпечення реінтеграційної політики, обґрунтуванні феномену національної ремісії та концепції реінтеграційного примирення, а також у запропонуванні методичного підходу до оцінювання рівня реінтеграції територій на основі інтегрального індексу. Удосконалено підходи до класифікації кризових територій та визначення їх місця в системі публічного управління. Подальшого розвитку набули теоретико-методологічні засади інформаційного забезпечення реінтеграції територій, механізми взаємодії органів влади з громадами та підходи до соціальної реабілітації населення в умовах післявоєнного відновлення.

Запропоновано концепцію реінтеграційного примирення та обґрунтовано феномен національної ремісії як стану суспільства, за якого наслідки воєнного конфлікту не перешкоджають нормальному функціонуванню державних інституцій, економіки та суспільних відносин. Визначено, що досягнення такого стану потребує поєднання правових, інформаційних, соціальних, економічних та гуманітарних механізмів державної політики, включаючи відновлення житла та майна громадян, підтримку підприємництва, реабілітацію ветеранів, розвиток освіти та забезпечення суспільного діалогу.

Проаналізовано сучасний стан тимчасово окупованих територій України та визначено основні фактори їх відновлення. Обґрунтовано роль підприємництва, інвестиційної діяльності, місцевого самоврядування, громадянського суспільства та міжнародної підтримки у процесах післявоєнного розвитку. Доведено необхідність поєднання міжнародної допомоги із внутрішніми економічними ресурсами держави, територіальних громад та приватного сектору.

Розроблено пропозиції щодо створення Єдиної цифрової платформи реінтеграції тимчасово окупованих територій, яка забезпечує інтеграцію державних реєстрів, електронних сервісів, інструментів аналітики даних та підтримки управлінських рішень. Запропоновано методичний підхід до

оцінювання рівня реінтеграції територій на основі інтегрального індексу, що враховує соціальні, економічні, інформаційні та інституційні показники.

Доведено, що ефективна реінтеграція тимчасово окупованих територій потребує розвитку міжнародного співробітництва, партнерства з громадським сектором і бізнесом, використання проєктного підходу, стратегічного планування, сучасних інформаційних технологій та комплексної трансформації нормативно-правової бази. Визначено роль громадських організацій, місцевих ініціативних груп та лідерів громадської думки як агентів соціальних змін у процесах післявоєнного відновлення.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих підходів органами державної влади, органами місцевого самоврядування, військовими адміністраціями, міжнародними організаціями та громадськими інституціями під час формування та реалізації політики реінтеграції, післявоєнного відновлення та розвитку тимчасово окупованих територій України.

Ключові слова: публічне управління, інформаційне забезпечення, реінтеграція, кризові території, тимчасово окуповані території, деокупація, національна ремісія, реінтеграційне примирення, територіальні громади, цифровізація, післявоєнне відновлення.

SUMMARY

Dynchev S. S. Administration of Information Support for the Reintegration of Temporary Occupated territories of Ukraine. - Manuscript. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) in specialty 281 – Public Administration and Management. Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, 2026.

The dissertation is devoted to solving an important scientific problem related to the development of theoretical, methodological and practical foundations of public administration of information support for the reintegration of Ukraine's crisis territories under conditions of wartime challenges and post-war recovery.

The relevance of the research is determined by the unprecedented challenges faced by Ukraine as a result of the temporary occupation of part of its territories, large-scale destruction of infrastructure, significant demographic losses, forced migration of the population and transformation of social relations under the influence of military actions. Under such conditions, the issue of territorial reintegration extends beyond purely security or administrative concerns and acquires the characteristics of a comprehensive interdisciplinary task encompassing political, economic, social, humanitarian and informational dimensions of public policy.

The methodological basis of the study consists of general scientific and special methods of scientific inquiry, including systemic, structural-functional, institutional, comparative and historical approaches. Comparative analysis was applied to examine international experience in territorial reintegration, while modelling, generalisation and scientific forecasting methods were used to develop the author's concepts and mechanisms. This made it possible to comprehensively investigate the functioning of the public administration system under conditions of war and post-war transformation.

The dissertation provides a comprehensive analysis of contemporary approaches to territorial reintegration, post-conflict recovery and information support in public administration. It is substantiated that crisis territories include temporarily occupied territories, territories affected by active hostilities, de-occupied territories and frontline territories characterized by significant demographic, socio-economic, infrastructural and humanitarian losses. It is determined that the effectiveness of their recovery largely depends on the quality of information support, the level of public trust and the state's ability to maintain a unified information space.

A comparative analysis of international experience in territorial reintegration was conducted, including the cases of Croatia, Germany, the Republic of Korea, as well as Ukrainian territories liberated from occupation in 2014–2015. It has been established that the success of reintegration processes depends not only on the level of economic support but also on the effectiveness of state information policy, the quality of administrative decisions, the level of public trust and the state's ability to balance security interests, human rights and the needs of local communities.

The conceptual and categorical apparatus of the research has been improved by clarifying the content of the categories “crisis territories”, “de-occupied territories”, “frontline territories”, “reintegration policy” and “information support of territorial reintegration”. These categories are proposed to be considered as interconnected elements of a public administration system aimed at restoring territorial integrity, ensuring citizens’ rights and creating conditions for the sustainable development of territorial communities.

The conceptual framework of public administration in the field of territorial reintegration has been further developed through the identification of objective components (territorial status, institutional capacity, budget resources, legal regime and security factors) and subjective components (identity, values, social ties, occupation experience, readiness for integration and public trust) influencing community development. It is substantiated that the balance between these factors determines the effectiveness of public management decisions within reintegration policy.

The study develops a model of information support for reintegration processes combining official information resources, digital services, strategic communications, e-government instruments, public broadcasting and public opinion monitoring. It is demonstrated that information support should perform not only a communicative but also a socio-rehabilitative function by strengthening social resilience, reducing social tensions and restoring trust in public institutions.

Public administration of territorial reintegration is considered as a legally established system of subject-to-subject interaction among public authorities, local self-government bodies, communities and citizens implemented under conditions of martial law and post-conflict transformation. It is emphasized that crisis governance extends beyond administrative functions and encompasses political, social, economic, humanitarian and human rights dimensions.

Special attention is devoted to the protection of human rights in the process of reintegration, particularly the protection of property rights, compensation for destroyed or lost housing, restoration of access to social services, education and healthcare, as

well as ensuring the rights of internally displaced persons in host communities. The necessity of establishing a unified state system for recording property losses and transparent compensation mechanisms is substantiated.

The legal framework of crisis territory reintegration at the international, national and local levels is analyzed. Contradictions between international human rights standards and certain provisions of Ukrainian legislation requiring further legal regulation are identified. Directions for improving legal mechanisms of citizen participation in public decision-making through digital tools and alternative forms of civic engagement are proposed.

The scientific novelty of the research consists in the development of the concept of information-oriented reintegration of crisis territories, the model of information support for reintegration policy, the substantiation of the phenomenon of national remission and the concept of reintegration reconciliation, as well as the proposal of a methodological approach to assessing the level of territorial reintegration through an integral index. Approaches to the classification of crisis territories and their role in the public administration system have been improved. Theoretical and methodological foundations of information support for territorial reintegration, mechanisms of interaction between public authorities and communities, and approaches to the social rehabilitation of the population under post-war recovery conditions have been further developed.

The concept of reintegration reconciliation and the phenomenon of national remission are substantiated. National remission is defined as a state of society in which the consequences of military conflict no longer impede the normal functioning of public institutions, the economy and social relations. Achieving such a condition requires a combination of legal, informational, social, economic and humanitarian policy instruments, including housing and property recovery, business support, veterans' rehabilitation, educational development and public dialogue.

The current state of Ukraine's crisis territories is analyzed and the key factors of their recovery are identified. The role of entrepreneurship, investment activity, local self-government, civil society and international support in post-war development is

substantiated. The necessity of combining international assistance with domestic economic resources of the state, territorial communities and the private sector is demonstrated.

Proposals are developed for establishing a Unified Digital Platform for the Reintegration of Crisis Territories, integrating state registers, electronic services, data analytics instruments and decision-support tools. A methodological approach to assessing the level of territorial reintegration based on an integral index that incorporates social, economic, informational and institutional indicators is proposed.

It is demonstrated that effective reintegration of temporarily occupied territories requires the development of international cooperation, partnerships with civil society and business, project-based management, strategic planning, modern information technologies and comprehensive transformation of the legal framework. The role of non-governmental organizations, local initiative groups and opinion leaders as agents of social change in post-war recovery processes is identified.

The practical significance of the obtained results lies in the possibility of applying the proposed approaches by public authorities, local self-government bodies, military administrations, international organizations and civil society institutions in the development and implementation of reintegration, post-war recovery and development policies for Ukraine's crisis territories.

Keywords: public administration, information support, reintegration, crisis territories, temporarily occupied territories, de-occupation, national remission, reintegration reconciliation, territorial communities, digitalization, post-war recovery.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях:

1. Динчев С.С. Досвід уряду Хорватії у реінтеграції тимчасово окупованих територій. *Вісник Херсонського національного технічного університету. Публічне управління і адміністрування. № 4 (95). Ч 2. (2025). С. 250-254. DOI <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2025.4.2.32>*

2. Динчев С.С. Проблематика примирення на поствоєнному просторі. *Міжнародний гуманітарний вісник*. № 66 (2026) С. 36-43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-2675/2026-66-5>

3. Динчев С.С. Інституціональні аспекти інформаційної взаємодії з громадами тимчасово окупованих територій. *Економіка і регіони № 1 (100)*. С. 299-307. DOI: 10.26906/EiR.2026.1 (100) 4396

4. Динчев С.С. Розвиток механізмів втраченого в результаті військових дій бізнесу. *Український економічний часопис*. Випуск 13. (2026) С. 42 -48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2026-13-6>

Статті у міжнародних наукових періодичних виданнях з напряму дисертації:

5. Dynchev S. Information support for internally displaced persons in Ukraine during the war. *International Scientific Conference Modern science: theory, methodology, and interdisciplinary practice : Conference Proceedings*, March 20-21, 2026 Riga, Latvia : Baltija Publishing, 164 pages. P. 126 – 130/ DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-672-0-34>

Публікації в інших виданнях:

6. Динчев С.С. Пріоритетні напрями післявоєнного відновлення України. *Публічне управління XXI століття: особливості воєнного і післявоєнного періодів*. ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. Збірник матеріалів XXIII Міжнародного наукового конгресу «Публічне управління XXI століття: особливості воєнного і післявоєнного періодів» С. 350-354.

7. Динчев С.С. Забезпечення функціонування органів місцевого самоврядування на тимчасово окупованих територіях. *Трансформаційні економічні процеси в Україні та країнах Європи*. матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 24–25 жовтня 2025 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В. П. Приходько, В. В. Химинець та ін. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2025. С. 239-242 DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-555-9-66>

8. Динчев С. Реінтеграція тимчасово окупованих територій: інформаційна складова в системі публічного управління. *Проблеми управління економічним потенціалом регіонів: збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції (31 жовтня 2024 р.)* : Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. С. 21-23.

9. Динчев С. Публічне управління інформаційним забезпеченням реінтеграції тимчасово окупованих територій. *Збірник наукових праць студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2025»: у 5 т. / Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2025. Т.2. С. 39-41.*

10. Динчев С. Стратегічні аспекти інформаційного забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій. *Проблеми управління економічним потенціалом регіонів: збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції (4 листопада 2025 р.)* : Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2025. С. 20-22.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІЯМИ В КРИЗОВИХ ТА ПОСТКРИЗОВИХ УМОВАХ.....	
1.1 Основні поняття і категорії публічного управління в умовах кризи.....	22
1.2 Специфіка публічного управління і адміністрування у воєнний час.....	38
1.3 Методи інформаційного забезпечення публічного управління на кризових територіях.....	47
Висновки до 1 розділу.....	58
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ВЗАЄМОДІЇ З КРИЗОВИМИ ТЕРИТОРІЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РЕІНТЕГРАЦІЇ.....	
2.1 Стан та наслідки широкомасштабної агресії РФ для місцевих територіальних громад	62
2.2 Нормативно-правові засади функціонування механізмів реінтеграції тимчасово окупованих територій.....	76
2.3 Механізми інформаційного забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій.....	93
2.4 Порівняльний аналіз зарубіжного досвіду реінтеграції територій.....	99
Висновки до 2 розділу.....	107
РОЗДІЛ 3. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ.....	
3.1 Удосконалення нормативно-правового забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій.....	109

3.2. Технологічні аспекти інформаційного забезпечення адміністративних заходів.....	118
3.3 Інноваційні інструменти інформаційного забезпечення процесу реінтеграції.....	128
3.4. Концептуальні основи реінтеграції тимчасово окупованих територій...	134
Висновки до 3 розділу.....	146
ВИСНОВКИ.....	153
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	158

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю кардинальної перебудови принципів, методів та підходів у публічному управлінні з метою збереження українського суспільства у воєнний період та його відновлення у поствоєнний час, подолання важких наслідків війни, які довгі часи впливатимуть на стан речей, хід процесів у всіх сферах суспільного життя українських громад.

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, що набула безпрецедентного масштабу з лютого 2022 року, призвела до формування значного масиву тимчасово окупованих територій, частина з яких перебуває під тимчасовою окупацією, частина – у зоні активних бойових дій або постраждала від руйнування критичної інфраструктури. У цих умовах проблема реінтеграції тимчасово окупованих територій набуває не лише політико-правового, а й комплексного управлінського значення.

Реінтеграція тимчасово окупованих і постраждалих територій не обмежується відновленням територіальної цілісності держави. Йдеться про відновлення інституційної спроможності органів публічної влади, повернення довіри населення до держави, забезпечення безпеки, відбудову економічного потенціалу, формування нової моделі взаємодії між центральними органами влади та місцевими громадами. У цьому контексті інформаційне забезпечення процесів реінтеграції стає ключовим елементом публічного управління.

Особливість сучасного етапу полягає у тому, що реінтеграція здійснюється в умовах гібридного впливу, інформаційних атак, масових міграційних процесів, руйнування адміністративної інфраструктури та зміни соціальної структури громад. Тому традиційні управлінські інструменти потребують переосмислення та адаптації до кризових і посткризових умов.

Наукова актуальність дослідження зумовлена необхідністю формування теоретико-методологічних засад публічного управління реінтеграцією тимчасово окупованих територій, а також розроблення практичних механізмів

інформаційного забезпечення адміністративних процесів в умовах війни та післявоєнного відновлення.

Практична актуальність визначається потребою вдосконалення нормативно-правової бази, інституційної архітектури та технологічних інструментів управління реінтеграційними процесами.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Проблематика публічного управління в умовах кризи досліджується в межах теорії державного управління, кризового менеджменту, безпекових студій та постконфліктної трансформації. Теоретичні основи кризового управління розроблялися у працях зарубіжних дослідників, зокрема в контексті управління надзвичайними ситуаціями, державної стійкості та інституційної адаптації.

Проблеми постконфліктної реінтеграції розглядалися у дослідженнях, присвячених досвіду Балканських країн, Німеччини після об'єднання, держав Африки та Близького Сходу. В українському науковому дискурсі значна увага приділяється питанням деокупації, перехідного правосуддя, відновлення територіальних громад та інституційної спроможності органів місцевого самоврядування.

Після 2014 року український науковий дискурс суттєво активізувався у напрямі дослідження кризового управління, державної стійкості та реінтеграції тимчасово окупованих територій. Зокрема, питання публічного управління в умовах воєнного конфлікту, гібридних загроз та відновлення територіальної цілісності держави аналізуються у працях В.Горбуліна, Д.Дубова, О. Литвиненка, О. Резнікової, Г.Почепцова та інших дослідників безпекової та управлінської проблематики. У цих роботах наголошується на необхідності інтеграції безпекових, соціально-економічних та інформаційних механізмів у процесах державної політики щодо деокупації.

М.А.Ажажа, М.А.Латинін концентрують увагу на змістовності управлінських аспектів та антикризовому управлінні у воєнний та поствоєнний період. Д.Т.Бікулов та А.В. Акімов розглядають питання інформаційного

забезпечення процесів публічного управління, цифровізації у контексті державної безпеки.

Проблематика відновлення територій та управління постконфліктними процесами також розглядається у контексті реформування системи публічного управління, інституційної спроможності органів влади та забезпечення довіри населення до державних інститутів [9]. Окремий напрям досліджень становить інформаційна безпека та комунікаційна політика держави в умовах гібридної війни, що пов'язується з формуванням стійких інформаційних механізмів підтримки реінтеграційних процесів.

Серед зарубіжних учених суттєвий внесок у розвиток теорії публічного управління здійснили Д. Осборн і Т. Геблер, які сформулювали концепцію «нового державного менеджменту», а також К. Худ, який розвинув інструментальний підхід до реформування державного сектору. Теоретичні основи державної спроможності та інституційної довіри розроблені у працях Ф. Фукуями та Р. Патнема, які підкреслювали значення соціального капіталу у ефективних інституціях для стабільності політичної системи.

Разом із тим, питання інформаційного забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій як системного управлінського механізму досліджене недостатньо. Потребує комплексного осмислення взаємозв'язок між нормативно-правовим регулюванням, інституційною координацією та цифровими технологіями управління в умовах війни.

Об'єкт дослідження – процеси публічного управління тимчасово окупованими, кризовими та посткризовими територіями в умовах воєнного та післявоєнного розвитку.

Предмет дослідження - механізми інформаційного забезпечення публічного управління реінтеграцією тимчасово окупованих територій.

Мета дослідження - обґрунтування теоретико-методологічних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів інформаційного забезпечення реінтеграції територій.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- розкрити сутність основних понять і категорій публічного управління в умовах воєнної кризи та поствоєнному стані;
- проаналізувати специфіку публічного управління у воєнний час та у поствоєнний період;
- дослідити методи інформаційного забезпечення управління на кризових територіях;
- оцінити сучасний стан взаємодії органів влади з кризовими територіями;
- проаналізувати нормативно-правові засади реінтеграційної політики.
- визначити технологічні аспекти інформаційного забезпечення адміністративних заходів.
- запропонувати інноваційні інструменти інформаційної підтримки процесів реінтеграції.

Для досягнення результатів у роботі застосовано:

- метод системного підходу - для аналізу діяльності з публічного управління як цілісної системи процесів;
- інституційний метод – для дослідження ролі органів державної влади їх взаємодії у рамках норм законодавства;
- порівняльний аналіз – для вивчення міжнародного досвіду та підсумків реалізованих заходів;
- структурно-функціональний метод – для визначення взаємозв'язків елементів управління;
- методи правового аналізу нормативних актів;
- елементи сценарного прогнозування;
- абстрактно-логічний метод - для узагальнення та формулювання висновків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному.

У дисертації вперше:

- сформульовано концепцію реінтеграційного примирення як складової публічного управління процесами повернення деокупованих, прифронтових і

посткризових територій до єдиного політико-правового, соціально-економічного та інформаційного простору України;

- обґрунтовано феномен національної ремісії, як особливого стану суспільства після тривалої війни та окупації, за якого гострота соціального конфлікту знижується до рівня, що дає змогу забезпечити спільне функціонування громадян, територіальних громад та органів публічної влади без повного усунення всіх причин суспільної напруги;

- уточнено зміст категорій «інформаційне забезпечення реінтеграції територій», «кризові території», «деокуповані території», «прифронтові території», «реінтеграційна політика» шляхом їх розгляду як взаємопов'язаних елементів публічного управління в умовах воєнного та поствоєнного розвитку;

- розроблено модель інтегрованої системи інформаційного супроводу реінтеграційної політики, яка поєднує державні інформаційні ресурси, цифрові платформи, комунікаційні канали, механізми зворотного зв'язку, інструменти верифікації даних та моніторинг соціальних настроїв;

- запропоновано підхід до поетапної інтеграції деокупованих і прифронтових територій, що передбачає диференціацію управлінських рішень залежно від тривалості окупації, рівня руйнування інфраструктури, демографічних змін, безпекової ситуації, стану місцевих інституцій та готовності населення до повернення в український правовий і соціальний простір;

- обґрунтовано напрями вдосконалення нормативно-правового регулювання реінтеграційних, реабілітаційних та компенсаційних процесів, зокрема у частині захисту прав громадян, документування збитків, відновлення майнових прав, підтримки внутрішньо переміщених осіб і правового визначення статусу територій з різним рівнем посткризового відновлення.

Дістало подальшого розвитку:

- теоретико-методологічне обґрунтування інформаційного забезпечення процесів реінтеграції територій, як системного механізму публічного управління, що поєднує аналітичну, комунікаційну, безпекову, соціальну та правову складові;

- наукове розуміння механізму взаємодії органів публічної влади з громадами та громадянами, які постраждали від окупації, шляхом виділення різних груп населення: внутрішньо переміщених осіб, громадян, які залишалися на тимчасово окупованих територіях, осіб, що втратили житло або бізнес, мешканців зруйнованих населених пунктів, громадян, які прагнуть повернутися, та осіб, які остаточно інтегрувалися в нові громади;
- підхід до формування соціально-комунікаційних механізмів реінтеграції населення деокупованих і прифронтових територій, який передбачає врахування наслідків тривалої окупації, вимушеної міграції, руйнування соціальних зв'язків, інформаційної ізоляції та необхідності створення умов для національної ремісії, суспільного примирення й поступового відновлення довіри до держави.

Практичне значення результатів полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані:

- при розробці та обґрунтуванні законодавчих та нормативних актів, що пов'язані із питаннями реінтеграції;
- органами виконавчої влади у формування програм відновлення, реінтеграції та реабілітації;
- органами місцевого самоврядування у забезпеченні реалізації державної політики та у навчальному процесі закладів вищої освіти.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 168 сторінок.

Теоретичні положення дисертаційної роботи спираються на теорію публічного управління, концепцію сталого розвитку суспільства, принципи субсидіарності, антикризового менеджменту, народовладдя, законності, колегіальності, гласності та виборності, а також нормативно-правове поля, які включає чинне законодавство України, міжнародні договори та хартії у сфері місцевого самоврядування та управління, захисту прав людини. Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи та Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно науково-дослідницької тем Запорізького національного університету «Напрямки інноваційного розвитку бізнес-процесів підприємств та організацій в умовах інтернаціоналізації економіки» (номер державної реєстрації 0120U000371), «Цифрова трансформація бізнес-процесів підприємств в умовах глобального ринку» (номер державної реєстрації 0125U000398), а також «Дорожня карта відновлення Запоріжжя. Голос громади» (номер державної реєстрації 0123U103934). зокрема «Публічно-управлінські механізми розвитку соціальної держави» (реєстраційний номер 0123U103000).

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження пройшли апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також впроваджено у навчальний процес Запорізького національного університету (довідка про впровадження від 08.06.2026); практичну діяльність Приазовської селищної військової адміністрації Мелітопольського району Запорізької області (акт впровадження від 20.03.2026); департаменту управління житлово-комунальним господарством Запорізької міської Ради (акт впровадження від 23.06.2026), комунального підприємства «Градопроект» Запорізької міської Ради (акт впровадження від 12.03.2026).

Публікації. Наукові результати дисертаційного дослідження викладені у 8 публікаціях, в тому числі 6 - одноосібних, з яких 4 - у спеціалізованих фахових виданнях України, 2 – в міжнародних за напрямом підготовки дисертаційного дослідження.

Структура та обсяг роботи. Структура роботи зумовлена метою і завданнями дисертаційного дослідження та представлена вступом, трьома розділами, висновками та списком використаних джерел. Обсяг роботи складає 168 сторінок друкованого тексту, з яких 159 сторінок – основний текст роботи, 8 сторінок використаних джерел (140 позицій), 15 таблиць, 13 рисунків та 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІЯМИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ

1.1 Основні поняття і категорії публічного управління в умовах кризи

Теорія публічного управління сформувалася як міждисциплінарна галузь знань на перетині політичної науки, адміністративного права, соціології, економіки та теорії організацій. Її становлення пов'язане з трансформацією держави від адміністративно-бюрократичної моделі до сучасної публічно-орієнтованої, що ґрунтується на принципах відкритості, підзвітності та участі громадян. Практично весь період існування України як в складі Радянського Союзу, так і як незалежної держави суспільство знаходиться в стані кризи, різного рівня потужності, причому криза охоплює різні галузі соціально-економічного життя: економіку, безпеку, суспільну мораль тощо. Предтечею публічного управління було державне управління, науковий напрям створений з практичної сфери для набуття знань та навичок державними службовцями, посадовцями, які отримують посади і повноваження в умовах демократичного суспільства, шляхом виборів, конкурсів, що означає ймовірну неготовність до управління діяльності. Оскільки разом з еволюцією держави, набуттям управлінськими процесами більшої прозорості та демократичності, державне управління трансформувалось в публічне, не тільки у класифікаторах наукових напрямків, а й у практичній сфері. Далі, пояснимо різницю.

У класичному розумінні державне управління трактувалося як діяльність органів виконавчої влади щодо реалізації життя функцій держави.

На думку М.Латиніна, державне управління - це комплексна діяльність державних інституцій, спрямована на реалізацію державної політики, регулювання соціально-економічних процесів та стратегічне планування розвитку територій [10]. Натомість концепція публічного управління розширює це бачення, включаючи не лише державні інституції, а й органи місцевого

самоврядування, інститути громадянського суспільства, бізнес-структури та міжнародних партнерів, які взаємодіють у процесі формування та реалізації публічної політики [1].

Публічне управління в контексті діяльності держави розглядається як:

- системна діяльність суб'єктів влади щодо вироблення і реалізації управлінських рішень;
- процеси координації інтересів різних соціальних груп та механізм забезпечення суспільного блага;
- інструмент підтримки стабільності та розвитку суспільства.

В умовах кризи (воєнної, економічної, гуманітарної) публічне управління трансформується, набуваючи чітких рис адаптивності, швидкості реагування та інтегрованості безпекових компонентів.

Система публічного управління є складною відкритою соціальною системою, що включає: суб'єкти управління, об'єкти управління, цілі та завдання, функції управління, механізми реалізації, інформаційні потоки, зворотний зв'язок [1-3].

Суб'єктом є органи публічної влади та посадові особи, уповноважені приймати управлінські рішення.

У сучасному розумінні до суб'єктів публічного управління належать:

- центральні органи виконавчої влади;
- органи місцевого самоврядування;
- військові адміністрації (в умовах воєнного стану);
- спеціалізовані координаційні органи;
- міжнародні інституції (у разі участі в процесах реінтеграції).

В умовах реінтеграції тимчасово окупованих територій суб'єкт управління набуває багаторівневої структури: стратегічний рівень (Кабінет Міністрів, профільні міністерства), операційний рівень (обласні військові адміністрації), локальний рівень (територіальні громади).

Об'єктом управління є соціальні процеси, територіальні громади, інститути, економічні та безпекові структури, на які спрямовано управлінський вплив [2].

У контексті тимчасово окупованих територій об'єкт управління має чітку специфіку, зумовлену такими факторами, як:

- руйнування громадської та промислової інфраструктури;
- зміна демографічної структури та масова міграція;
- травматизованість населення та його інформаційна дезорієнтація;
- падіння виробництва та торгівлі
- зниження довіри до інститутів держави.

Такий об'єкт управління не є пасивним він здатний до реакції, адаптації та формування зворотного впливу на суб'єкт управління через механізми громадянського суспільства.

Еволюція категоріального апарату управлінської науки від «державного управління» до «публічного управління» відображає глибокі трансформаційні процеси, що одночасно відбулися у структурі держави, суспільства та системі владних відносин наприкінці ХХ - на початку ХХІ століття [3].

Традиційна модель державного управління формувалася в умовах індустріального або трансформаційного суспільства, президентських форм правління та характеризувалася такими рисами:

- жорстка ієрархічність органів влади;
- домінування бюрократичного апарату;
- централізоване прийняття рішень;
- адміністративно-командний характер управління;
- орієнтація на регулювання та суцільний контроль.

У межах цієї моделі держава виступала та визначалась єдиним центром вироблення та реалізації управлінських рішень, а громадяни розглядалися переважно як об'єкти управлінського впливу. В Україні такий формат управління проявлявся через діяльність адміністрації президента, яка змінювала

назву від адміністрації до секретаріату або офісу, але залишалась при цьому центром прийняття рішень.

Одним із фундаментальних принципів теорії управління є принцип норми керованості (діапазону контролю), відповідно до якого можливості керівника щодо координації діяльності підлеглих, управління процесами та опрацювання інформації є обмеженими. Людина здатна ефективно контролювати лише певну кількість виконавців, напрямів діяльності або інформаційних потоків, після чого якість управлінських рішень поступово знижується через перевантаження комунікаціями та збільшення складності координації. У зв'язку з цим організаційні структури формуються за ієрархічним принципом, що передбачає розподіл повноважень між різними рівнями управління та делегування частини функцій нижчим ланкам. Особливого значення цей принцип набуває в умовах кризового управління та роботи з великими масивами даних, коли надмірна концентрація інформаційних потоків на одному рівні може негативно впливати на оперативність реагування, обґрунтованість рішень та загальну ефективність функціонування системи управління.

Таблиця 1.1

Порівняння рис державного та публічного управління

Традиційне державне управління	Сучасне публічне управління
Централізація повноважень	Децентралізація та субсидіарність
Адміністрування	Взаємодія та співуправління
Односторонній управлінський вплив	Суб'єкт-суб'єктна взаємодія
Контроль та підпорядкування	Партнерство, координація та контроль
Закритість управлінських процесів	Прозорість та відкритість
Вертикальна ієрархічна модель	Мережева інтегрована модель
Домінування державних інституцій	Залучення громад, бізнесу та громадянського суспільства
Реагування на проблеми	Стратегічне прогнозування та розвиток

Традиційне державне управління	Сучасне публічне управління
Орієнтація на процедури	Орієнтація на результат і потреби громадян
Переважає паперового документообігу	Цифрове урядування та електронні сервіси
Обмежена участь населення	Партисипативне управління та громадська участь
Управлінські рішення «згори вниз»	Спільне вироблення управлінських рішень
Пріоритет державних інтересів	Баланс державних, громадських та приватних інтересів
Монополія держави на інформацію	Відкриті дані та інформаційна взаємодія
Вузька галузева координація	Міжвідомча та міжсекторальна інтеграція

Наведені відмінності свідчать про поступовий перехід від адміністративно-командної моделі державного управління до людиноцентричної моделі публічного управління, яка базується на принципах відкритості, партнерства, цифровізації та залучення громадян до процесів вироблення і реалізації управлінських рішень. Для процесів реінтеграції тимчасово окупованих територій саме підходи публічного управління є найбільш ефективними, оскільки дозволяють враховувати інтереси держави, територіальних громад, бізнесу та громадянського суспільства.

Однак у другій половині XX століття під впливом процесів демократизації, глобалізації, розвитку інформаційних технологій та зростання ролі громадянського суспільства відбулася переорієнтація управлінської парадигми. Відбулася поступова зміна акцентів та сформувався механізм публічного управління - сукупність інструментів, методів, процедур і ресурсів, за допомогою яких забезпечується реалізація управлінських рішень [6].

До основних механізмів державного управління належать:

- нормативно-правовий механізм (закони, підзаконні акти, регламенти);
- організаційний механізм (структура органів влади, розподіл повноважень);
- фінансово-економічний механізм (бюджетування, субвенції, гранти);

- інституційний механізм (координація між органами, партнерство); інформаційний механізм (збір, обробка, передача, аналіз даних) [3].

У кризових умовах інформаційний механізм стає визначальним, оскільки швидкість та якість управлінських рішень залежить від достовірності й оперативності інформації.

Інформаційне забезпечення, як і в менеджменті, виступає як системоутворюючий компонент публічного управління та його взаємозв'язок.

Інформаційне забезпечення механізму публічного управління - це організована система збору, обробки, аналізу, зберігання та передачі інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень [4].

Інформаційний механізм публічного включає:

- аналітичні підрозділи органів державного управління;
- цифрові платформи в складі механізму прийняття рішень;
- реєстри та бази даних, що містять інформацію про об'єкт публічного управління;
- комунікаційні канали в середині механізму;
- механізми моніторингу та оцінки стану об'єкта управління.

Об'єктом публічного управління може бути суспільство, його окремі елементи життєдіяльності, як то освіта, охорона здоров'я, громадська безпека тощо [2]. Рух інформації відбувається за природними для управлінської системи такими напрямками:

- вертикальний рух, який відбувається знизу вгору через звіти, статистика; зверху вниз - управлінські рішення);
- горизонтальний рух - між органами влади одного рівня;
- зовнішній рух - взаємодія з громадянами, міжнародними партнерами.

Суб'єктом публічного управління є суспільство, через обраних демократичним шляхом представників, а державного держава через її апарат, яка по суті є виразником та формою і суспільного ладу. Таким чином, публічне управління відрізняється від державного тим, що суб'єкт управління в публічному управлінні розширюється і до процесів управління залучаються

органи місцевого самоврядування, громадські організації, бізнес-структури, міжнародні партнери.

Змінюється характер відносин і замість одностороннього владного впливу формується багатостороння взаємодія. Зростає роль громадянина як і громади-він стає не лише об'єктом, а й активним учасником формування публічної політики [5].

Посилюється інформаційна відкритість відносин цифровізація створює нові механізми доступу до інформації та зворотного зв'язку. Управління стає керованим у процесі та орієнтованим на результат, а не лише на дотримання процедур і контроль.

Важливо зазначити, що перехід від державного до публічного управління, який останніми роками відбувся в науці публічного управління, не означає відмову від державних інститутів. Йдеться про поступову зміну моделі їх функціонування - від монопольного адміністративного центру до координатора публічних процесів. У контексті тимчасово окупованих, кризових та посткризових територій ця трансформація має особливе значення. Реінтеграція не може здійснюватися виключно адміністративними методами. Вона потребує:

- ефективного партнерства з місцевими громадами;
- залучення міжнародних донорів;
- відкритої комунікації та інформаційного забезпечення;
- формування належного рівня довіри.

Саме тому сучасні процеси реінтеграції логічно розглядати не в межах традиційної парадигми державного управління, а в рамках ширшої концепції публічного управління, що передбачає мережеву взаємодію, інформаційну відкритість та багаторівневу координацію.

Таким чином, зміна терміна відображає не лише лексичну еволюцію, а якісну трансформацію управлінської філософії.

Еволюція концепції управління публічними процесами відображає зміну уявлень про природу держави, влади та взаємодії з суспільством. У науковому дискурсі можна виокремити щонайменше чотири ключові етапи: класична

бюрократична модель, адміністративна держава XX століття, New Public Management та концепція Governance [37].

Класична модель державного управління ґрунтувалася на раціонально-легальному типі панування, описаному М. Вебером. Він визначав сучасну бюрократію як «найраціональнішу форму організації влади», що базується на чіткій ієрархії, компетенції та правилах [6].

М.Вебер підкреслював, що «бюрократія є технічно найефективнішим засобом здійснення панування». У цій моделі держава виступає монопольним суб'єктом управління, а громадянин є об'єктом адміністративного впливу.

Однак уже у другій половині XX століття стало очевидним, що надмірна бюрократизація знижує адаптивність держави до соціальних змін.

У 1970–1980-х роках на тлі економічних криз та зростання витрат державного сектору почалася критика традиційної моделі. Крістофер Худ зазначав, що класичне адміністрування «не забезпечує достатньої гнучкості та ефективності в умовах динамічного середовища» [48].

Ф.Фукуяма пізніше наголошував, що ключовим питанням є не розмір держави, а її спроможність: «Проблема сучасного світу полягає не в надмірній державі, а в слабкій державі» [35]. Таким чином, увага зміщується від формального контролю до ефективності чинних інституцій.

На межі 1980–1990-х років формується концепція New Public Management (NPM), представлена у працях Д. Осборна і Т. Геблера. Вони писали: «Уряд повинен керувати, а не виконувати» [38-39]. Ця парадигма передбачала: орієнтацію на результат; конкуренцію; запровадження ринкових механізмів; децентралізацію. Проте NPM критикували за надмірну економізацію публічної сфери та зниження уваги до суспільної легітимності.

Подальший етап розвитку пов'язаний із переходом від управління як владного впливу до управління як координації мереж.

Р.Роудс визначав governance як «самоорганізовані, міжорганізаційні мережі, що функціонують автономно від держави» [37].

Р. Патнем довів, що ефективність інституцій залежить від рівня довіри та соціального капіталу, тобто - «Інституції працюють тоді, коли їм довіряють» [44].

Таким чином, публічне управління перестає бути виключно діяльністю держави - воно стає процесом суспільної взаємодії і це має назву Good Governance.

Цифрова держава та інформаційна трансформація є сучасним етапом розвитку публічного управління - концепція Digital Government, у межах якої інформація стає стратегічним ресурсом та рушійною силою управління.

М.Кастельс зазначав, що «в інформаційну епоху влада визначається контролем над потоками інформації» [49].

Це означає, що інформаційний механізм стає не допоміжним, а системоутворюючим елементом управління - від адміністрування до більш демократичних та прозорих форм управління.

Перехід від державного до публічного управління зумовлений демократизацією суспільства, зростанням ролі громадянського суспільства, глобалізацією, цифровізацією та ускладненням соціальних процесів.

Як зазначає Ф. Фукуяма, «сильна держава - це не авторитарна держава, а інституційно спроможна» [35], тобто потужність механізму управління визначається не жорсткістю лідерів, а ефективністю інституцій – законів та організацій.

Отже, сучасне публічне управління є мережевим, воно базується на інформації, орієнтоване на результат, передбачає певну участь громадян та інтегрує безпекові та гуманітарні компоненти.

У контексті реінтеграції тимчасово окупованих територій саме ця модель є релевантною, оскільки традиційна адміністративна модель не здатна забезпечити відновлення довіри та соціальної згуртованості.

У кризових територіях інформаційні потоки часто деформовані через:

- руйнування громадської та промислової інфраструктури;
- кібератаки на реєстри та інформаційні спеціальні операції;

- відсутність повних статистичних даних або їх втрата.

Тому ефективне публічне управління вимагає створення стійкої цифрової екосистеми управління, яка б кде комфортною для громадян.

Важливою категорією дослідження публічного управління в сучасних умовах є поняття «криза». Саме кризи різного характеру - політичні, соціально-економічні, військові, гуманітарні або інституційні - визначають специфіку функціонування системи державного та публічного управління. У науковій літературі поняття «криза» розглядається як особливий стан суспільної системи, що характеризується різким порушенням її стабільності, виникненням значних ризиків для функціонування інститутів влади та необхідністю прийняття невідкладних управлінських рішень.

У загальнонауковому розумінні криза трактується як переломний етап розвитку системи, що виникає внаслідок загострення суперечностей між її елементами та середовищем функціонування. Зокрема, у працях дослідників системного підходу (Н. Нижник, В. Бакуменко) зазначається, що кризові явища у державному управлінні виникають тоді, коли традиційні механізми управління втрачають здатність ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики [6; 9; 10].

У контексті публічного управління криза розглядається не лише як негативне явище, але і як фактор трансформації управлінських систем. На думку О. Амосова та Н. Гавкалової, кризові ситуації виступають каталізатором модернізації управлінських інститутів, оскільки змушують державу переглядати існуючі механізми прийняття рішень, розширювати участь суспільства у процесах управління та впроваджувати нові організаційні моделі [28].

З точки зору теорії публічного управління кризу можна визначити як стан функціонування публічної системи управління, за якого виникає різке порушення балансу між управлінськими можливостями державних інститутів та масштабом викликів, що постають перед суспільством. Такий стан супроводжується підвищеним рівнем невизначеності, обмеженістю ресурсів,

необхідністю швидкого прийняття управлінських рішень та підвищеною відповідальністю органів влади.

Особливістю криз у сфері публічного управління є їх комплексний характер. Вони охоплюють одночасно кілька сфер суспільного життя: економіку, політику, соціальні відносини, безпеку та інформаційний простір. Саме тому реагування на кризові явища потребує інтегрованого підходу, що передбачає координацію діяльності різних органів влади, взаємодію державних інституцій з громадянським суспільством та використання сучасних інформаційних і управлінських технологій.

У сучасних умовах для України особливого значення набуває феномен криз публічного управління воєнного типу, що виникають унаслідок військової агресії, окупації частини територій, руйнування інфраструктури та значних демографічних втрат. Такі кризи характеризуються поєднанням безпекових, гуманітарних та соціально-економічних викликів, що потребує застосування спеціальних механізмів антикризового управління, мобілізації ресурсів держави та активної взаємодії з міжнародними партнерами.

Таким чином, криза у системі публічного управління може розглядатися як складний соціально-політичний процес, що характеризується дестабілізацією функціонування державних інститутів, підвищенням рівня ризиків та необхідністю застосування спеціальних управлінських механізмів для відновлення стабільності та забезпечення подальшого розвитку суспільства.

У загальнонауковому розумінні криза трактується як переломний етап розвитку системи, що виникає внаслідок загострення суперечностей між її елементами та середовищем функціонування. У працях дослідників державного управління зазначається, що кризові явища виникають тоді, коли традиційні механізми управління втрачають здатність ефективно реагувати на зміни зовнішнього середовища.

У контексті публічного управління криза розглядається не лише як негативне явище, але і як фактор трансформації управлінських систем. Кризові ситуації часто виступають каталізатором модернізації управлінських інститутів,

оскільки змушують державу переглядати існуючі механізми прийняття рішень, розширювати участь суспільства у процесах управління та впроваджувати нові організаційні моделі управління. У сучасній науковій літературі кризи у сфері публічного управління класифікуються за кількома основними критеріями, що відображають природу, власне, явища кризи.

Узагальнено, кризу в системі публічного управління можна визначити як стан функціонування суспільно-політичної системи, за якого виникає дисбаланс між можливостями державних інституцій та масштабом викликів, що постають перед суспільством, що потребує застосування спеціальних механізмів антикризового управління.

Таблиця 1.2

Наукові підходи до визначення поняття «криза» у публічному управлінні

Автор / школа	Підхід	Сутність трактування
Н. Нижник	Системний	Криза як порушення рівноваги функціонування системи управління.
В. Бакуменко	Інституційний	Дестабілізація державних інститутів та необхідність реформування управління.
О. Амосов	Управлінський	Стан високої невизначеності та необхідності швидких управлінських рішень.
Н. Гавкалова	Соціально-економічний	Сукупність негативних соціально-економічних процесів у суспільстві.
C. Fink	Антикризове управління	Нестабільний стан системи з високим рівнем ризиків.
I. Mitroff	Кризовий менеджмент	Подія або процес, що загрожує функціонуванню організацій та інституцій.
B. Voin, P. 't Hart	Публічне управління	Ситуація загрози суспільним цінностям, що потребує термінових рішень.
OECD	Інституційно-управлінський	Криза як комплексна ситуація, що потребує координації влади.

Джерело: узагальнено автором на основі наукових праць.

Найбільш поширеним є поділ криз за сферою їх виникнення:

- політичні кризи, полії пов'язані з нестабільністю політичної системи або конфліктами між гілками влади;
- економічні кризи, що зумовлені порушенням економічної рівноваги, фінансовими дисбалансами та спадом економічної активності;
- соціальні кризи, які виникають унаслідок загострення соціальних протиріч у суспільстві;
- інституційні кризи, що характеризуються зниженням ефективності державних інститутів;
- воєнні та безпекові кризи, які пов'язані з військовими конфліктами, загрозами національній безпеці та окупацією територій.

До основних функцій публічного управління в умовах кризи належать:

- стратегічне планування комплексних антикризових заходів;
- організація співпраці та партнерства та координація місцевих територіальних громад;
- регулювання механізмів управління та контроль інституцій;
- аудит та оцінювання результативності проведених заходів.

У воєнний час до загальних функцій додаються специфічні:

- мобілізаційна функція;
- безпекова координація та кризове реагування;
- відновлювальне та санаційне адміністрування.

Зворотний зв'язок з громадянським суспільством забезпечує адаптивність системи управління. Він реалізується через комплекс наступних заходів:

- соціологічні дослідження та моніторинг середовища;
- цифрові платформи звернень громадян та громадські консультації;
- механізми та форми електронного урядування.

У процесах реінтеграції зворотний зв'язок стає ключовим інструментом відновлення довіри та легітимності влади.

Таким чином, публічне управління є багаторівневою системою взаємодії суб'єктів і об'єктів, у якій центральну роль відіграє інформаційний механізм. В умовах кризи ефективність управління визначається:

- швидкістю обробки інформації та прийняття рішень;
- координацією суб'єктів публічного управління;
- адаптивністю механізмів публічного управління;
- здатністю забезпечувати безперервність управлінських процесів.

Саме тому інформаційне забезпечення виступає не допоміжним, а системоутворюючим елементом публічного управління реінтеграцією тимчасово окупованих територій. Особливе місце у структурі змісту кризи публічного управління займають воєнні кризи, які виникають унаслідок військових конфліктів, збройної агресії, окупації територій або значного загострення безпекової ситуації. На відміну від інших типів криз, воєнні кризи характеризуються комплексним впливом на всі сфери суспільного життя, включаючи політичну систему, економіку, соціальну сферу, інфраструктуру та систему державного управління.

У науковій літературі воєнні кризи часто розглядаються як особливий різновид криз державного управління, що поєднує безпекові, гуманітарні та соціально-економічні аспекти і, які є, власне, результатом воєнної агресії. Такі кризи супроводжуються значними втратами людського потенціалу, руйнуванням виробничих і соціальних об'єктів, порушенням функціонування інституцій влади та значними демографічними змінами. У таких умовах система публічного управління змушена функціонувати у режимі підвищеної мобілізації ресурсів, швидкого прийняття управлінських рішень та постійної координації діяльності різних органів влади.

Воєнні кризи мають кілька характерних особливостей, які зумовлені ексакалацією насильства та руйнуванням звичного світового порядку. По-перше, вони супроводжуються високим рівнем невизначеності та ризиків, що ускладнює планування державної політики та реалізацію управлінських рішень. По-друге, такі кризи часто призводять до тимчасової втрати контролю держави над окремими територіями, що створює додаткові виклики для системи управління. По-третє, воєнні кризи супроводжуються значними гуманітарними проблемами,

зокрема масовим переміщенням населення, зростанням соціальної напруженості та необхідністю забезпечення соціального захисту постраждалих громадян.

Важливим наслідком воєнних криз є також трансформація інституційної структури публічного управління. У таких умовах державні органи змушені адаптувати механізми управління до нових викликів, що часто передбачає запровадження спеціальних правових режимів, зокрема воєнного або надзвичайного стану, створення військових адміністрацій, а також розширення повноважень органів державної влади у сфері безпеки та оборони.

У контексті сучасної України воєнна криза має особливий характер, оскільки пов'язана з тривалою військовою агресією Російської Федерації, що розпочалася у 2014 році та набула повномасштабного характеру у 2022 році. Наслідками цієї кризи стали значні людські втрати, руйнування інфраструктури, масове переміщення населення, релокація підприємств та виникнення значної кількості тимчасово окупованих територій.

У таких умовах система публічного управління стикається з необхідністю одночасного вирішення низки стратегічних завдань. До них належать забезпечення обороноздатності держави, підтримка функціонування економіки, соціальний захист населення, відновлення інфраструктури та підготовка до первинної та подальшої реінтеграції тимчасово окупованих територій.

Таким чином, воєнні кризи можна визначити як комплексний тип криз публічного управління, що виникає внаслідок військових конфліктів або агресії та характеризується масштабною дестабілізацією функціонування державних інститутів, соціально-економічних систем та територіального управління. Ефективне реагування на такі кризи потребує застосування спеціальних механізмів антикризового управління, координації діяльності різних органів влади, а також залучення міжнародної підтримки.

Криза у середовищі об'єкта публічного управління має більш системний та загальний характер, аніж в суто економічних об'єктах, тобто несе в собі нові риси та викликає значні соціально-економічні наслідки.

Таблиця 1.3

Основні прояви та наслідки воєнних криз у системі публічного управління

Сфера впливу воєнної кризи	Основні прояви	Наслідки для системи публічного управління
Демографічна	Масове переміщення населення, зростання кількості ВПО, еміграція	Зростання навантаження на соціальні системи, потреба у програмах підтримки переселенців
Економічна	Руйнування підприємств, релокація бізнесу, скорочення виробництва	Зменшення податкових надходжень, необхідність державної підтримки економіки
Інфраструктурна	Руйнування транспортної, енергетичної та житлової інфраструктури	Потреба у масштабних програмах відновлення та реконструкції
Інституційна	Створення військових адміністрацій, зміна структури органів влади	Перерозподіл повноважень між органами влади, трансформація управління
Соціальна	Психологічні травми населення, соціальна напруженість	Необхідність соціальної та психологічної підтримки населення
Інформаційна	Інформаційні атаки, дезінформація	Посилення інформаційної політики держави
Безпекова	Бойові дії, загрози життю населення, окупація територій	Посилення ролі безпекових структур і координації управління

Джерело: узагальнено автором на основі наукових досліджень з проблем публічного управління та кризового менеджменту.

Аналіз наведених у таблиці проявів воєнних криз свідчить про їх комплексний характер та багатовимірний вплив на систему публічного управління. На відміну від інших типів криз, воєнні кризи одночасно охоплюють політичну, економічну, соціальну, інфраструктурну та інформаційну сфери, що значно ускладнює процеси управління державою.

Одним із найбільш відчутних наслідків воєнної кризи є демографічні зміни, пов'язані з масовим переміщенням населення. Зростання кількості внутрішньо переміщених осіб створює додаткове навантаження на соціальну

інфраструктуру регіонів, що потребує розробки ефективних механізмів соціальної адаптації та інтеграції переселенців.

Економічні наслідки воєнної кризи також мають значний вплив на систему управління. Руйнування підприємств, релокація бізнесу та зниження економічної активності призводять до скорочення доходів бюджетів та потребують активної державної політики підтримки економічного відновлення.

Особливого значення набувають інституційні зміни у системі публічного управління. У період воєнної кризи створюються військові адміністрації, змінюється розподіл повноважень між органами влади, що спрямовано на підвищення оперативності прийняття управлінських рішень та забезпечення ефективної координації державної політики.

1.2. Специфіка публічного управління і адміністрування у воєнний час

Публічне управління у воєнний та повоєнний час істотно відрізняється від управління в умовах стабільного існування та розвитку держави. Якщо у мирний період управлінська система орієнтована переважно на плановість, прогнозованість, дотримання процедур, поступову реалізацію стратегічних програм і забезпечення сталого розвитку, орієнтуючись на громадянське суспільство, то в умовах війни її головним завданням стає збереження державності, забезпечення обороноздатності, підтримання життєдіяльності населення, захист критичної інфраструктури та оперативне реагування на постійні загрози, які відрізняються за характером. Саме тому воєнний стан змінює не лише правовий режим функціонування держави, а й саму логіку та зміст механізму управління, пріоритети ухвалення рішень, механізми розподілу ресурсів та характер комунікації між владою і суспільством.

Проблематика цілепокладання та функціонування системи публічного управління в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення активно досліджується українськими науковцями у сфері державного управління. Зокрема, В. Бакуменко зазначає, що кризові умови війни трансформують

класичні механізми державного управління та потребують переходу до адаптивної моделі прийняття рішень, заснованої на швидкому реагуванні, міжвідомчій координації та управлінні ризиками [4; 5]. Дійсно, саме модель військово-цивільних адміністрацій, яка являє собою певний симбіоз органу адміністративного управління з елементами військового управління але без інтеграції в структуру сил оборони.

Дослідники проблем воєнного управління та реінтеграції тимчасово окупованих територій наголошують, що після деокупації державне управління стикається не лише з інфраструктурними чи безпековими викликами, але й з необхідністю відновлення довіри населення до державних інституцій. Так, Е. Лібанова підкреслює, що соціальні наслідки війни мають довготривалий характер та впливають (і впливатимуть надалі) на демографічну структуру, трудовий потенціал, рівень соціальної згуртованості та масштаби внутрішньої міграції [3].

У свою чергу, В. Горбулін акцентує увагу на тому, що сучасна війна ведеться не лише у військовій площині, а й у сфері інформації, психологічного впливу та управління суспільними настроями, що значно підвищує роль інформаційного забезпечення публічного управління [17].

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан є особливим правовим режимом, що вводиться у разі збройної агресії або загрози нападу та передбачає надання органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям і органам місцевого самоврядування спеціальних повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі агресії та забезпечення національної безпеки. Цей закон також визначає правові засади діяльності органів влади, військового командування, військових адміністрацій, підприємств, установ і організацій в умовах воєнного стану [122].

Однією з ключових специфічних рис воєнного стану є посилення централізації управління. У звичайних умовах публічне управління передбачає баланс між центральними органами влади, місцевим самоврядуванням, громадянським суспільством і приватним сектором. Натомість у період війни

значна частина управлінських рішень концентрується навколо потреб оборони, безпеки та оперативного реагування. Це зумовлює посилення ролі військового командування, військових адміністрацій, органів сектору безпеки і оборони. У таких умовах класичні демократичні процедури не скасовуються, однак вони об'єктивно підпорядковуються необхідності швидкого ухвалення рішень, захисту населення та забезпечення функціонування держави.

Науковці також звертають увагу на проблему законодавчих колізій в умовах воєнного стану. Зокрема, О. Оболенський зазначає, що система публічного управління України в умовах війни функціонує в режимі постійної адаптації, коли нормативно-правова база змінюється швидше, ніж формується стала практика її застосування [1]. Це призводить до дублювання повноважень, ускладнення координації між органами влади та виникнення ситуацій правової невизначеності.

Окремий напрям досліджень стосується морально-психологічного стану населення. Українські науковці підкреслюють, що тривалий вплив війни формує високий рівень соціальної тривожності, недовіри, психологічного виснаження та соціальної дезадаптації. У контексті деокупованих територій ці проблеми мають особливе значення, оскільки частина населення тривалий час перебувала під впливом окупаційних адміністрацій та інформаційної ізоляції. Саме тому реінтеграція повинна охоплювати не лише адміністративне повернення територій, а й гуманітарне, інформаційне та соціально-психологічне відновлення громадян.

На думку В. Куйбіди, повоєнне публічне управління повинно базуватися на принципах гнучкості, цифровізації, відкритості та міжсекторальної взаємодії [31]. Особливого значення набувають інформаційні системи, цифрові реєстри, механізми оперативного збору та обробки даних, без яких неможливе ефективне управління процесами відбудови та реінтеграції територій.

Таким чином, сучасні українські науковці розглядають воєнний та повоєнний період як етап глибокої трансформації механізмів публічного управління. Ключовими особливостями цього процесу виступають централізація

управлінських рішень, посилення ролі безпекового компоненту, обмеження окремих прав і свобод, дефіцит ресурсів, різке зростання соціальних проблем, необхідність інформаційної протидії та відновлення довіри населення до держави. У цьому контексті інформаційне забезпечення стає базовим елементом ефективної державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій.

Важливою рисою воєнного управління є надзвичайно високий рівень невизначеності. Органи публічної влади змушені діяти в умовах постійної зміни безпекової ситуації, руйнування інфраструктури, переміщення населення, дефіциту ресурсів, обмеженого доступу до територій, втрати або пошкодження інформаційних систем, а також загрози кібератак та інформаційно-психологічних операцій противника. Це означає, що управлінські рішення часто ухвалюються не на основі повної інформації, а в умовах ризику, обмеженого часу та неповної достовірності даних. Для теми реінтеграції тимчасово окупованих територій це має принципове значення, оскільки після деокупації держава стикається з дефіцитом актуальної інформації про населення, майновий стан, стан інфраструктури, соціальні потреби, рівень колабораційних практик, безпекові ризики та реальний морально-психологічний стан громадян.

Особливістю воєнного стану є також можливість тимчасового обмеження окремих конституційних прав і свобод. Конституція України передбачає, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії таких обмежень [121]. Водночас низка прав не може бути обмежена навіть за таких умов, зокрема право на життя, гідність, свободу від катувань, право на звернення, судовий захист, правову допомогу та інші базові гарантії. Це створює складну управлінську дилему: з одного боку, держава повинна забезпечувати безпеку, мобілізацію ресурсів, військову дисципліну та захист інформації; з іншого боку, вона не може повністю відмовитися від принципів верховенства права, прав людини, пропорційності та юридичної визначеності.

На думку Г. Почепцова, сучасні війни дедалі більше переміщуються у сферу інформаційного та смислового впливу, що обумовлює необхідність

посилення механізмів публічного управління у сфері стратегічних комунікацій, інформаційної безпеки та формування суспільної стійкості [22-21] У свою чергу, В. Круглов наголошує, що ефективність публічного управління у воєнний період залежить від здатності держави забезпечувати баланс між централізацією управлінських рішень та збереженням інституційної стійкості системи управління [12].

На думку дослідників, особливістю воєнного стану є істотна зміна механізму взаємодії між державою та суспільством. В умовах війни відбувається концентрація владних повноважень, посилення ролі військових адміністрацій, обмеження окремих конституційних прав і свобод, а також зміна пріоритетів державної політики у бік безпекових та оборонних завдань. При цьому, кризові та воєнно-політичні фактори формують нові проблеми для системи публічного управління, зокрема щодо зростання швидкості прийняття рішень, міжвідомчої координації та правової визначеності [3].

Суттєвою проблемою функціонування системи публічного управління у воєнний період є законодавчі колізії. Практика воєнного стану демонструє ситуації, коли нормативно-правова база не встигає адаптуватися до нових суспільних реалій, що створює труднощі у сфері публічних закупівель, соціального захисту, управління майном, доступу до адміністративних послуг та діяльності органів місцевого самоврядування. У таких умовах виникає ризик дублювання повноважень та правової невизначеності.

Окремої уваги потребує проблема морально-психологічного стану населення. Війна супроводжується тривалим психологічним стресом, внутрішнім переміщенням населення, втратою житла, роботи та звичного соціального середовища. Це призводить до кратного зростання соціальних проблем, збільшення навантаження на систему соціального захисту, охорони здоров'я та місцевого самоврядування. У контексті реінтеграції тимчасово окупованих територій особливого значення набуває відновлення довіри громадян до державних інституцій та забезпечення ефективної інформаційної політики.

Водночас сучасні дослідження демонструють, що інформаційне забезпечення стає критично важливим елементом системи публічного управління. Як зазначають дослідники, ефективне управління у кризових умовах неможливе без оперативного збору, аналізу та захисту даних, цифрових сервісів, міжвідомчого обміну інформацією та систем стратегічних комунікацій [19-21]. Саме тому в умовах воєнного та повоєнного періоду інформаційне забезпечення повинно розглядатися як ключовий інструмент реалізації державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій.

У практичному вимірі воєнний стан впливає на механізм публічного управління через запровадження таких заходів, як комендантська година, особливий режим в'їзду і виїзду, перевірка документів, обмеження свободи пересування, регулювання діяльності підприємств, використання трудових, матеріальних і технічних ресурсів для потреб оборони, охорона критичної інфраструктури, евакуаційні заходи, контроль за інформаційним простором. Закон «Про правовий режим воєнного стану» визначає, що військове командування разом із військовими адміністраціями можуть запроваджувати відповідні заходи в межах тимчасових обмежень прав і свобод, передбачених указом про введення воєнного стану [121].

Водночас саме тут виникає проблема правових колізій. Воєнна ситуація змінюється швидше, ніж законодавство встигає адаптуватися до нових реалій. У результаті органи влади часто працюють у ситуації, коли певні процедури мирного часу формально залишаються чинними, але фактично не відповідають обставинам війни. Це стосується публічних закупівель, управління комунальним майном, кадрових процедур, доступу до публічної інформації, соціальних виплат, реєстрації місця проживання, відновлення документів, компенсації за зруйноване майно, евакуації, мобілізаційних завдань, взаємодії військових адміністрацій і органів місцевого самоврядування. У таких умовах зростає ризик дублювання повноважень, управлінської невизначеності, нерівномірного застосування норм права та конфлікту між принципами законності й оперативної доцільності.

Окремою проблемою є трансформація ролі органів місцевого самоврядування. В умовах війни громади стають першою лінією реагування на гуманітарні, соціальні, безпекові та інфраструктурні виклики. Саме на місцевому рівні найбільш гостро проявляються проблеми евакуації, розміщення внутрішньо переміщених осіб, забезпечення населення водою, теплом, медикаментами, транспортом, соціальними послугами, психологічною підтримкою. Проте місцева влада часто діє в умовах нестачі фінансових ресурсів, кадрового виснаження, руйнування матеріальної бази та підвищеного навантаження. У прифронтових і деокупованих громадах ці проблеми кратно посилюються, оскільки управління здійснюється одночасно в режимі відновлення, безпеки, гуманітарного реагування та реінтеграції населення.

Значний вплив на публічне управління має морально-психологічний стан громадян. Війна формує суспільство тривалого стресу, у якому значна частина людей переживає втрату житла, роботи, близьких, звичного соціального середовища, відчуття безпеки та перспективи. Для мешканців тимчасово окупованих і деокупованих територій ситуація є ще складнішою, оскільки вони можуть перебувати під тривалим впливом пропаганди, страху, примусу, інформаційної ізоляції, недовіри до державних інституцій або, навпаки, завищених очікувань від держави після звільнення територій. Тому публічне управління у повоєнний період не може обмежуватися лише адміністративним відновленням органів влади. Воно має включати відновлення довіри, комунікацію, психологічну підтримку, роботу з травмою, пояснення державної політики та залучення громадян до процесів відбудови.

Війна призводить до багатократного зростання соціальних проблем. Йдеться не лише про збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, осіб з інвалідністю, сімей загиблих, дітей, які втратили батьків, людей, що втратили житло або роботу. Йдеться також про якісну зміну самої соціальної структури суспільства. Зростає потреба у послугах, соціальному захисті, медичній допомозі, реабілітації, протезуванні, психологічній підтримці, правовій допомозі, освітній адаптації дітей, професійній перекваліфікації

дорослих, інтеграції ВПО у громади. Для органів публічного управління це означає, що стандартні соціальні програми мирного часу стають недостатніми. Необхідні нові механізми адресної допомоги, цифрового обліку потреб, міжвідомчої координації та пріоритезації ресурсів.

Ще однією специфічною рисою воєнного та повоєнного управління є обмеження і перерозподіл ресурсів. У період війни значна частина державних фінансів, матеріальних ресурсів, людського потенціалу та управлінської уваги спрямовується на оборону, безпеку, підтримку армії, критичну інфраструктуру та базові соціальні видатки. Це об'єктивно зменшує можливості для реалізації довгострокових програм розвитку, інвестиційних проєктів, інфраструктурної модернізації, освітніх і культурних ініціатив. У повоєнний час ситуація ускладнюється тим, що потреби відновлення різко зростають, а ресурсна база залишається обмеженою. Держава змушена одночасно фінансувати оборону, соціальний захист, відбудову, реінтеграцію територій, підтримку бізнесу, повернення населення та інституційне відновлення.

У цьому контексті інформаційне забезпечення набуває особливого значення. В умовах війни управління не може бути ефективним без достовірних, оперативних і захищених даних. Для процесів реінтеграції тимчасово окупованих територій необхідні дані про кількість населення, переміщення громадян, стан житлового фонду, пошкодження інфраструктури, доступність адміністративних послуг, освітніх і медичних установ, рівень безпеки, гуманітарні потреби, економічну активність, майнові втрати та соціальні ризики. Без якісного інформаційного забезпечення держава ризикує ухвалювати рішення на основі фрагментарних або застарілих даних, що знижує ефективність політики реінтеграції.

Повоєнний період має власну специфіку. Якщо воєнне управління тяжіє до мобілізаційної моделі, то повоєнне управління повинно поступово переходити до відновлювальної та інтеграційної моделі. Це означає повернення до нормального функціонування інститутів, відновлення місцевого самоврядування, судової системи, адміністративних послуг, економічного

життя, освіти, медицини, культурного простору. Проте цей перехід не може бути одномоментним. На деокупованих територіях тривалий час зберігатимуться безпекові ризики, мінна небезпека, кадровий дефіцит, соціальна напруга, недовіра, майнові конфлікти, проблеми ідентифікації осіб, перевірки документів, відповідальності за колабораційну діяльність та відновлення законності.

Отже має існувати цілісна реінтеграційна політика, як цілеспрямована діяльність держави, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів публічного управління, спрямована на відновлення політичної, правової, соціальної, економічної, інформаційної та гуманітарної єдності держави шляхом повернення населення і територій до спільного простору суспільних відносин після наслідків окупації, воєнного конфлікту або інших кризових процесів.

В рамках цієї політики, мають бути визначені дві важливі категорії: національна ремісія та національне примирення, процеси, які вноситимуть в єдність в суспільство, та ймовірно допоможуть побудувати потужну загартовану війною державу, громадяни якої цінують мир і добробут.

Національна ремісія - це стан суспільства після тривалого воєнного конфлікту або окупації, за якого гострі форми суспільного протистояння знижуються до рівня, що забезпечує можливість спільного функціонування громадян, громад та інститутів держави без повного усунення причин конфлікту, але за умов дотримання правового порядку, суспільної безпеки та національної єдності.

Реінтеграційне примирення - це процес відновлення соціальних зв'язків, суспільної довіри та взаємодії між різними групами населення після окупації або воєнного конфлікту, який не передбачає виправдання воєнних злочинів, колабораційної діяльності чи агресії, але спрямований на забезпечення можливості подальшого спільного життя громадян у межах єдиного політико-правового простору держави.

Таким чином, специфіка публічного управління у воєнний та повоєнний час полягає у поєднанні мобілізаційної, безпекової, соціальної, правової та відновлювальної функцій держави. Воєнний стан змінює механізм управління через централізацію повноважень, обмеження окремих прав, перерозподіл ресурсів, посилення ролі військових адміністрацій, зростання соціальних потреб

і необхідність оперативного реагування. Повоєнний період, у свою чергу, вимагає переходу від логіки виживання до логіки відновлення, реінтеграції та розвитку.

В цьому процесі може виникнути суттєвий дисбаланс між діяльністю органів державної влади і місцевого самоврядування, так і в площині кожної вертикалі або матриці окремо. Для дисертаційного дослідження це дозволяє зробити важливий висновок - інформаційне забезпечення процесів реінтеграції тимчасово окупованих територій має розглядатися не як допоміжний технічний елемент, а як ключова умова ефективного публічного управління в умовах війни та післявоєнного відновлення.

1.3. Методи інформаційного забезпечення публічного управління на тимчасово окупованих територіях

Інформаційне забезпечення публічного управління в умовах тимчасово окупованих територій є одним із ключових елементів ефективного функціонування державного механізму в умовах воєнних, соціальних, гуманітарних та техногенних викликів. Особливої актуальності це питання набуває у контексті тимчасово окупованих, прифронтових та деокупованих територій України, де традиційні механізми управління часто виявляються недостатньо ефективними через високий рівень невизначеності, дефіцит достовірної інформації, порушення комунікаційної інфраструктури та підвищений вплив інформаційно-психологічних загроз.

У науковій літературі під методом публічного управління зазвичай розуміють спосіб впливу суб'єктів публічної влади на суспільні процеси, поведінку громадян, діяльність організацій та функціонування окремих сфер суспільного життя з метою досягнення визначених державою цілей. Простими словами, метод публічного управління є інструментом, за допомогою якого держава реалізує свої управлінські рішення та впливає на розвиток суспільства.

Незалежно від конкретного виду методів, механізм їх застосування має схожу логіку. Спочатку визначається проблема або суспільна потреба, яка потребує державного втручання. Далі формується нормативна основа у вигляді

закону, постанови, програми або іншого управлінського рішення. Після цього створюються або визначаються відповідальні інституції, які забезпечують реалізацію прийнятих рішень. Наступним етапом виступає практичне впровадження управлінських заходів через адміністративні, економічні, інформаційні чи соціальні інструменти. Завершальними елементами є моніторинг результатів, громадський контроль та коригування державної політики відповідно до отриманих результатів.

Узагальнений процес застосування методу публічного управління можна представити у вигляді такої послідовності:

Проблема → Формування державної політики → Прийняття нормативно-правового акта → Створення або визначення відповідального органу → Реалізація управлінських заходів → Контроль та моніторинг → Оцінка результативності → Коригування політики.

Наприклад, якщо держава прагне стимулювати розвиток підприємництва на деокупованих територіях, спочатку визначається відповідна проблема, після чого приймаються законодавчі рішення щодо податкових пільг, створюються механізми фінансування та визначаються відповідальні органи влади. Надалі здійснюється реалізація програми підтримки бізнесу, контроль використання ресурсів та оцінка досягнутих результатів.

М. О. Латинін розглядає механізми публічного управління як систему взаємопов'язаних інструментів, за допомогою яких держава здійснює вплив на суспільні процеси та забезпечує вирішення актуальних суспільних проблем [10].

Такий підхід передбачає комплексне використання правових, організаційних, економічних та інформаційних механізмів, ефективність яких визначається рівнем координації між органами влади, громадськістю та іншими учасниками управлінських процесів.

Відповідно до підходів Д.Т.Бікулова, ресурсне забезпечення територіального розвитку не обмежується бюджетними коштами та майном громади. Важливими ресурсами виступають людський капітал, інформація, інвестиційний потенціал, міжмуніципальне співробітництво та можливості залучення зовнішньої підтримки. У контексті реінтеграції тимчасово окупованих територій це дозволяє розглядати міжнародну допомогу, підприємницьку

активність населення, інформаційні системи та соціальний капітал як взаємопов'язані складові єдиного механізму відновлення територій [29].

Специфікою воєнного часу є необхідність консолідації всіх механізмів в тому числі приватних, міжнародних в режимі синергії для досягнення результату, яким виживання та розвиток суспільства.

Таким чином, методи публічного управління являють собою не окремі управлінські дії, а комплексну систему інструментів, за допомогою яких держава забезпечує досягнення суспільно значущих цілей та реалізує функції публічного управління.

У сучасних умовах інформація виступає не лише допоміжним ресурсом управління, а фактично стає окремим стратегічним інструментом державної політики. Від оперативності, достовірності, повноти та захищеності інформаційних потоків залежить здатність органів публічної влади приймати ефективні управлінські рішення, координувати дії різних суб'єктів управління, прогнозувати ризики, здійснювати кризове реагування та забезпечувати стабільність функціонування територій.

Методи публічного управління, в цілому, відомі, вони такі що базуються на законодавчій базі мають бути адекватними стану та глибині проблем об'єкта управління. Тож, оскільки в умовах воєнного часу, проблем управління стає менше, відповідно рівень впливу на об'єкт публічного управління має суттєво збільшуватись та ефективність і адаптивність суб'єкта мають зростати пропорційно.

Сутність методів публічного управління, які засосовуються у період воєнної кризи, полягає у певній інтеграції військових та цивільних адміністративних органів, створення мережі перелелених інституцій, які займаються питаннями оборони та захистом життєво важливих функцій громад.

Формування державної політики може не враховувати або ігнорувати певні проблеми на містах, особливо в тих, що суттєво постраждали від нападу ворога.

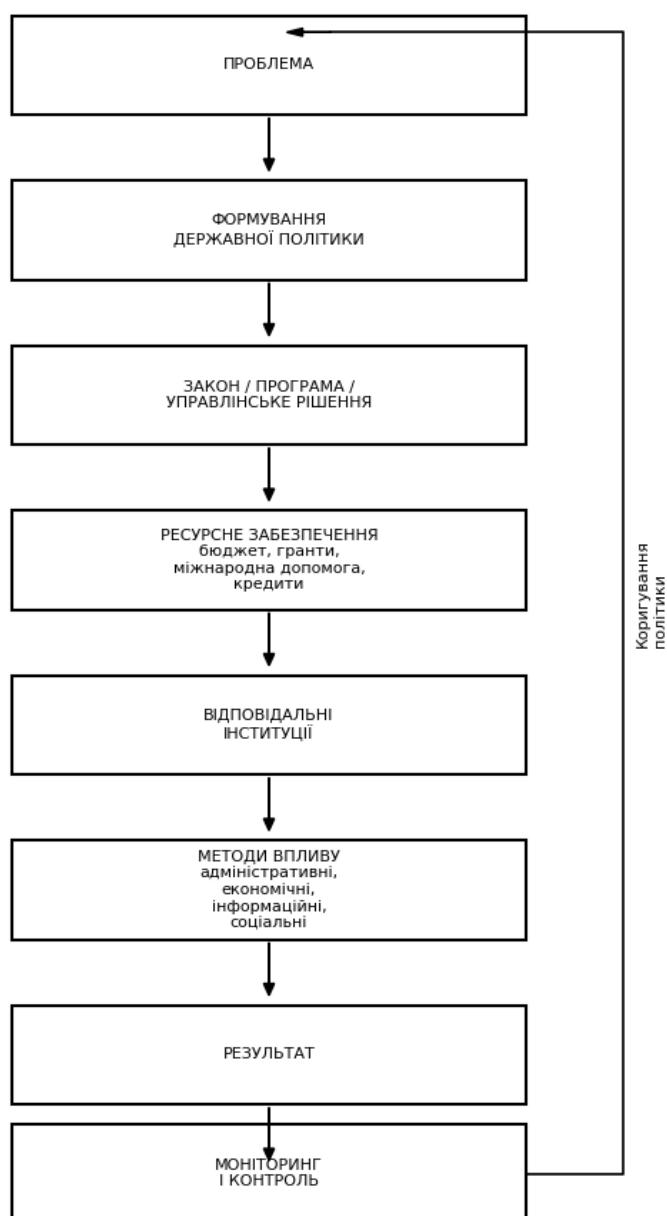

Рис.1.7. Зміст методів публічного управління щодо вирішення суспільних проблем

Кризові території характеризуються специфічними умовами функціонування інформаційного середовища. До основних особливостей належать руйнування телекомунікаційної інфраструктури, обмеження доступу до державних реєстрів, проблеми з актуалізацією даних, нестабільність каналів зв'язку, інформаційна ізоляція населення, масове поширення дезінформації та високий рівень інформаційно-психологічного впливу. У таких умовах традиційні адміністративні методи збору та обробки інформації часто не забезпечують

належної ефективності, що потребує впровадження адаптивних, цифрових та міжвідомчих моделей інформаційного забезпечення апарату, пов'язаного з процесами реінтеграції та відновлення територій. Традиційні підходи до територіального управління не повною мірою враховують наслідки тривалих бойових дій, окупації, масового переміщення населення, руйнування інфраструктури та порушення суспільних комунікацій. У зв'язку з цим доцільним є використання узагальнюючої категорії «кризові території», яка охоплює різні типи територій, що зазнали негативного впливу воєнного конфлікту та потребують застосування спеціальних механізмів державного управління, відновлення та реінтеграції.

Під кризовими територіями пропонується розуміти території, на яких внаслідок воєнних дій, окупації, гуманітарних криз, масштабних руйнувань або інших надзвичайних обставин відбулося суттєве порушення функціонування систем публічного управління, економіки, соціальної сфери, інфраструктури та суспільних комунікацій. На відміну від традиційного адміністративно-територіального підходу, дана категорія враховує не лише юридичний статус території, а й фактичний рівень безпеки, соціально-економічного розвитку та інтегрованості до загальнодержавного простору.

У межах запропонованого підходу доцільно виділяти кілька основних різновидів кризових територій. Першу групу становлять тимчасово окуповані території, на яких органи державної влади України не здійснюють фактичного контролю, а населення перебуває під впливом окупаційних адміністрацій, альтернативного правового режиму та зовнішнього інформаційного середовища. Особливістю таких територій є поступове накопичення соціальних, демографічних, економічних та світоглядних відмінностей порівняно з іншими регіонами держави, що ускладнює майбутні процеси реінтеграції.

Другу групу формують деокуповані території, під якими пропонується розуміти території, на яких після припинення фактичного контролю держави-агресора або підконтрольних їй незаконних формувань відновлено юрисдикцію України та розпочато процес відновлення інститутів державної влади, місцевого самоврядування, безпеки, економіки та суспільних відносин. Практика України після звільнення Київської, Чернігівської, Сумської, Харківської та частини

Херсонської областей засвідчує, що деокупація є лише початковим етапом тривалого процесу відновлення територій, який потребує значних ресурсів і часу.

Третю групу складають прифронтові території, які перебувають у безпосередній близькості до районів ведення бойових дій або постійно зазнають впливу воєнних загроз. Для таких територій характерними є високий рівень безпекових ризиків, відтік населення, обмеження інвестиційної активності, функціонування органів влади в особливих умовах та постійна потреба в адаптації управлінських рішень до змін оперативної обстановки. Саме прифронтові громади сьогодні виступають своєрідним буфером між зоною бойових дій та тилловими регіонами держави.

Окрему категорію доцільно виділяти серед постраждалих територій, які формально не перебували під окупацією та не знаходяться безпосередньо на лінії фронту, проте зазнали суттєвих руйнувань, економічних втрат, демографічних змін або значного навантаження внаслідок прийняття внутрішньо переміщених осіб. Такі території також потребують спеціальних програм підтримки та відновлення, оскільки їхній розвиток безпосередньо впливає на загальну стійкість держави.

Запропонована класифікація має важливе практичне значення для формування реінтеграційної політики. Території різних типів потребують різних управлінських інструментів, фінансових ресурсів, інформаційних механізмів та підходів до роботи з населенням. Зокрема, заходи, ефективні для прифронтових громад, можуть виявитися недостатніми або непридатними для деокупованих територій, а моделі відновлення деокупованих територій не завжди можуть бути застосовані до тимчасово окупованих регіонів після багаторічного перебування під контролем окупаційних адміністрацій.

Особливого значення набуває той факт, що тривалість окупації безпосередньо впливає на складність подальшої реінтеграції. Деокупація територій після одного чи двох років окупації та повернення територій після десяти і більше років перебування під контролем іншої держави об'єктивно потребуватимуть різних підходів, різного обсягу ресурсів та різних часових горизонтів відновлення. У зв'язку з цим реінтеграційна політика повинна мати адаптивний характер і враховувати не лише поточний статус території, а й

глибину накопичених соціальних, економічних, інституційних та інформаційних змін.

Таблиця 1.4

Класифікація кризових територій за основними ознаками функціонування

Ознака	Тимчасово окуповані території	Деокуповані території	Прифронтові території	Постраждалі території
Безпечна ситуація	Відсутній контроль України, високі воєнні ризики	Контроль України відновлено, зберігаються мінна небезпека та ризики повторних атак	Постійна загроза обстрілів та бойових дій	Відносно стабільна, але залежить від загальної воєнної ситуації
Стан системи публічного управління	Функціонують окупаційні адміністрації	Відновлюються органи державної влади та місцевого самоврядування	Органи влади працюють в особливому режимі	Органи влади функціонують у штатному або адаптованому режимі
Економічний стан	Значна деградація економіки, залежність від окупаційної моделі	Часткове відновлення виробництва та ринку праці	Скорочення інвестицій, релокація бізнесу	Зростання навантаження на місцеві бюджети та інфраструктуру
Соціальний стан населення	Інформаційна ізоляція, депортації, демографічні втрати	Повернення населення, адаптація до українського правового простору	Масова міграція, психологічне виснаження населення	Значна кількість внутрішньо переміщених осіб
Інформаційне середовище	Домінування окупаційної пропаганди	Відновлення українського інформаційного простору	Високий рівень інформаційних загроз та дезінформації	Переважно контрольоване українське інформаційне середовище
Інфраструктурний стан	Значні руйнування та обмежений доступ до відновлення	Відбудова критичної та соціальної інфраструктури	Регулярні пошкодження об'єктів інфраструктури	Часткові пошкодження або перевантаження інфраструктури

Ознака	Тимчасово окуповані території	Деокуповані території	Прифронтові території	Постраждалі території
Екологічний стан	Високий ризик екологічних втрат та неможливість моніторингу	Необхідність розмінування та оцінки збитків довкіллю	Ризик нових екологічних пошкоджень через бойові дії	Локальні екологічні наслідки війни
Пріоритет державної політики	Підготовка до майбутньої реінтеграції	Відновлення, реабілітація та інтеграція населення	Забезпечення стійкості та підтримки життєдіяльності громад	

Запропонована класифікація передбачає, що одна й та сама територія може одночасно мати ознаки кількох категорій. Наприклад, деокупована територія може тривалий час залишатися прифронтовою, а постраждала територія — виконувати функції приймаючої громади для значної кількості внутрішньо переміщених осіб. Тому при розробці реінтеграційної політики доцільно враховувати не лише формальний статус території, а й фактичний рівень безпекових, економічних, соціальних, екологічних та інформаційних викликів.

Таким чином, категорія кризових територій виступає узагальнюючою основою для формування сучасної системи публічного управління процесами відновлення та реінтеграції. Її використання дозволяє комплексно розглядати тимчасово окуповані, деокуповані, прифронтові та постраждалі території як взаємопов'язані об'єкти державної політики, що потребують диференційованих, але узгоджених управлінських рішень, спрямованих на забезпечення національної стійкості, суспільної згуртованості та відновлення територіальної цілісності України.

Одним із базових методів інформаційного забезпечення публічного управління на кризових територіях є моніторинг інформаційного середовища. Його сутність полягає у систематичному зборі, аналізі та оцінці інформації щодо безпекової, гуманітарної, соціальної, економічної та політичної ситуації. Моніторинг дозволяє своєчасно виявляти ризики, прогнозувати зміни ситуації, оцінювати рівень соціальної напруги та визначати потреби населення.

Особливого значення набуває оперативний моніторинг у деокупованих громадах, де ситуація може змінюватися надзвичайно швидко.

Сучасні дослідники наголошують, що в умовах війни ефективно управління потребує переходу від реактивної моделі реагування до проактивної моделі прогнозування ризиків та кризових сценаріїв [1]. Саме тому важливим методом інформаційного забезпечення є аналітичне прогнозування, яке передбачає використання статистичних даних, соціологічних досліджень, геоінформаційних систем, цифрових реєстрів та інструментів моделювання для оцінки можливих сценаріїв розвитку ситуації.

Важливе місце займає метод міжвідомчого інформаційного обміну. У кризових умовах ефективність публічного управління значною мірою залежить від швидкості передачі інформації між органами державної влади, військовими адміністраціями, органами місцевого самоврядування, правоохоронними структурами, гуманітарними організаціями та міжнародними партнерами.

Водночас практика воєнного часу демонструє наявність проблем дублювання інформації, несумісності баз даних, відсутності єдиних цифрових стандартів та фрагментарності інформаційних систем.

У цьому контексті особливого значення набуває цифровізація системи публічного управління. Використання електронних реєстрів, цифрових платформ, автоматизованих систем обробки даних, хмарних технологій та сервісів електронного врядування дозволяє забезпечити безперервність управлінських процесів навіть в умовах часткового руйнування інфраструктури. Цифрові інструменти також сприяють оперативному наданню адміністративних і соціальних послуг, реєстрації внутрішньо переміщених осіб, обліку пошкодженого майна та координації гуманітарної допомоги.

На думку Г.Почепцова, цифровізація публічного управління в умовах кризових викликів повинна розглядатися як базовий механізм забезпечення стійкості державних інституцій та підвищення ефективності управлінських рішень [22]. Водночас цифрова трансформація створює нові ризики, пов'язані із захистом персональних даних, кібербезпекою та загрозами несанкціонованого доступу до державних інформаційних систем.

Окрему роль у системі інформаційного забезпечення відіграють стратегічні комунікації. В умовах тимчасово окупованих територій

інформаційна політика держави стає важливим елементом забезпечення соціальної стабільності та протидії дезінформації. Через офіційні комунікаційні канали органи влади здійснюють інформування населення щодо безпекової ситуації, евакуації, гуманітарної допомоги, соціальних виплат, відновлення інфраструктури та механізмів отримання адміністративних послуг. Водночас стратегічні комунікації виконують функцію формування довіри до держави та протидії інформаційним операціям противника.

Дослідники зазначають, що сучасна війна значною мірою ведеться в інформаційному просторі, а тому ефективність державного управління залежить від здатності держави оперативно реагувати на інформаційні загрози та забезпечувати достовірну комунікацію з населенням [13]. Особливого значення це набуває у процесах реінтеграції тимчасово окупованих територій, де населення тривалий час перебувало під впливом ворожої пропаганди та інформаційної ізоляції.

Важливим методом інформаційного забезпечення є соціологічний аналіз та оцінка громадської думки. Для органів публічного управління надзвичайно важливо розуміти рівень довіри населення, соціальні настрої, основні проблеми громадян, ступінь готовності до реінтеграції та рівень підтримки державної політики. Соціологічні дослідження дозволяють коригувати управлінські рішення відповідно до реальних потреб населення та мінімізувати ризики соціальної напруги.

Особливе місце в умовах кризових територій займають геоінформаційні системи (GIS-технології). Вони дозволяють здійснювати просторовий аналіз ситуації, картографування руйнувань, визначення гуманітарних потреб, оцінку логістичних маршрутів, моніторинг переміщення населення та планування відновлення інфраструктури. У сучасних умовах GIS-технології активно використовуються у сфері безпеки, цивільного захисту, гуманітарного реагування та післявоєнної відбудови.

Кризові території також потребують використання методів кризового інформаційного менеджменту. Йдеться про створення ситуаційних центрів, оперативних штабів, систем швидкого реагування та спеціалізованих платформ для координації інформаційних потоків. Такі механізми дозволяють швидко

акумулювати інформацію з різних джерел, аналізувати її та забезпечувати прийняття оперативних управлінських рішень.

Водночас ефективність інформаційного забезпечення значною мірою залежить від кадрового потенціалу системи публічного управління. Працівники органів влади повинні володіти навичками аналітичної роботи, цифрової грамотності, кризових комунікацій, інформаційної безпеки та роботи з великими масивами даних. У сучасних умовах інформаційна компетентність державних службовців стає одним із ключових чинників ефективності публічного управління.

Після завершення активної фази війни методи інформаційного забезпечення не втрачають актуальності, а трансформуються відповідно до завдань повоєнного відновлення та реінтеграції територій. На перший план виходять питання створення єдиних цифрових реєстрів відновлення, обліку збитків, координації міжнародної допомоги, моніторингу відбудови, аналізу міграційних процесів та забезпечення прозорості використання ресурсів. У цьому контексті інформаційні системи стають не лише інструментом управління, а й механізмом суспільного контролю та забезпечення довіри до державної політики.

Треба визнавати і розуміти, що тривалість війни визначає сукупність методів інформаційного забезпечення, враховуючи постійний інформаційний вплив ворога та використання ним всіх сучасних засобів.

Таблиця 1.5

Механізми інформаційного забезпечення публічного управління на кризових територіях

№	Механізм інформаційного забезпечення	Характеристика та призначення
1	Інформаційний моніторинг	Постійний збір, аналіз та оновлення інформації щодо безпекової, гуманітарної та соціально-економічної ситуації.
2	Аналітичне прогнозування	Моделювання можливих сценаріїв розвитку ситуації та прогнозування ризиків.
3	Міжвідомчий інформаційний обмін	Координація інформаційних потоків між органами влади та іншими суб'єктами управління.

4	Цифрові інформаційні системи	Використання електронних реєстрів, цифрових платформ та сервісів електронного врядування.
5	Стратегічні комунікації	Інформування населення та протидія дезінформації.
6	Соціологічний аналіз громадської думки	Оцінка соціальних настроїв, гуманітарних потреб та рівня довіри населення.
7	Геоінформаційні системи (GIS)	Картографування руйнувань, аналіз територій та планування відбудови.
8	Кризовий інформаційний менеджмент	Створення ситуаційних центрів та систем оперативного реагування.
9	Системи кібербезпеки та захисту даних	Захист інформаційних ресурсів і цифрової інфраструктури від кібератак.
10	Системи зворотного зв'язку з населенням	Гарячі лінії, електронні звернення, чат-боти та цифрові платформи.

Представлені механізми інформаційного забезпечення публічного управління формують комплексну систему підтримки управлінських рішень в умовах тимчасово окупованих територій. До механізмів інформаційного забезпечення необхідно встановити дві ключові умови: безперервність та безпека (захищеність).

На відміну від традиційного розуміння інформаційної політики як інструменту комунікації, сучасні дослідження у сфері національної безпеки розглядають інформаційний простір як один із ключових театрів протистояння.

Так, А. В. Акімов вказує на необхідність активної участі державних інституцій у протидії інформаційним загрозам та захисті національних інтересів в умовах інформаційної війни. У цьому контексті інформаційне забезпечення процесів реінтеграції територій доцільно розглядати як складову системи забезпечення національної стійкості держави, що поєднує комунікаційні, аналітичні, організаційні та безпекові механізми [27].

Кількість методів та загальний потенціал розвитку методології інформаційного забезпечення публічного управління є великим і майже невичерпним, оскільки він є прямо пропорційний науково-технічному та технологічному прогресу. Розвиток технологій інформаційного забезпечення значно випереджає розвиток публічного управління, оскільки публічне управління суттєво стримується проблемами інституціональними та

ресурсними, технології ж, пов'язані із ринковим попитом, прагненням споживачів до комфортного існування.

На думку А. В. Акімова, сучасна інформаційна війна характеризується переходом від традиційного військового протистояння до комплексного впливу на суспільну свідомість, інформаційний простір та систему державного управління, що потребує активної участі спеціальних державних інституцій у забезпеченні інформаційної безпеки держави [27].

Таким чином, методи інформаційного забезпечення публічного управління на кризових територіях включають моніторинг інформаційного середовища, аналітичне прогнозування, міжвідомчий інформаційний обмін, цифровізацію, стратегічні комунікації, соціологічний аналіз, використання геоінформаційних систем та кризовий інформаційний менеджмент. Їх ефективне застосування створює передумови для стабілізації ситуації, підвищення ефективності управлінських рішень та забезпечення успішної реінтеграції кризових та тимчасово окупованих територій України.

Висновки до 1 розділу

У першому розділі дисертаційного дослідження здійснено теоретичне узагальнення основних підходів до розуміння сутності публічного управління та адміністрування в умовах кризових явищ. Розкрито зміст базових понять і категорій, пов'язаних із кризовим управлінням, державним реагуванням на надзвичайні ситуації, воєнними викликами та процесами функціонування системи публічного управління в умовах війни.

Території України, що захоплені РФ, зруйновані або знаходяться під постійною загрозою обстрілів та знелюднені в результаті масової евакуації населення класифікуються, як кризові території, тобто такі в яких стан об'єкта та сама система публічного управління нефункціональні та потребують суттєвого зовнішнього впливу та внутрішнього підсилення.

Установлено, що криза у сфері публічного управління є складним багаторівневим явищем, яке характеризується порушенням стабільності

функціонування державних інституцій, високим рівнем невизначеності, дефіцитом ресурсів, необхідністю оперативного реагування та трансформацією механізмів ухвалення управлінських рішень. Визначено, що воєнна криза є найбільш складною формою суспільної кризи, оскільки поєднує безпекові, політичні, економічні, соціальні, гуманітарні та інформаційні загрози.

У процесі дослідження встановлено, що воєнний стан суттєво змінює характер функціонування системи публічного управління. Основними специфічними рисами управління у воєнний та повоєнний період визначено посилення централізації управлінських рішень, розширення повноважень військових адміністрацій, необхідність оперативного реагування на кризові виклики, обмеження окремих конституційних прав і свобод, дефіцит фінансових та кадрових ресурсів, а також кратне зростання соціальних проблем і гуманітарного навантаження на державу та органи місцевого самоврядування.

Обґрунтовано, що важливим елементом ефективного публічного управління в умовах тимчасово окупованих територій є інформаційне забезпечення. Доведено, що в сучасних умовах інформація перетворюється на стратегічний ресурс державного управління, від якого залежить якість управлінських рішень, координація дій органів влади, ефективність кризового реагування та успішність процесів реінтеграції тимчасово окупованих територій.

У цьому розділі проаналізовано основні методи інформаційного забезпечення публічного управління на кризових територіях, зокрема інформаційний моніторинг, аналітичне прогнозування, міжвідомчий інформаційний обмін, цифровізацію управлінських процесів, стратегічні комунікації, використання геоінформаційних систем, соціологічний аналіз та механізми кризового інформаційного менеджменту. Встановлено, що їх комплексне застосування створює передумови для підвищення ефективності державної політики у сфері безпеки, гуманітарного реагування, відновлення та реінтеграції територій.

Адаптовано поняття метод публічного управління являє собою послідовний процес впливу держави на суспільні відносини через систему

нормативно-правових, організаційних, фінансових та інформаційних інструментів. Обов'язковою умовою реалізації будь-якого методу виступає ресурсне забезпечення, яке може формуватися за рахунок бюджетних коштів, міжнародної технічної допомоги, грантових програм та інших джерел фінансування. Саме поєднання нормативного регулювання, інституційного забезпечення та фінансових ресурсів створює передумови для досягнення поставлених управлінських цілей.

Особливу увагу приділено проблемам інформаційної безпеки та протидії дезінформації в умовах гібридної війни. Визначено, що інформаційний компонент сучасних воєнних конфліктів безпосередньо впливає на суспільні настрої, рівень довіри до державних інституцій та ефективність реалізації державної політики на деокупованих територіях.

Визначено ключову сутність проблематики кризових територій, які: окуповані, зруйновані, є або були зонами активних бойових дій, що викликає низку питань, які мають бути вирішені у ході суспільного діалогу та специфічними методами, оскільки наступною проблемою після, власне, безпекової буде проблема нестачі ресурсів та внутрішня напруга через їх нерівномірний розподіл.

Таким чином, результати проведеного дослідження дозволяють зробити висновок, що ефективне інформаційне забезпечення є однією з ключових умов функціонування системи публічного управління в умовах воєнної кризи та повоєнного відновлення. Отримані теоретичні положення формують наукову основу для подальшого дослідження механізмів інформаційного забезпечення процесів реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

Важливим результатом проведеного теоретичного дослідження стало уточнення понятійного апарату, що використовується у сфері реінтеграції тимчасово окупованих територій. Запропоновано розглядати кризові території як узагальнюючу категорію, яка охоплює тимчасово окуповані, деокуповані, прифронтові та інші постраждалі території, що зазнали негативного впливу воєнного конфлікту та потребують застосування спеціальних механізмів

державного управління. Встановлено, що особливості функціонування таких територій визначаються сукупністю безпекових, економічних, соціальних, екологічних та інформаційних чинників, які мають враховуватися при формуванні державної політики відновлення та реінтеграції. Обґрунтовано доцільність диференційованого підходу до управління різними типами кризових територій, оскільки тривалість окупації, масштаби руйнувань, демографічні зміни та характер суспільних процесів безпосередньо впливають на складність майбутньої інтеграції до загальнодержавного простору. Запропоновані теоретичні підходи формують підґрунтя для подальшого дослідження механізмів інформаційного забезпечення реінтеграційної політики, розроблення моделей взаємодії органів публічної влади з населенням тимчасово окупованих територій та обґрунтування практичних напрямів відновлення суспільної стійкості в умовах тривалих воєнних викликів.

Таким чином, результати першого розділу дозволили сформулювати теоретико-методологічну основу дослідження, яка надалі використовується для аналізу міжнародного досвіду реінтеграції тимчасово окупованих територій, оцінки сучасного стану інформаційного забезпечення відповідних процесів та розроблення авторських пропозицій щодо вдосконалення механізмів публічного управління у сфері реінтеграційної політики України.

РОЗДІЛ II.

СУЧАСНИЙ СТАН ВЗАЄМОДІЇ З КРИЗОВИМИ ТЕРИТОРІЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РЕІНТЕГРАЦІЇ

2.1. Стан та наслідки широкомасштабної агресії РФ для місцевих територіальних громад

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України стала найбільшою безпековою, гуманітарною, соціально-економічною та управлінською кризою за весь період незалежності держави. Наслідки війни мають системний характер та охоплюють практично всі сфери функціонування суспільства - від демографії та інфраструктури до економіки, місцевого самоврядування, інформаційного простору та психологічного стану населення. Найбільшого негативного впливу зазнали місцеві територіальні громади, особливо ті, що розташовані у прифронтових, тимчасово окупованих або деокупованих регіонах.

Таблиця 2.1

Класифікація наслідків широкомасштабної агресії РФ для територіальних громад України

Критерій класифікації	Вид наслідків	Характеристика наслідків	Вплив на систему публічного управління	Потреба у ресурсах
За ступенем відновлюваності	Відновлювальні	Руйнування житлового фонду, доріг, шкіл, лікарень	Потреба у відновленні адміністративної спроможності громад	Дуже висока
За ступенем відновлюваності	Невідновлювальні	Людські втрати, психологічні травми, демографічні зміни	Довгострокова соціальна та кадрова криза	Критично висока
За рівнем руйнівного впливу	Критичні	Повне руйнування інфраструктури та окупація територій	Порушення функціонування органів влади	Максимальна

За рівнем руйнівного впливу	Значні	Часткове руйнування інфраструктури та евакуація населення	Потреба у кризовому управлінні	Висока
За сферою впливу	Гуманітарні	ВПО, бідність, психологічні проблеми	Перевантаження соціального захисту	Висока
За сферою впливу	Економічні	Безробіття, втрати бюджету, зупинка підприємств	Зниження фінансової спроможності громад	Висока
За сферою впливу	Інформаційні	Дезінформація та кібератаки	Порушення комунікацій та довіри до держави	Значна
За впливом на публічне управління	Організаційні	Перевантаження органів влади та кадровий дефіцит	Необхідність трансформації управління	Висока
За впливом на публічне управління	Правові	Колізії законодавства та воєнний стан	Ускладнення реалізації повноважень	Середня
За впливом на публічне управління	Безпекові	Мінування територій та загроза обстрілів	Обмеження функціонування громад	Критично висока

Представлена класифікація дозволяє комплексно оцінити наслідки широкомасштабної агресії РФ для територіальних громад України.

На відміну від локальних криз чи надзвичайних ситуацій, сучасна війна має комплексний та довготривалий характер. Вона супроводжується не лише прямими фізичними руйнуваннями, а й масштабною трансформацією системи публічного управління, соціальної структури громад, економічних процесів, міграційних потоків та інформаційного середовища. У таких умовах виникає необхідність систематизації наслідків війни відповідно до рівня їх руйнівного впливу, складності відновлення та обсягу ресурсів, необхідних для подолання кризових явищ.

У межах даного дослідження доцільно класифікувати наслідки широкомасштабної агресії РФ за ступенем відновлюваності, тобто поділити їх на відновлювальні та невідновлювальні. Такий підхід дозволяє оцінити не лише

масштаби втрат, а й потенційну складність процесу відновлення територіальних громад, рівень навантаження на систему публічного управління та потребу у фінансових, кадрових, організаційних і гуманітарних ресурсах.

До відновлювальних наслідків належать ті втрати та руйнування, які можуть бути компенсовані або усунені внаслідок реалізації державної політики відновлення, міжнародної допомоги, економічної підтримки та інфраструктурної реконструкції. Насамперед йдеться про пошкодження або знищення житлового фонду, адміністративних будівель, закладів освіти, охорони здоров'я, транспортної та енергетичної інфраструктури, систем водопостачання, об'єктів критичної інфраструктури та комунального господарства.

Водночас масштаби таких руйнувань є безпрецедентними. Значна кількість громад втратила частину або практично всю інфраструктурну базу, що унеможлиблює нормальне функціонування місцевого самоврядування, надання адміністративних послуг, освітній процес, медичне забезпечення та здійснення економічної діяльності. Для відновлення цих територій необхідні значні фінансові ресурси, довгострокові державні програми, міжнародна технічна допомога та залучення приватних інвестицій.

Разом із тим частина наслідків війни має невідновлювальний характер. До них належать людські втрати, демографічні зміни, втрата трудового потенціалу, психологічні травми, руйнування соціальних зв'язків, погіршення морально-психологічного стану населення, зниження рівня суспільної довіри та деградація окремих соціальних інститутів. Такі втрати неможливо повністю компенсувати навіть за умови масштабної державної підтримки та післявоєнного відновлення.

Особливо складними є демографічні наслідки війни. Масова міграція населення, внутрішнє переміщення громадян, загибель військових і цивільних осіб, зниження народжуваності та виїзд економічно активного населення створюють довгострокові ризики для розвитку територіальних громад. У багатьох регіонах виникає проблема дефіциту кадрів, старіння населення, скорочення кількості платників податків та зниження економічної активності.

Одним із найбільш руйнівних напрямів впливу широкомасштабної агресії РФ стали гуманітарні втрати, які охопили практично всі територіальні громади України. Війна призвела до масштабного погіршення умов життя населення, руйнування соціальної інфраструктури, масового внутрішнього переміщення громадян, втрати житла, робочих місць та суттєвого зростання соціальної напруги. Особливо критичними ці процеси стали для прифронтових, тимчасово окупованих та деокупованих територій.

За даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини (OHCHR), станом на початок 2025 року офіційно підтверджено понад 40 тисяч жертв серед цивільного населення України, з яких понад 12 тисяч осіб загинули, а понад 28 тисяч отримали поранення [102]. Водночас міжнародні організації та українські органи влади наголошують, що реальні показники можуть бути значно вищими через неможливість повного доступу до окупованих територій та районів активних бойових дій.

Суттєвого масштабу набула проблема внутрішнього переміщення населення. За інформацією Міжнародної організації з міграції (IOM), кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні у різні періоди війни перевищувала 7–8 млн осіб [99]. Значна частина громад втратила суттєву частину населення, особливо працездатного віку. Водночас інші громади зіткнулися з різким збільшенням навантаження на соціальну інфраструктуру через масове прибуття внутрішньо переміщених осіб.

Паралельно з внутрішньою міграцією спостерігається масштабна зовнішня міграція населення. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR), понад 6 млн громадян України перебувають за межами держави як біженці або особи під тимчасовим захистом [103]. Це створює довгострокові демографічні ризики, пов'язані зі скороченням трудового потенціалу, зниженням народжуваності та дефіцитом кадрів у багатьох громадах.

Значних руйнувань зазнала житлова та соціальна інфраструктура. За результатами Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3),

підготовленого Світовим банком, Європейською Комісією, Урядом України та ООН, загальні прямі збитки Україні перевищили 150 млрд доларів США, при цьому найбільше постраждали житловий сектор, транспортна інфраструктура, енергетика, освіта та медицина [104]. Станом на 2024 рік пошкоджено або повністю зруйновано сотні тисяч житлових об'єктів, тисячі закладів освіти, лікарень та об'єктів критичної інфраструктури.

Особливу проблему становить руйнування соціального середовища громад. У багатьох регіонах відбулося фактичне розірвання традиційних соціальних зв'язків, руйнування локальних економічних систем, погіршення морально-психологічного стану населення та зростання рівня соціальної тривожності. Війна спричинила суттєве збільшення кількості осіб, які потребують психологічної допомоги, реабілітації, соціальної підтримки та медичного супроводу.

Окремої уваги потребує проблема зниклих безвісти осіб. За даними Міністерства внутрішніх справ України, станом на 2025 рік офіційно в розшуку перебувають десятки тисяч осіб, які вважаються зниклими безвісти за особливих обставин [106]. Це створює додаткове психологічне, соціальне та адміністративне навантаження на органи публічного управління, правоохоронну систему та соціальні служби.

Суттєвих втрат зазнала й економічна основа територіальних громад. Через бойові дії значна кількість підприємств була зруйнована, релокована або припинила діяльність. За оцінками Міністерства економіки України та міжнародних організацій, найбільших втрат зазнали промислові регіони сходу та півдня України, де частина підприємств була повністю знищена або опинилася на тимчасово окупованих територіях. Це призвело до скорочення робочих місць, падіння податкових надходжень та погіршення фінансової спроможності громад.

Науковці наголошують, що гуманітарна криза, спричинена війною, має комплексний характер та безпосередньо впливає на ефективність системи публічного управління [60]. Органи місцевого самоврядування змушені працювати в умовах постійного дефіциту ресурсів, зростання соціального

навантаження та необхідності одночасного вирішення гуманітарних, безпекових та інфраструктурних проблем.

У контексті реінтеграції тимчасово окупованих територій гуманітарний аспект набуває особливого значення. Відновлення територій передбачає не лише реконструкцію інфраструктури, але й повернення населення, відновлення соціального капіталу, подолання наслідків інформаційної ізоляції, формування довіри до державних інституцій та забезпечення комплексної психологічної та соціальної підтримки громадян.

Таким чином, гуманітарні наслідки широкомасштабної агресії РФ мають довгостроковий та системний характер. Вони охоплюють демографічні втрати, масове переміщення населення, руйнування житлової та соціальної інфраструктури, зростання соціальної напруги, погіршення морально-психологічного стану громадян та ослаблення економічного потенціалу територіальних громад. Це формує критичне навантаження на систему публічного управління та потребує комплексної державної політики відновлення і реінтеграції.

Сучасні науковці наголошують, що війна формує так званий «ефект виснаження громад», коли одночасно відбувається руйнування інфраструктури, зростання соціального навантаження та скорочення ресурсної бази місцевого самоврядування [31]. Це призводить до різкого погіршення фінансової спроможності громад, залежності від державних субвенцій та міжнародної допомоги, а також ускладнює реалізацію стратегій місцевого розвитку.

Окремого аналізу потребують гуманітарні наслідки війни. Повномасштабна агресія РФ призвела до масштабної гуманітарної кризи, яка охоплює проблеми внутрішньо переміщених осіб, забезпечення житлом, доступу до медичних послуг, освіти, соціального захисту, психологічної допомоги та реабілітації населення. Особливо гостро ці проблеми проявляються у деокупованих громадах, де населення тривалий час перебувало в умовах окупації, інформаційної ізоляції та гуманітарного дефіциту.

Таблиця 2.2

Гуманітарні наслідки широкомасштабної агресії РФ для територіальних громад України

Показник	Орієнтовний масштаб наслідків	Вплив на територіальні громади	Вплив на систему публічного управління
Загибель цивільного населення	Понад 12 тис. осіб	Демографічні втрати та соціальна травматизація	Зростання навантаження на соціальний захист
Поранені цивільні особи	Понад 28 тис. осіб	Потреба у медичній допомозі та реабілітації	Перевантаження медичної системи
Внутрішньо переміщені особи	7–8 млн осіб	Перевантаження інфраструктури громад	Необхідність кризового управління ресурсами
Громадяни за кордоном	Понад 6 млн осіб	Скорочення населення та дефіцит кадрів	Зниження економічної активності
Зруйноване житло	Сотні тисяч об'єктів	Втрата житлового фонду	Потреба масштабної відбудови
Руйнування соціальної інфраструктури	Тисячі об'єктів	Порушення доступу до освіти та медицини	Перебудова системи публічних послуг
Пошкодження критичної інфраструктури	Масштабні руйнування	Погіршення умов життєдіяльності	Підвищення витрат на базові послуги
Зниклі безвісти	Десятки тисяч осіб	Соціальна та психологічна нестабільність	Додаткове навантаження на державні органи
Руйнування підприємств	Тисячі підприємств	Безробіття та економічний спад	Зменшення податкових надходжень
Психологічні наслідки	Мільйони постраждалих	Зростання соціальної напруги	Розвиток систем психологічної допомоги
Мінування територій	Значні площі територій	Обмеження господарської діяльності	Необхідність довготривалих безпекових програм
Інформаційна ізоляція	Окуповані території	Деформація суспільних настроїв	Потреба інформаційної реінтеграції

Наведені показники демонструють комплексний та довгостроковий характер гуманітарних наслідків широкомасштабної агресії РФ для територіальних громад України.

Важливо зазначити, що гуманітарні наслідки війни мають не лише соціальний, а й управлінський характер. Органи місцевого самоврядування та військові адміністрації змушені працювати в умовах постійного дефіциту ресурсів, високого навантаження на соціальні служби та необхідності оперативного реагування на гуманітарні виклики. Це призводить до перевантаження системи публічного управління, кадрового виснаження та необхідності зміни традиційних моделей управління.

Суттєвого негативного впливу зазнала й економічна сфера територіальних громад. Внаслідок бойових дій відбулося знищення або зупинка значної кількості підприємств, порушення логістичних ланцюгів, скорочення виробництва, зростання безробіття, зменшення податкових надходжень та погіршення інвестиційного клімату. У прифронтових регіонах економічна активність у багатьох випадках фактично перейшла у режим виживання.

Особливо небезпечним наслідком є формування довготривалої економічної депресії окремих територій. Руїнування промислових підприємств, релокація бізнесу, мінування територій, нестача енергетичних ресурсів та високі безпекові ризики можуть унеможливити швидке економічне відновлення навіть після завершення активної фази бойових дій.

У контексті публічного управління війна спричинила необхідність кардинальної трансформації управлінських механізмів. Органи місцевого самоврядування змушені одночасно виконувати функції гуманітарного реагування, кризового менеджменту, координації евакуації, забезпечення базових послуг, відновлення інфраструктури та взаємодії з міжнародними партнерами. При цьому значна частина громад працює в умовах обмеженого кадрового потенціалу, фінансового ризику.

Рис. 2.1. Традиційний механізм публічного управління

Характерні риси традиційного механізму відображають його системний характер та сталість зв'язків у зовнішньому середовищі. Це, зокрема:

- відносна стабільність функціонування, плановість подій і прогнозованість стану системи та зовнішнього середовища;
- дотримання управлінських процедур та баланс між рівнями та гілками влади;
- стратегічна орієнтація розвитку.

Традиційний механізм публічного управління сформувався в умовах індустріального суспільства та базувався на принципах централізації влади, жорсткої ієрархії та адміністративного контролю. Основною особливістю такої моделі виступає домінуюча роль держави у процесах прийняття та реалізації управлінських рішень. При цьому громадяни, підприємства та громадські організації переважно розглядаються як об'єкти управлінського впливу, а не як повноцінні учасники вироблення державної політики.

У межах традиційного підходу процес управління здійснюється за принципом вертикальної взаємодії, коли рішення приймаються центральними органами влади та передаються для виконання нижчим рівням управління.

Основними інструментами впливу виступають нормативно-правові акти, адміністративні процедури, державні програми та механізми контролю за їх виконанням. Ефективність системи значною мірою залежить від рівня виконавської дисципліни та здатності державного апарату забезпечувати реалізацію прийнятих рішень.

Класичний механізм публічного управління включає послідовність таких етапів: виявлення проблеми, формування державної політики, прийняття нормативно-правового акта, виділення фінансових ресурсів, визначення відповідальних органів влади, реалізація управлінських заходів та подальший контроль отриманих результатів. У такій системі інформація використовується переважно для обліку, звітності та контролю виконання управлінських рішень.

Перевагами традиційної моделі є чіткий розподіл повноважень, висока керованість системи, можливість швидкої мобілізації ресурсів та забезпечення єдності державної політики. Саме тому в умовах надзвичайних ситуацій, воєнного стану або масштабних криз елементи адміністративно-командного управління залишаються важливим інструментом діяльності держави.

Разом з тим сучасні суспільні процеси характеризуються високим рівнем складності, швидкими змінами зовнішнього середовища та значною кількістю учасників управлінських процесів. За таких умов традиційний механізм публічного управління поступово втрачає ефективність через надмірну централізацію, обмежену гнучкість, тривалі процедури прийняття рішень та недостатнє залучення громадян до управлінських процесів.

У зв'язку з цим у світовій практиці відбувається поступовий перехід до нових моделей публічного управління, заснованих на принципах партнерства, цифровізації, використання даних, мережевої взаємодії та активної участі громадян у виробленні державної політики. Особливого значення такі підходи набувають у сфері реінтеграції тимчасово окупованих територій, де ефективність управлінських рішень значною мірою залежить від швидкості обміну інформацією, координації великої кількості учасників та здатності системи адаптуватися до постійних змін.

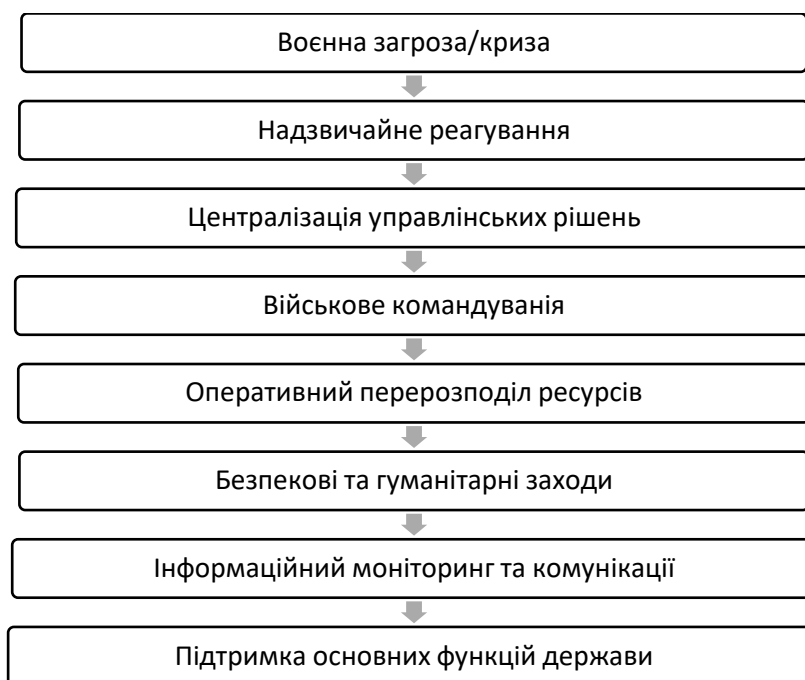

Рис.2.3. Управлінський механізм воєнного часу

Характерні риси управлінського механізму воєнного часу:

- високий рівень невизначеності та дефіцит часу для ухвалення рішень;
- посилення централізації прийняття управлінських рішень;
- пріоритет безпеки над розвитком через обмеження окремих прав і свобод фізичних осіб;
- кризовий розподіл ресурсів між суб'єктами управління;
- підвищене інформаційне та психологічне навантаження.

Таблиця 2.3

Порівняльна характеристика механізмів управління

Критерій	Класичний механізм	Воєнний механізм
Основна мета	Розвиток держави та громад	Виживання держави та безпека
Тип управління	Плановий	Кризовий
Розподіл повноважень	Відносно децентралізований	Централізований
Пріоритет	Соціально-економічний розвиток	Оборона та стабілізація
Використання ресурсів	Планове	Мобілізаційне
Роль інформації	Інструмент підтримки управління	Стратегічний ресурс безпеки
Характер рішень	Процедурний	Оперативний
Комунікація	Адміністративна	Кризова та стратегічна

У сучасних умовах особливого значення набуває оцінка сумарної потреби в ресурсах для відновлення територіальних громад. Йдеться не лише про фінансові ресурси, а й про кадровий, організаційний, технологічний, гуманітарний та інформаційний потенціал. Відновлення громад потребуватиме комплексного підходу, який поєднуватиме інфраструктурну реконструкцію, соціальну підтримку, психологічну реабілітацію населення, економічне стимулювання та модернізацію системи публічного управління.

У цьому контексті інформаційне забезпечення набуває особливої ролі, оскільки ефективне планування процесів відновлення неможливе без достовірних даних щодо масштабів руйнувань, демографічної ситуації, гуманітарних потреб, стану інфраструктури та економічного потенціалу територій. Саме тому створення сучасних систем збору, аналізу та обробки інформації є необхідною умовою реалізації державної політики реінтеграції та повоєнного відновлення територіальних громад.

Масштаби фінансових витрат на подолання наслідків широкомасштабної агресії РФ та відновлення територіальних громад України є безпрецедентними для сучасної Європи. За оцінками спільного дослідження Світового банку, Уряду України, Європейської Комісії та Організації Об'єднаних Націй (Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment - RDNA3), станом на кінець 2023 року загальна потреба у відновленні та реконструкції України протягом наступних десяти років оцінювалася у 486 млрд доларів США [30].

У структурі цих витрат найбільшу частку становлять:

- будівництво та реконструкція житлового сектору;
- відновлення транспортної інфраструктури;
- енергетика та альтернативні джерела;
- соціальна інфраструктура та комунікації;
- сфери торгівлі, логістики та промисловості;
- гуманітарне розмінування та рекультивація;
- заходи із соціального захисту та підтримки населення.

Згідно з RDNA3, прямі підтверджені фізичні збитки України станом на грудень 2023 року перевищили 152 млрд доларів США, при цьому найбільш постраждалими сферами стали житловий фонд, енергетична інфраструктура, транспорт, освіта та охорона здоров'я [105].

Особливо критичними є втрати територіальних громад у прифронтових та деокупованих регіонах, де в окремих випадках рівень руйнування інфраструктури перевищує 70–80 %. Значна частина громад фактично втратила не лише матеріальну базу, але й фінансову спроможність, кадровий потенціал та можливість повноцінного функціонування органів місцевого самоврядування.

Важливою особливістю сучасного етапу є постійне зростання прогнозованої вартості відновлення. Якщо у 2023 році оцінка складала близько 411 млрд доларів США, то вже у 2024 році вона зросла до 486 млрд доларів США, а за оновленими оцінками RDNA4 у 2025 році - до 524 млрд доларів США [105]. Причиною такого зростання є продовження бойових дій, систематичні удари по енергетичній та цивільній інфраструктурі, руйнування житлового фонду, збільшення площ мінування територій та накопичення гуманітарних і соціальних проблем.

Окремим напрямом витрат є гуманітарне розмінування. За оцінками міжнародних організацій, лише на розмінування територій Україні необхідно понад 34 млрд доларів США. Це обумовлено тим, що значна частина сільськогосподарських земель, транспортної інфраструктури та територій громад залишається потенційно небезпечною для проживання та господарської діяльності. Окрім розмінування потрібна рекультивація, тобто комплекс заходів із відновлення продуктивності землі, тобто ліквідація фізичних наслідків обстрілів, мінувань та оборонних споруд, які роблять сільськогосподарські землі непридатними для використання.

Суттєвих ресурсів потребує також відновлення житлового сектору. За оцінками міжнародних партнерів, пошкоджено або зруйновано понад 13 % житлового фонду України, що прямо вплинуло більш ніж на 2,5 млн домогосподарств. Водночас відбудова житла є не лише інфраструктурним, але

й соціально-гуманітарним питанням, оскільки без вирішення житлової проблеми неможливе повернення внутрішньо переміщених осіб та відновлення територіальних громад.

Поряд із прямими витратами на відбудову існують значні непрямі економічні втрати. До них належать:

- скорочення ВВП та зниження прибутковості підприємств;
- втрата інвестицій та зниження економічної активності;
- релокація підприємств і дефіцит робочої сили;
- зменшення податкових надходжень та зростання соціальних видатків держави.

За оцінками міжнародних фінансових організацій, українська економіка досі залишається меншою приблизно на 20-22 % порівняно з довоєнним рівнем. Це створює додатковий тиск на державний бюджет, систему соціального захисту та фінансову спроможність територіальних громад.

У сучасних умовах відновлення України фактично перетворюється на комплексний довгостроковий проєкт трансформації держави. Його реалізація потребує не лише фінансових ресурсів, але й ефективного публічного управління, міжнародної координації, цифровізації процесів управління відбудовою, прозорих механізмів розподілу коштів та сучасних систем інформаційного забезпечення.

Таким чином, широкомасштабна агресія РФ сформувала безпрецедентний рівень фінансових потреб для України та її територіальних громад. Сумарні витрати на відновлення та подолання наслідків війни вже оцінюються у понад пів трильйона доларів США, а їх обсяг продовжує зростати. Це свідчить про необхідність формування довгострокової державної політики відновлення, заснованої на принципах стійкості, ефективного управління ресурсами, міжнародного партнерства та сучасного інформаційного забезпечення процесів реконструкції й реінтеграції територій.

Таким чином, широкомасштабна агресія РФ спричинила комплексні руйнівні наслідки для місцевих територіальних громад України. Частина цих

наслідків має відновлювальний характер та може бути компенсована шляхом реалізації державної політики відновлення. Водночас значна кількість втрат є невідновлювальною та матиме довгостроковий вплив на демографічний, соціальний, економічний та управлінський розвиток держави. Це визначає необхідність формування нових підходів до публічного управління, заснованих на принципах стійкості, адаптивності, цифровізації та комплексного інформаційного забезпечення процесів відновлення та реінтеграції територій.

2.2. Нормативно-правові засади функціонування механізмів реінтеграції тимчасово окупованих територій

Формування ефективних механізмів реінтеграції тимчасово окупованих територій є одним із ключових завдань державної політики України в умовах тривалої збройної агресії та тимчасової окупації окремих територій. Реінтеграція передбачає не лише відновлення контролю над територіями, а й комплексне відновлення системи державного управління, економічних зв'язків, соціальної інфраструктури, прав громадян та суспільної довіри до державних інститутів.

Нормативно-правове забезпечення процесів реінтеграції ґрунтується на Конституції України, яка визначає територіальну цілісність та суверенітет держави як базові конституційні цінності. Відповідно до статті 2 Конституції України територія України в межах існуючого кордону є цілісною та недоторканою [30]. Дане положення виступає фундаментом усієї державної політики щодо тимчасово окупованих територій та їх подальшої реінтеграції.

Важливим нормативним актом є Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», який визначає особливості функціонування державних інституцій, гарантії прав громадян та механізми взаємодії держави з населенням окупованих територій. Закон закріплює принцип невизнання будь-яких окупаційних органів влади та встановлює правові засади майбутнього відновлення української юрисдикції.

Особливе значення для формування державної політики реінтеграції має Закон України «Про забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях». Документ визначає Російську Федерацію державою-агресором та закладає правові механізми деокупації й відновлення конституційного порядку на звільнених територіях [92].

Суттєву роль у формуванні інституційної системи реінтеграції відіграє діяльність Міністерство розвитку громад та територій України та створеного у 2020 році Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, яке забезпечує формування та реалізацію державної політики щодо тимчасово окупованих територій, внутрішньо переміщених осіб та постконфліктного відновлення.

Важливою складовою нормативно-правового забезпечення є Стратегія деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також низка урядових програм щодо підтримки внутрішньо переміщених осіб, розвитку громад, відновлення інфраструктури та забезпечення соціальної згуртованості.

Механізми реінтеграції тимчасово окупованих територій також базуються на міжнародно-правових актах. До них належать:

- Статут Організації Об'єднаних Націй;
- Загальна декларація прав людини;
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод;
- Женевські конвенції щодо захисту цивільного населення під час війни;
- резолюції Генеральної Асамблеї ООН щодо територіальної цілісності України.

Нормативно-правова база реінтеграції охоплює декілька взаємопов'язаних напрямів:

- відновлення діяльності органів державної влади;
- забезпечення прав і свобод громадян;
- відновлення економічної активності;

- відбудову промислової та цивільної інфраструктури;
- соціальну адаптацію населення та відновлення платоспроможності;
- підтримку внутрішньо переміщених осіб;
- інформаційну реінтеграцію та відновлення реєстрів;
- формування механізмів суспільного примирення.

Особливістю сучасного етапу державної політики є перехід від виключно безпекового підходу до комплексної моделі реінтеграції. Така модель передбачає поєднання правових, соціальних, економічних, інформаційних та гуманітарних інструментів державного управління.

Науковці В. Горбулін, Е. Лібанова, О. Валецький, С. Ситник, В. Куйбіда та інші зазначають, що ефективна реінтеграція неможлива лише через адміністративні або силові механізми. Вона потребує формування довгострокової державної політики, спрямованої на відновлення довіри громадян до держави, розвиток місцевих громад, відновлення соціального капіталу та забезпечення доступу населення до державних послуг [14].

В умовах цифрової трансформації державного управління особливого значення набувають механізми електронного врядування. Надання адміністративних послуг через цифрові платформи, соціальні мережі дозволяє підтримувати зв'язок із громадянами, які проживають на тимчасово окупованих територіях, забезпечувати доступ до державних сервісів та сприяти збереженню правового зв'язку між державою і населенням.

Також необхідною є актуальна інформація про реальний стан справ на окупованих територіях, причому інформація з різних джерел та систематизована за основними науковими принципами, адже одним з найважливіших аспектів нормального існування поствоєнного суспільства є оцінка поведінки людей, особливо посадових осіб під час війни, в окупації, співвідношення з подіями та явищами, що їх супроводжують.

**Нормативно-правова база функціонування механізмів реінтеграції
тимчасово окупованих територій України**

Нормативно-правовий акт	Рік	Основне призначення	Значення для реінтеграції
Конституція України	1996	Територіальна цілісність та права громадян	Конституційна основа реінтеграції
Закон про ТОТ	2014	Правовий режим ТОТ	Зв'язок держави з населенням ТОТ
Закон «Про військово-цивільні адміністрації»	2015	Діяльність ВЦА	Управління кризовими територіями
Закон «Про правовий режим воєнного стану»	2015	Особливий режим управління	Діяльність військових адміністрацій
Закон про суверенітет на ТОТ	2018	Політика деокупації	Відновлення суверенітету
Указ №64/2022	2022	Воєнний стан	Особливі механізми управління
Указ №68/2022	2022	Військові адміністрації	Організація влади під час війни
Закон «Про місцеве самоврядування»	1997	Повноваження громад	Відновлення місцевого врядування
Закон «Про місцеві державні адміністрації»	1999	Виконавча влада	Управління деокупованими територіями
Стратегія деокупації АР Крим	2021	Політика реінтеграції	Комплексний підхід

Аналіз нормативно-правової бази свідчить, що в Україні сформовано багаторівневу систему правового забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій, яка охоплює конституційні норми, спеціальні закони, механізми діяльності військових адміністрацій та інструменти відновлення місцевого самоврядування.

Нормативно-правове забезпечення захисту та відновлення майнових прав громадян і підприємств на кризових територіях

Нормативно-правовий акт	Рік	Сфера регулювання	Значення для реінтеграції
Цивільний кодекс України	2003	Право власності	Захист та відновлення майнових прав
Господарський кодекс України	2003	Майнові права підприємств	Захист активів суб'єктів господарювання
Закон про ТОТ	2014	Майнові права на окупованих територіях	Гарантія збереження права власності
Закон про компенсацію пошкодженого та знищеного майна	2023	Відшкодування збитків	Компенсація громадянам
Програма «Відновлення»	2023	Компенсація житла	Практичний механізм відновлення майна
Закон про державну реєстрацію речових прав	2004	Реєстрація майна	Підтвердження права власності
Закон про оцінку майна	2001	Оцінка збитків	Визначення розміру компенсації
Закон про правовий режим воєнного стану	2015	Використання майна під час війни	Особливий режим майнових відносин
Закон про примусове відчуження майна	2012	Реквізиція майна	Порядок компенсації власникам
Постанова КМУ №326	2022	Облік збитків	Фіксація шкоди від агресії РФ
Закон про індустріальні парки	2012	Відновлення економіки	Розвиток бізнесу на деокупованих територіях
Закон про державну підтримку інвестицій	2020	Інвестиційні проєкти	Стимулювання економічного відновлення
Порядок повідомлення про пошкоджене майно через Дію	2022	Цифровий облік втрат	Створення реєстру пошкодженого майна
Європейська конвенція з прав людини	1950	Захист права власності	Міжнародні гарантії майнових прав

Аналіз нормативно-правової бази свідчить, що система захисту майнових прав громадян і підприємств у процесі реінтеграції тимчасово окупованих територій охоплює механізми збереження права власності, компенсації завданих збитків та стимулювання економічного відновлення. Відновлення майнових прав виступає одним із ключових факторів повернення населення, розвитку підприємництва та відновлення економічної активності деокупованих територій.

Енергозабезпечення та водопостачання тимчасово окупованих територій має правові та організаційні аспекти. Після початку окупації окремих територій України виникла проблема забезпечення населення електроенергією, водою, газом та іншими комунальними послугами. З точки зору міжнародного гуманітарного права цивільне населення не повинно страждати від відсутності базових послуг незалежно від статусу території.

Відповідно до Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни (1949 р.) відповідальність за забезпечення життєдіяльності населення на окупованій території покладається на державу-окупанта [87]. Це стосується:

- технологічного та побутового електропостачання;
- водопостачання;
- медичного забезпечення та санітарної інфраструктури;
- продовольчого забезпечення.

Проте на практиці ситуація є значно складнішою, що зумовлене динамікою бойових дій.

До 2014 року та певний час після початку окупації частина тимчасово окупованих територій Донбасу продовжувала отримувати електроенергію через об'єднану енергосистему України. Оплата здійснювалася через українські енергопостачальні компанії або через спеціальні механізми взаєморозрахунків.

Після повномасштабного вторгнення у 2022 році більшість окупованих територій була фактично перепідключена до енергосистеми Російської Федерації. Сьогодні електроенергія на значній частині окупованих територій Запорізької, Херсонської, Луганської та Донецької областей постачається саме з російської енергосистеми [78].

Формально витрати покриваються:

- бюджетом Російської Федерації;
- російськими державними компаніями;
- регіональними програмами субсидування окупованих територій.

Питання водопостачання з технологічних причин є ще складнішим.

До 2022 року значна частина Донецької області отримувала воду через канал Сіверський Донець - Донбас, який проходив через підконтрольну Україні територію.

Щодо Криму ситуація окрема. Після окупації у 2014 році Україна припинила подачу води Північно-Кримським каналом. Після захоплення частини Херсонської області у 2022 році окупаційна влада відновила подачу води до Криму через цей канал.

На окупованих територіях Запорізької та Херсонської областей водопостачання здійснюється переважно через:

- місцеві водоканали та підрозділи обласних мереж;
- артезіанські свердловини;
- локальні системи водозабезпечення;
- насосні станції, які контролюються окупаційною адміністрацією.

З правової точки зору Україна не повинна фінансувати функціонування окупаційних адміністрацій та всієї інфраструктури їх підприємств.

Водночас до початку повномасштабної війни існували випадки, коли:

- державні підприємства України продовжували підтримувати окремі об'єкти інфраструктури;
- здійснювалися взаєморозрахунки за воду та електроенергію;
- функціонували спеціальні механізми постачання комунальних послуг.

Після 2022 року більшість таких схем припинила існування за юридичною та фізичною неможливістю продовження. Нижче у таблиці 2.3 приводяться основні нормативні акти, що визначають порядок майнових відносин в тому числі у період окупації та в умовах воєнного стану.

Таблиця 2.5.

**Норми, що реулюють державну політику щодо майна в умовах
воєнного стану**

Документ	Значення
Конституція України	Закріплює суверенітет над усією територією України
Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»	Визначає особливості функціонування ТОТ
Закон України «Про правовий режим воєнного стану»	Регулює управління критичною інфраструктурою
Женевська конвенція IV 1949 року	Покладає відповідальність за забезпечення населення на окупанта
Додатковий протокол I до Женевських конвенцій	Захист цивільної інфраструктури під час конфлікту
Кодекс цивільного захисту України	Визначає механізми функціонування критичної інфраструктури
Закон України «Про критичну інфраструктуру»	Регулює захист енергетичних і водних систем

Таким чином, нормативно-правові засади функціонування механізмів реінтеграції тимчасово окупованих територій формують комплексну систему правових, організаційних та інституційних інструментів державного управління. Їх головною метою є забезпечення відновлення територіальної цілісності України, повернення громадян до єдиного правового простору держави та створення умов для сталого соціально-економічного розвитку деокупованих територій.

В умовах економічної нестабільності, воєнних ризиків та скорочення платоспроможного попиту підприємства стикаються одночасно з двома негативними процесами. З одного боку відбувається скорочення обсягів реалізації продукції та послуг унаслідок звуження ринку збуту, втрати окремих

споживачів, порушення логістичних зв'язків та загального зниження економічної активності. З іншого боку спостерігається зростання витрат підприємств, пов'язане із підвищенням тарифів на електроенергію та комунальні послуги, збільшенням транспортних витрат, страхових платежів, витрат на безпеку, резервне енергозабезпечення, релокацію виробництва та ліквідацію наслідків пошкодження майна.

Скорочення доходів у поєднанні зі зростанням витрат призводить до зменшення прибутковості підприємств, а в окремих випадках — до збиткової діяльності. Внаслідок цього знижується не лише економічна ефективність господарювання, а й соціально-економічна корисність підприємства для територіальної громади та держави.

Під соціально-економічною корисністю підприємства доцільно розуміти інтегральний показник суспільного ефекту від його діяльності, який формується за рахунок трьох основних складових: податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, фонду оплати праці працівників та соціально відповідальної діяльності підприємства, включаючи благодійні, гуманітарні й соціальні проєкти.

У кризових умовах скорочення прибутку призводить до зменшення податкових платежів, насамперед податку на прибуток підприємств, а також супроводжується оптимізацією витрат на персонал через скорочення чисельності працівників, зменшення премій або обмеження програм матеріального стимулювання. Одночасно підприємства вимушені скорочувати обсяги благодійної діяльності та соціальних інвестицій, концентруючи ресурси на забезпеченні власної фінансової стійкості.

Таким чином, погіршення фінансових результатів діяльності підприємств має мультиплікативний негативний вплив на розвиток територій та економіки держави. Зменшення доходів підприємств трансформується у скорочення бюджетних надходжень, зниження купівельної спроможності населення та скорочення соціальної підтримки громад. У результаті інтегральний показник соціально-економічної корисності підприємства суттєво знижується, що негативно впливає на стійкість регіонального розвитку та соціальну стабільність.

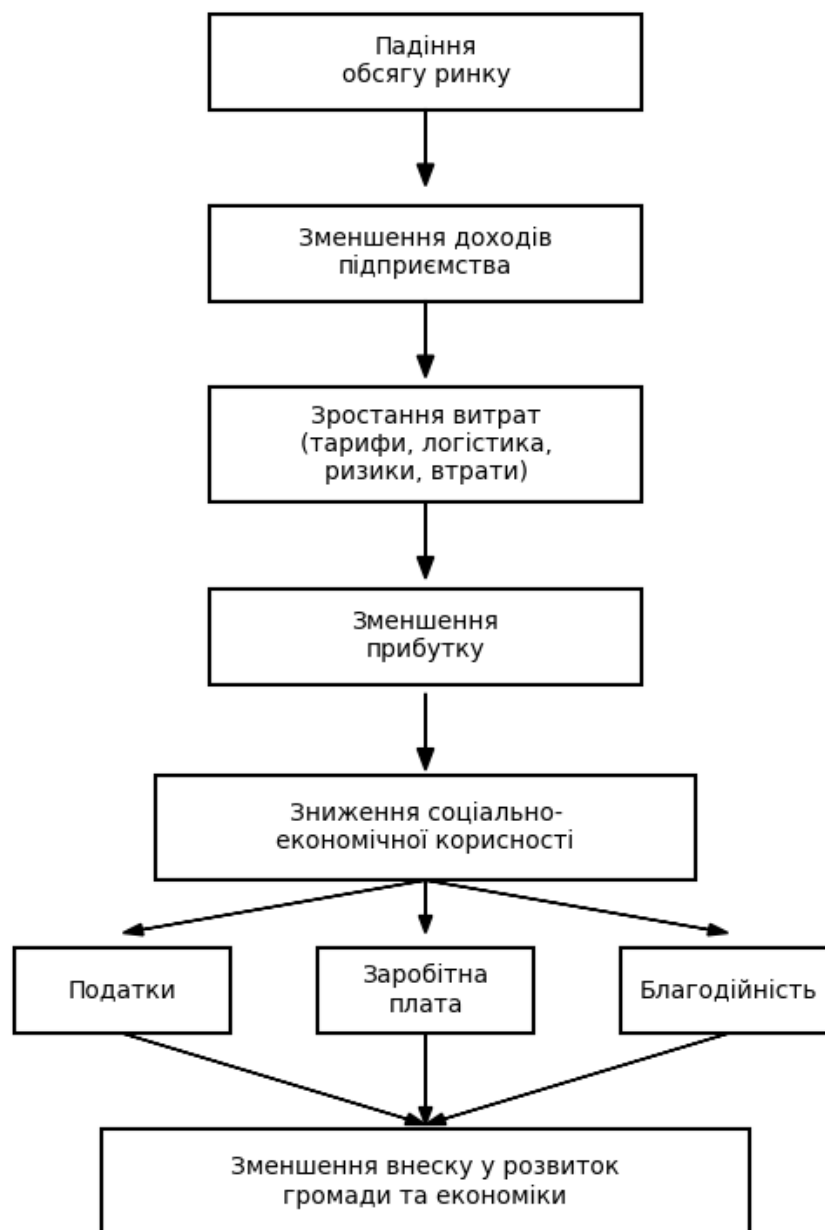

Рис. 2.4. Інтегральна модель зменшення соціально-економічного впливу підприємств

Соціально-економічний вплив підприємств та відповідні залежності можна описати формулами.

$$CEK = \Pi + ЗП + Б$$

де:

- CEK – соціально-економічна корисність підприємства;

- П – податкові надходження;
- ЗП – фонд оплати праці;
- Б – благодійна та соціальна діяльність.

Вищезазначена оцінка впливу дає можливість сформулювати авторську модель оцінки соціально-економічного ефекту діяльності підприємств на кризових територіях. Модель впливу механізмів державного управління на соціально-економічну корисність підприємств тимчасово окупованих територій. Важливим критерієм оцінювання результативності державної політики відновлення та реінтеграції територій виступає соціально-економічна ефективність діяльності підприємств. На відміну від суто фінансових показників, які характеризують прибутковість окремого суб'єкта господарювання, соціально-економічна ефективність відображає його внесок у розвиток територіальної громади та економіки держави загалом. Такий внесок формується через створення робочих місць, виплату заробітної плати, сплату податків, розвиток місцевої інфраструктури та участь у реалізації соціальних проєктів.

Особливого значення цей підхід набуває в умовах післявоєнного відновлення тимчасово окупованих територій. Кожне новостворене підприємство забезпечує не лише виробництво продукції або надання послуг, а й формує додаткові робочі місця для населення. Отримана працівниками заробітна плата надалі повертається в економіку через споживання товарів та послуг, оплату житлово-комунальних послуг, розвиток малого бізнесу та інші економічні процеси. У результаті виникає мультиплікативний ефект, коли одна гривня, виплачена у вигляді заробітної плати, створює додатковий оборот коштів у місцевій економіці.

Крім того, функціонування підприємств забезпечує надходження податків до державного та місцевих бюджетів, що створює фінансову основу для реалізації соціальних програм, розвитку інфраструктури та надання публічних послуг. Таким чином, підприємства виступають не лише суб'єктами господарської діяльності, але й важливими елементами системи соціально-економічного розвитку територій.

У зв'язку з цим державна підтримка створення нових підприємств та відновлення діяльності існуючого бізнесу повинна розглядатися як інвестиція у майбутній розвиток територій. Навіть якщо на початковому етапі реалізація програм підтримки потребує бюджетних витрат у формі грантів, податкових стимулів, компенсацій або пільгового кредитування, у довгостроковій перспективі такі витрати компенсуються за рахунок зростання зайнятості населення, збільшення податкових надходжень, скорочення соціальних виплат та активізації економічної діяльності.

З позицій публічного управління підтримка підприємництва на кризових територіях повинна розглядатися не як бюджетне навантаження, а як інструмент формування соціально-економічної стійкості громад, підвищення рівня добробуту населення та забезпечення успішної реінтеграції територій до єдиного економічного простору держави.

Окремим елементом соціально-економічної ефективності діяльності підприємств виступає формування заощаджень населення. Отримуючи стабільний дохід у вигляді заробітної плати або доходів від підприємницької діяльності, громадяни не лише забезпечують поточне споживання, але й створюють власні фінансові резерви. Такі накопичення формують додатковий інвестиційний потенціал економіки та підвищують стійкість домогосподарств до економічних криз.

У сучасній ринковій економіці накопичення можуть здійснюватися через різноманітні фінансові інструменти. До найбільш поширених належать банківські депозити, державні облігації, накопичувальні пенсійні програми, страхові продукти, інвестиційні фонди, корпоративні цінні папери та інші механізми довгострокового інвестування. Кошти населення, розміщені у фінансовій системі, надалі використовуються для кредитування бізнесу, фінансування інвестиційних проєктів та розвитку економіки.

Особливого значення набуває розвиток інструментів накопичення на територіях, що проходять процес відновлення. За наявності стабільної зайнятості та прогнозованих доходів формується середній клас, який виступає одним із

ключових факторів соціальної стабільності та економічного розвитку громад. У такому випадку підприємства створюють не лише робочі місця, але й передумови для накопичення приватного капіталу населення.

З точки зору публічного управління доцільним є стимулювання використання безпечних та прозорих механізмів накопичення коштів. Це може здійснюватися через розвиток ринку державних облігацій, підтримку недержавного пенсійного забезпечення, підвищення фінансової грамотності населення та створення сприятливих умов для інвестиційної діяльності громадян. У результаті зростання рівня заощаджень населення сприяє збільшенню внутрішніх інвестиційних ресурсів держави та формує додаткові джерела фінансування економічного розвитку.

Таким чином, соціально-економічний ефект діяльності підприємств проявляється не лише через створення робочих місць, виплату заробітної плати та податкові надходження, але й через формування системи накопичень населення, яка забезпечує довгострокову фінансову стійкість домогосподарств та підтримує інвестиційний потенціал національної економіки.

На думку Д. Т. Бікулова, ефективність розвитку територій безпосередньо залежить від рівня їх ресурсної забезпеченості та здатності органів влади ефективно використовувати наявний потенціал. У сучасних умовах війни особливого значення набувають інформаційні ресурси, які поряд із фінансовими, кадровими та організаційними ресурсами формують основу для забезпечення стійкості територіальних громад, підтримки суспільної згуртованості та реалізації державної реінтеграційної політики [29].

Особливого значення проблема зайнятості, формування доходів населення та накопичення фінансових ресурсів набуває для сільських територій. На відміну від великих міст, де існує відносно диверсифікований ринок праці, у сільській місцевості навіть незначне скорочення економічної активності може призводити до суттєвого зростання безробіття, трудової міграції та депопуляції територій. У результаті громади втрачають людський потенціал, зменшується податкова база, погіршується фінансування соціальної та комунальної інфраструктури.

У таких умовах створення нових підприємств у сільській місцевості має не лише економічне, але й важливе соціальне значення. Кожне нове робоче місце сприяє збереженню населення на території громади, підтримує функціонування закладів освіти, охорони здоров'я та сфери послуг. Отримані громадянами доходи використовуються для задоволення поточних потреб, а також формують можливості для накопичення коштів та інвестування у власний розвиток.

Важливо враховувати, що для сільських територій характерним є обмежений доступ до банківських установ, інвестиційних ресурсів та сучасних фінансових інструментів. Саме тому одним із завдань державної політики має стати розвиток фінансової інклюзії населення через підтримку кредитних програм, кооперативного руху, програм мікрофінансування, державних облігацій для населення та інших інструментів залучення заощаджень до економічного обороту.

Крім безпосереднього економічного ефекту, розвиток підприємництва у сільській місцевості сприяє підвищенню рівня соціальної згуртованості громад, формуванню місцевого лідерства та розвитку громадянської активності. У результаті підприємства стають не лише джерелом робочих місць та податкових надходжень, але й важливими центрами соціально-економічного розвитку територій.

З позицій публічного управління підтримка створення нових підприємств у сільській місцевості повинна розглядатися як стратегічна інвестиція у збереження людського капіталу, розвиток територіальних громад та забезпечення довгострокової стійкості регіонів. Особливої актуальності такий підхід набуває для прифронтових та постконфліктних територій, де відновлення економічної активності виступає одним із ключових чинників успішної реінтеграції та післявоєнного розвитку.

Для багатьох сільських громад ключовою проблемою є не відсутність землі чи природних ресурсів, а дефіцит робочих місць та фінансового капіталу. Тому політика реінтеграції повинна бути орієнтована не лише на відновлення

інфраструктури, а й на створення умов для розвитку місцевого підприємництва та залучення інвестицій у сільську економіку.

Наукові дослідження О. В. Заїки дозволяють зробити висновок, що успішність реінтеграції тимчасово окупованих територій визначається не лише рішеннями центральних органів влади, а й здатністю місцевих громад брати участь у відновленні територій, формуванні довіри до державних інституцій та реалізації спільних програм розвитку [25].

Окрім того важливим фактором є необхідність відновлення екосистеми, яка пов'язана із мешканцями сільських громад більш щільно, що дозволить скоротити вихід із кризового статусу території.

Важливим чинником майбутньої реінтеграції тимчасово окупованих територій є потенційна готовність міжнародної спільноти брати участь у процесах відновлення України після завершення активної фази війни. На відміну від багатьох локальних конфліктів минулого, український випадок супроводжується безпрецедентним рівнем міжнародної політичної, фінансової та гуманітарної підтримки. Уже сьогодні сформовано низку довгострокових механізмів фінансування відбудови, модернізації інфраструктури, підтримки державних інституцій та розвитку місцевого самоврядування.

Європейський Союз затвердив програму Ukraine Facility обсягом 50 млрд євро на 2024 - 2027 роки, яка передбачає фінансування бюджетної стабільності, реформ та відновлення інфраструктури. Значну участь у процесах післявоєнного відновлення також декларують World Bank, European Bank for Reconstruction and Development, European Investment Bank, United Nations Development Programme, а також уряди провідних держав Європи, Північної Америки та Азії. Особливістю сучасного етапу є поступовий перехід від гуманітарної допомоги до формування довгострокових програм відновлення економіки та розвитку територій.

Для деокупованих і прифронтових територій особливе значення можуть мати інвестиції у відновлення житлового фонду, транспортної інфраструктури, систем енергопостачання, водозабезпечення, охорони здоров'я та освіти.

Одночасно дедалі більшої актуальності набувають проєкти цифрової трансформації, розвитку електронного урядування, впровадження сучасних систем безпеки, управління даними та підтримки місцевих громад. У цьому контексті міжнародна допомога розглядається не лише як джерело фінансових ресурсів, а як механізм трансферу сучасних управлінських практик, технологій та інституційного досвіду.

Разом із тим потенціал міжнародної підтримки не є необмеженим. Ефективність залучення інвестицій значною мірою залежатиме від рівня безпеки, ефективності державного управління, прозорості використання коштів, гарантій захисту інвесторів та результативності антикорупційної політики. Саме тому відновлення тимчасово окупованих територій має базуватися не лише на зовнішній фінансовій допомозі, але й на формуванні сприятливого інституційного середовища, здатного забезпечити довгостроковий розвиток громад та їх інтеграцію до європейського економічного простору.

Поряд із міжнародною допомогою важливо враховувати наявність внутрішніх економічних резервів України, які потенційно можуть бути залучені до процесів відновлення тимчасово окупованих територій. Незважаючи на тривалу війну, банківська система країни зберігає стійкість, а обсяги коштів населення та бізнесу на рахунках продовжують залишатися значними. За даними Національного банку України, обсяг депозитів населення у банківській системі протягом останніх років демонстрував тенденцію до зростання, що свідчить про наявність значного внутрішнього фінансового ресурсу за умови забезпечення макроекономічної стабільності та сприятливого інвестиційного клімату.

Окрему роль можуть відіграти механізми державно-приватного партнерства, муніципальні інвестиційні проєкти, кошти місцевих бюджетів, а також потенційне повернення частини трудових мігрантів та громадян, які тимчасово перебувають за кордоном.

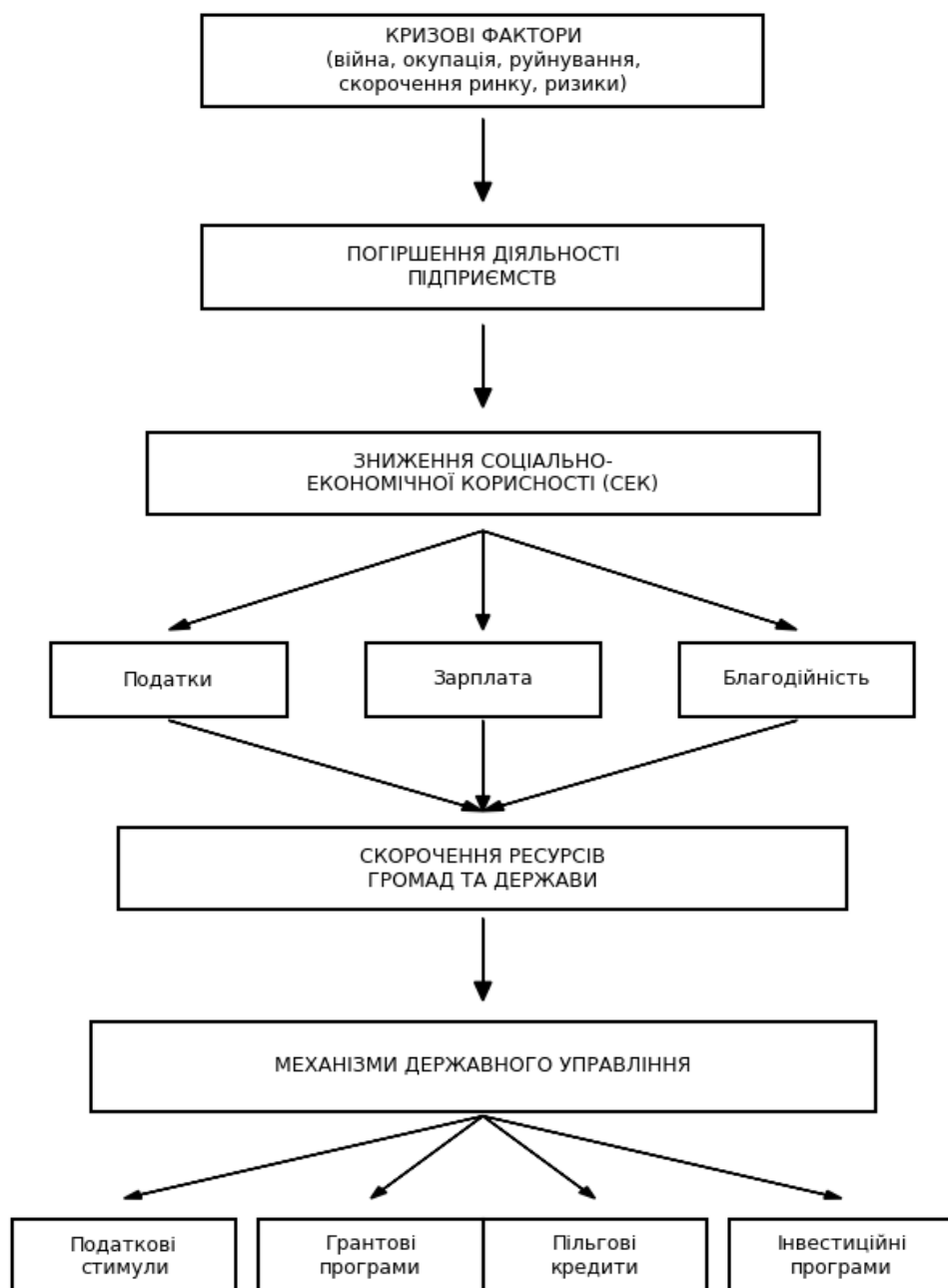

Рис.2.4. Механізм державного управління антикризовими заходами

Рисунок демонструє взаємозв'язок між кризовими факторами, діяльністю підприємств та їх соціально-економічною корисністю. У результаті воєнних ризиків, руйнування інфраструктури, втрати ринків збуту та зростання витрат

відбувається погіршення фінансового стану підприємств, що призводить до скорочення податкових надходжень, фонду оплати праці та соціально відповідальної діяльності. Для компенсації негативного впливу держава може застосовувати механізми підтримки бізнесу, зокрема податкові стимули, грантові програми, пільгове кредитування та інвестиційні інструменти. Реалізація зазначених заходів сприяє відновленню економічної активності, підвищенню соціально-економічної корисності підприємств та створює передумови для успішної реінтеграції тимчасово окупованих територій.

2.3. Механізми інформаційного забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій

Інформаційне забезпечення є одним із ключових механізмів державного управління процесами реінтеграції кризових та тимчасово окупованих територій. У сучасних умовах інформація виступає не лише засобом комунікації між державою та громадянами, а й важливим інструментом формування суспільної довіри, підтримки національної ідентичності, протидії дезінформації та відновлення соціальних зв'язків між населенням тимчасово окупованих територій і державою.

Позиція М. А. Ажажі дозволяє розглядати інформацію не лише як допоміжний елемент управлінської діяльності, а як самостійний стратегічний ресурс держави. В умовах війни та окупації значення інформаційних ресурсів суттєво зростає, оскільки саме через них забезпечуються комунікація з населенням тимчасово окупованих територій, підтримання довіри до державних інституцій, функціонування цифрових сервісів та реалізація заходів реінтеграційної політики. Таким чином, інформаційне забезпечення реінтеграції територій може розглядатися як один із базових механізмів забезпечення національної стійкості держави [26].

Особливість реінтеграції тимчасово окупованих територій полягає в тому, що тривала окупація або перебування в зоні конфлікту супроводжується інформаційною ізоляцією населення. На таких територіях часто формується альтернативний інформаційний простір, який може містити елементи

пропаганди, маніпуляції громадською думкою та викривлення інформації про діяльність державних інституцій. У зв'язку з цим інформаційне забезпечення стає необхідною складовою комплексної державної політики реінтеграції.

У наукових працях В. Горбуліна, Г. Почепцова, С. Телешуна, О. Валецького та інших дослідників інформаційна політика розглядається як важливий інструмент забезпечення національної безпеки та відновлення суспільної єдності в умовах кризових процесів. Дослідники зазначають, що успішна реінтеграція неможлива без відновлення ефективної комунікації між державою та населенням деокупованих територій [14].

Основними завданнями інформаційного забезпечення реінтеграції є:

- інформування населення про державну політику;
- забезпечення доступу до офіційної інформації;
- підтримка правового зв'язку громадян з державою;
- протидія дезінформації та тероризму;
- відновлення довіри до органів влади;
- підтримка національної ідентичності;
- сприяння соціальній згуртованості;
- формування позитивного бачення процесів відновлення територій.

Важливим механізмом інформаційного забезпечення виступають цифрові платформи державних послуг. Розвиток електронного урядування дозволяє громадянам незалежно від місця проживання отримувати доступ до адміністративних послуг, державних реєстрів, соціальних виплат та інших сервісів. Особливе значення у цьому контексті має використання застосунку та порталу «Дія», які забезпечують підтримання взаємодії між громадянами та державою навіть за умов тимчасової окупації окремих територій.

Окремим напрямом інформаційного забезпечення є розвиток державного та суспільного мовлення. Телебачення, радіомовлення та цифрові медіа виконують функцію поширення достовірної інформації та формування єдиного інформаційного простору. Для тимчасово окупованих територій важливого значення набуває забезпечення технічної можливості прийому українського мовлення та доступу до українських інформаційних ресурсів.

В умовах війни особливу роль відіграють механізми стратегічних комунікацій. Вони передбачають узгоджену діяльність органів державної влади

щодо інформування населення, формування суспільної стійкості до інформаційних загроз та протидії дезінформаційним кампаніям. Стратегічні комунікації поєднують інструменти державної інформаційної політики, публічної дипломатії, кризових комунікацій та інформаційної безпеки.

На думку А. В. Акімова, сучасна інформаційна війна характеризується переходом від традиційного військового протистояння до комплексного впливу на суспільну свідомість, інформаційний простір та систему державного управління, що потребує активної участі спеціальних державних інституцій у забезпеченні інформаційної безпеки держави [27].

Важливою складовою інформаційного забезпечення є система моніторингу суспільних настроїв. Соціологічні дослідження, аналіз громадської думки, моніторинг інформаційного середовища та оцінка потреб населення дозволяють органам державної влади своєчасно коригувати політику реінтеграції та підвищувати її ефективність.

Важливе значення для дослідження мають наукові підходи О. О. Фурсіна, який розглядає інформаційно-комунікаційні процеси як одну з ключових складових сучасного публічного управління. У такому контексті інформація виступає не лише ресурсом прийняття управлінських рішень, а й інструментом взаємодії між державою, територіальними громадами та громадянами [23].

Особливої актуальності зазначений підхід набуває в умовах реінтеграції тимчасово окупованих територій, коли ефективна комунікація стає необхідною передумовою відновлення довіри до державних інституцій, забезпечення участі громадян у процесах відновлення та формування єдиного інформаційного простору держави.

З позицій державного управління механізм інформаційного забезпечення реінтеграції можна розглядати як систему взаємопов'язаних елементів.

Таблиця 2.6.

Зміст механізму інформаційного забезпечення реінтеграції

Механізм	Основна функція
Офіційні державні інформаційні ресурси	Надання достовірної інформації населенню
Електронне урядування та цифрові сервіси	Забезпечення доступу до державних послуг

Механізм	Основна функція
Державне та суспільне мовлення	Формування єдиного інформаційного простору
Стратегічні комунікації	Протидія дезінформації та інформаційним загрозам
Соціологічний моніторинг	Вивчення громадської думки та потреб населення
Інформаційна підтримка ВПО	Збереження соціальних зв'язків із державою
Освітні та культурні проєкти	Підтримка національної ідентичності
Міжнародні інформаційні кампанії	Формування міжнародної підтримки процесів реінтеграції

Таким чином, інформаційне забезпечення виступає одним із базових механізмів реінтеграції тимчасово окупованих територій. Його ефективність визначається здатністю держави забезпечувати доступ населення до достовірної інформації, підтримувати постійний зв'язок із громадянами, протидіяти інформаційним загрозам та формувати умови для відновлення соціальної довіри на деокупованих територіях. Для України розвиток сучасних інформаційних механізмів є важливою передумовою успішної післявоєнної реінтеграції та зміцнення національної єдності.

Підходи М. А. Латиніна дозволяють розглядати інформаційне забезпечення процесів реінтеграції як складову організаційного механізму публічного управління. У цьому випадку інформація виступає не лише засобом комунікації, а й важливим управлінським ресурсом, який забезпечує координацію діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських інституцій та населення тимчасово окупованих територій. Водночас ефективність реінтеграційної політики значною мірою залежить від здатності держави враховувати специфіку окремих територій, їх ресурсний потенціал, соціально-економічний стан та особливості розвитку, що повністю відповідає сучасним підходам до регіонального управління [17].

Інформаційне забезпечення реінтеграції територій має бути пов'язане із інтеграцією громадян, кожного, як індивіда, як члена суспільства так і носія

інтелекту, думок, ідей, знань, навичок та емоцій, які можуть сприяти або, навпаки, зупиняти соціально-економічне відновлення.

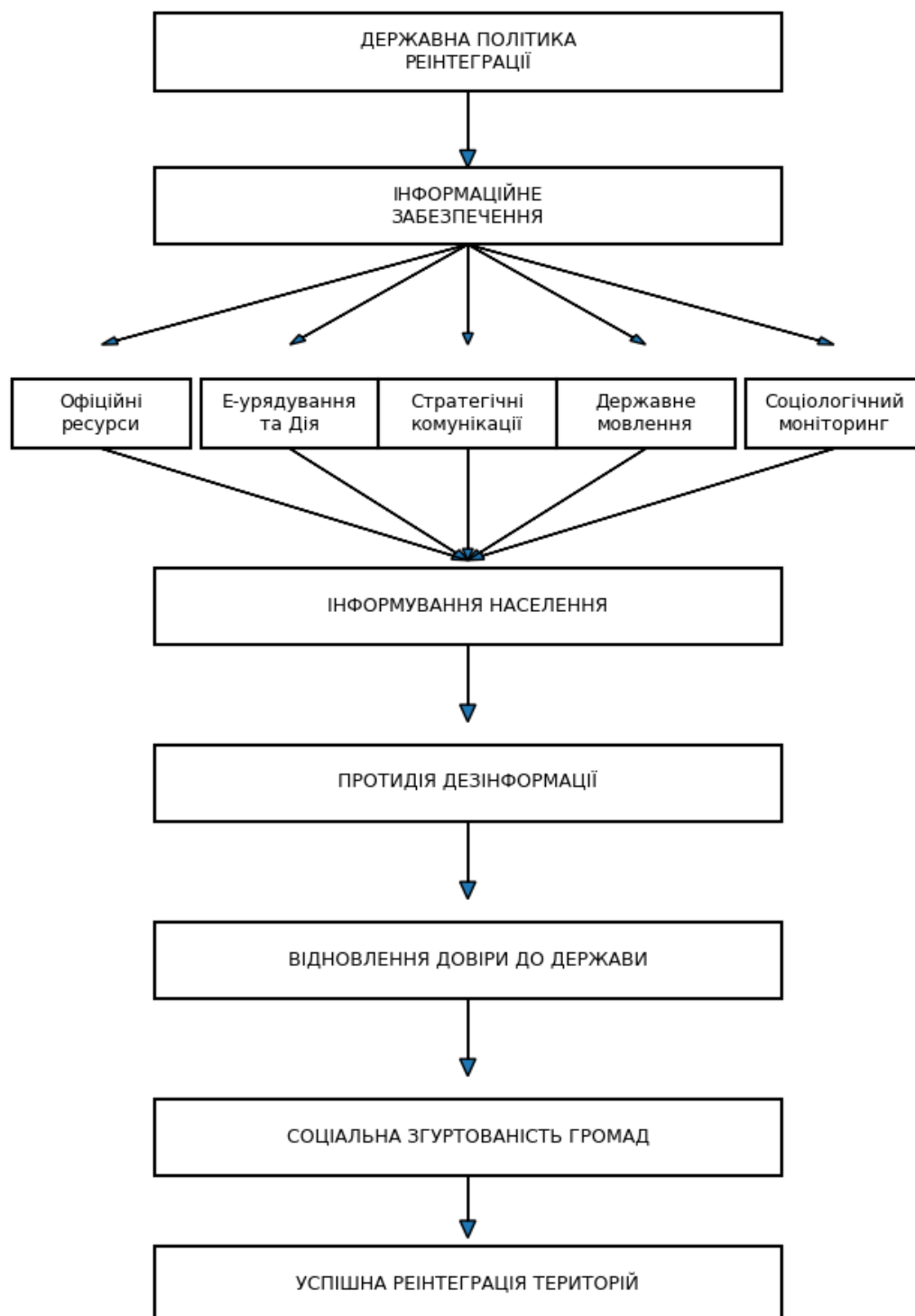

Рис. 2.5. Механізм інформаційного забезпечення реінтеграції

Рисунок демонструє послідовність реалізації інформаційної політики держави у процесі реінтеграції тимчасово окупованих територій. Центральним елементом виступає інформаційне забезпечення, яке реалізується через офіційні інформаційні ресурси, електронне урядування, стратегічні комунікації, державне мовлення та соціологічний моніторинг. Результатом функціонування механізму є інформування населення, протидія дезінформації, відновлення довіри до держави, посилення соціальної згуртованості та успішна реінтеграція територій.

Таким чином, механізм інформаційного забезпечення публічного управління процесами реінтеграції тимчасово окупованих територій являє собою комплекс взаємопов'язаних організаційних, правових, інформаційно-комунікаційних та цифрових інструментів, спрямованих на підтримання сталого зв'язку між державою та населенням тимчасово окупованих територій. До основних елементів цього механізму належать суб'єкти державного управління, інформаційні ресурси, цифрові платформи електронного урядування, стратегічні комунікації, державне та суспільне мовлення, системи моніторингу суспільних настроїв, а також інструменти протидії дезінформації та інформаційним загрозам.

Практична цінність зазначеного механізму полягає у забезпеченні доступу населення до достовірної інформації, підтримці правового зв'язку громадян із державою, формуванні довіри до органів влади та створенні умов для відновлення соціальної згуртованості. В умовах тривалої окупації окремих територій інформаційне забезпечення виступає одним із ключових чинників збереження національної ідентичності, попередження інформаційної ізоляції населення та формування передумов для подальшої соціально-економічної та політичної реінтеграції.

Ефективність механізму інформаційного забезпечення безпосередньо впливає на результативність державної політики реінтеграції, оскільки саме через інформаційні канали забезпечується комунікація між державою та громадянами, поширюються державні сервіси, реалізуються заходи інформаційної безпеки та формується позитивне сприйняття процесів

відновлення територіальної цілісності України. У зв'язку з цим розвиток сучасних механізмів інформаційного забезпечення має розглядатися як один із пріоритетних напрямів удосконалення системи публічного управління процесами реінтеграції тимчасово окупованих територій.

2.4. Порівняльний аналіз міжнародного досвіду реінтеграції територій

Проблематика реінтеграції тимчасово окупованих територій має складний історичний характер, оскільки в різних країнах вона формувалася під впливом воєнної окупації, етнополітичних конфліктів, релігійного протистояння, зовнішнього військового втручання або розпаду державних утворень. Міжнародний досвід свідчить, що реінтеграція не може розглядатися виключно як адміністративне повернення території під контроль держави. Вона завжди охоплює значно ширший комплекс процесів: відновлення легітимності публічної влади, врегулювання майнових і гуманітарних питань, роботу з колективною пам'яттю, інформаційне супроводження, безпекову стабілізацію, повернення або інтеграцію переміщених осіб, а також формування нової моделі співіснування населення з різним політичним, етнічним, релігійним і культурним досвідом.

Особливе значення для України має досвід колишньої Югославії, насамперед Хорватії, де після воєнного конфлікту 1990-х років було реалізовано модель мирної реінтеграції Східної Славонії, Барані та Західного Срему. Цей процес здійснювався за участі Тимчасової адміністрації ООН UNTAES у 1996–1998 роках [73]. За оцінкою ООН, місія завершила мандат у січні 1998 року, виконавши ключове завдання - мирну реінтеграцію регіону до складу Хорватії. Для українського контексту цей приклад є важливим з кількох причин: по-перше, він демонструє значення міжнародного посередництва; по-друге, показує потребу в перехідній адміністрації та гарантіях безпеки; по-третє, підтверджує, що повернення території без роботи з місцевим населенням, колаборацією, майновими правами, етнічними страхами й інформаційною політикою є недостатнім.

Водночас югославський досвід не може бути механічно перенесений на Україну. У випадку Хорватії значну роль відігравали етнічний чинник, наслідки розпаду федеративної держави, сербсько-хорватське протистояння та участь міжнародних миротворчих структур. Українська ситуація має іншу природу: йдеться не про розпад федерації, а про зовнішню агресію, окупацію частини територій Російською Федерацією, примусову паспортизацію, русифікацію, депортації, руйнування інфраструктури та цілеспрямоване перепрограмування інформаційного простору. Тому хорватський досвід доцільно використовувати не як готову модель, а як джерело окремих управлінських інструментів: міжнародного моніторингу, поступового відновлення адміністрації, перевірки лояльності службовців, захисту прав населення, компенсаційних механізмів і роботи з безпековими ризиками.

Інший важливий приклад - Німеччина після Другої світової війни та подальше об'єднання ФРН і НДР у 1990 році. У цьому випадку ситуація справді має зворотну логіку: спочатку Німеччина сама була державою-агресором і після поразки була поділена на окупаційні зони США, Великої Британії, Франції та СРСР; Берлін також був поділений на чотири сектори. Подальше об'єднання Німеччини показало, що навіть за наявності спільної мови, історії та національної ідентичності тривалий поділ територій створює глибокі соціально-економічні, ментальні та інституційні відмінності. Населення східної частини Німеччини десятиліттями жило в іншій політичній системі, з іншою моделлю власності, іншим досвідом взаємодії з державою та іншим інформаційним середовищем. Саме тому об'єднання вимагало не лише юридичного акту, а й масштабної фінансової підтримки, інституційної адаптації, кадрового оновлення та тривалого вирівнювання рівня життя.

Для України німецький досвід важливий тим, що він демонструє: навіть без активної фази громадянської війни між населенням різних частин країни довготривалий політичний і інформаційний розрив створює «інституційну дистанцію». Тимчасово окуповані території України протягом тривалого часу перебували під впливом іншого правового режиму, іншої пропагандистської

системи, іншої економічної логіки та іншої моделі адміністративного контролю. Отже, після деокупації держава має працювати не лише з фізичним відновленням територій, а й з подоланням недовіри, адаптацією населення, відновленням документів, освітніх траєкторій, майнових прав і доступу до українського інформаційного простору.

Південнокорейський досвід має інше значення. Корейський півострів після війни 1950 - 1953 років залишився поділеним, а повної реінтеграції досі не відбулося. Водночас історія Корейської війни містить важливий гуманітарний елемент - обміни полоненими та питання добровільної або примусової репатріації. Після укладення перемир'я 27 липня 1953 року однією з ключових проблем була саме репатріація військовополонених; операція Big Switch передбачала повернення значної кількості полонених, але супроводжувалася суперечками щодо права людини не повертатися примусово. Для України цей приклад є корисним у частині гуманітарної політики: повернення полонених, депортованих осіб, дітей, цивільних заручників та внутрішньо переміщених осіб має бути не лише технічною процедурою, а й частиною ширшої політики реабілітації, документування порушень прав людини та відновлення довіри до держави.

Окремої уваги потребує досвід Індії та Пакистану, сформований після поділу Британської Індії у 1947 році. Поділ відбувався переважно за релігійною ознакою - між індуїстською більшістю Індії та мусульманською більшістю Пакистану, що спричинило масштабні міграції, міжконфесійне насильство та тривалий конфлікт навколо Кашміру. Britannica визначає поділ Індії як створення двох незалежних держав відповідно до Акта про незалежність Індії 1947 року [105].

Сучасні огляди також підкреслюють, що спадщина поділу залишається джерелом конфліктності, а Кашмір став одним із головних вузлів напруження між двома ядерними державами.

Для України цей досвід важливий передусім як застереження. Релігійно-етнічні лінії поділу, якщо вони закріплюються політично й інформаційно,

можуть ставати джерелом конфлікту на десятиліття. Українська ситуація відрізняється тим, що конфлікт не має природи релігійного поділу на зразок Індії та Пакистану. Однак окупаційна влада намагається штучно формувати ідентичнісні розломи: мовні, історичні, регіональні, конфесійні, цивілізаційні.

Тому реінтеграційна політика України має уникати колективного таврування населення окупованих територій і водночас чітко відмежовувати громадян, які були заручниками обставин, від осіб, які брали участь у злочинах, колабораційній діяльності або репресіях.

Ірано-іракська війна 1980–1988 років демонструє ще один тип постконфліктного врегулювання - не реінтеграцію територій у класичному сенсі, а припинення міждержавної війни, повернення до міжнародно визнаних кордонів, обмін полоненими та контроль за дотриманням перемир'я. Резолюція Ради Безпеки ООН № 598 від 20 липня 1987 року закликала до припинення вогню, виведення військ до міжнародного кордону та звільнення й репатріації військовополонених.

Для України цей приклад має значення в частині міжнародно-правового оформлення припинення бойових дій, гарантій безпеки, контролю за виконанням домовленостей та гуманітарного компоненту, однак він менш придатний як модель реінтеграції населення, оскільки не передбачав повернення значних груп громадян з-під довготривалої окупаційної адміністрації до власної держави.

Порівняльний аналіз показує, що різні історичні моделі реінтеграції або постконфліктного врегулювання мають неоднакову застосовність для України. Хорватська модель є найбільш близькою з погляду мирної реінтеграції території після окупації та етнополітичного конфлікту. Німецький досвід важливий для розуміння наслідків тривалого інституційного розриву. Корейський досвід акцентує увагу на гуманітарних обмінах, полонених, сімейних зв'язках і довготривалому поділі суспільства.

Індійсько-пакистанський приклад демонструє небезпеку релігійно-ідентичнісного розмежування. Ірано-іракський кейс є корисним у частині

міжнародного контролю за припиненням війни, але менш релевантним для внутрішньої реінтеграції громад.

Таблиця 2.7

**Порівняльна характеристика міжнародного досвіду реінтеграції та
постконфліктного врегулювання**

Кейс	Історичний контекст	Ключовий механізм	Значення для України
Хорватія, Східна Славонія	Окупація частини території після розпаду Югославії	Перехідна адміністрація ООН, демілітаризація, поступове відновлення хорватської юрисдикції	Найближчий приклад мирної реінтеграції окупованої території
Німеччина	Післявоєнна окупація, поділ на ФРН і НДР, об'єднання 1990 року	Інституційне, правове та економічне вирівнювання	Показує складність подолання тривалого інституційного й ментального розриву
Південна Корея	Поділ Корейського півострова після війни 1950–1953 років	Перемир'я, обміни полоненими, гуманітарні контакти	Важливий досвід щодо полонених, депортованих, родинних зв'язків і гуманітарної політики
Індія - Пакистан	Поділ Британської Індії за релігійною ознакою, конфлікт навколо Кашміру	Масові міграції, міждержавні угоди, військово-політичне стримування	Застереження щодо небезпеки релігійного та ідентичнісного розколу
Іран -Ірак	Міждержавна війна 1980–1988 років	Резолюція РБ ООН № 598, припинення вогню, репатріація полонених	Корисний досвід міжнародного контролю за перемир'ям і гуманітарними процедурами

Водночас при використанні міжнародного досвіду необхідно враховувати ментальні, релігійні та культурні відмінності населення. У країнах колишньої Югославії значну роль відігравали етнічна ідентичність, православно-католицько-мусульманські лінії розмежування та історична пам'ять про міжетнічне насильство. В Індії та Пакистані релігійний чинник став основою державного поділу та довготривалого конфлікту. У Кореї визначальним став

ідеологічний розкол між комуністичною та капіталістичною моделями. У випадку Німеччини провідне значення мав не релігійний, а політико-економічний та інституційний поділ. Україна має власну специфіку: окупація супроводжується не стільки природним внутрішнім розколом суспільства, скільки зовнішнім насильницьким втручанням, інформаційним примусом, репресіями, паспортизацією, мілітаризацією освіти та нав'язуванням чужої державної ідентичності.

Отже, міжнародний досвід підтверджує, що успішна реінтеграція тимчасово окупованих територій потребує поєднання безпекових, правових, соціально-економічних, гуманітарних та інформаційних механізмів. Найбільш релевантними для України є ті моделі, які передбачають поступове відновлення легітимної влади, міжнародний моніторинг, захист прав населення, роботу з переміщеними особами, справедливе врегулювання майнових питань і довготривалу інформаційну політику. Разом із тим жоден міжнародний кейс не може бути перенесений в українські умови повністю. Українська модель реінтеграції має спиратися на власний правовий порядок, досвід війни з Російською Федерацією, особливості територіальних громад, характер окупаційної політики та необхідність одночасного відновлення державного суверенітету, соціальної довіри й національної єдності.

Окреме місце у порівняльному аналізі має посідати власний український досвід 2014 - 2015 років, пов'язаний зі звільненням частини населених пунктів Донецької області, які тимчасово перебували під контролем проросійських збройних формувань. Зокрема, 5 липня 2014 року українські сили звільнили Слов'янськ, Краматорськ, Дружківку та Костянтинівку; ці події стали одним із перших важливих прикладів відновлення української юрисдикції на територіях, захоплених російськими гібридними силами. Маріуполь, який також зазнавав спроб встановлення контролю проросійськими силами, був повернутий під контроль України в червні 2014 року, після чого місто протягом наступних років залишалося важливим адміністративним, економічним і логістичним центром українського Приазов'я.

Досвід Слов'янська, Краматорська, Маріуполя та інших звільнених міст Донеччини є важливим тому, що він спростовує тезу про неможливість мирної адміністративної, соціальної та економічної реінтеграції територій після

короткострокової окупації або контролю незаконних збройних формувань. Після відновлення української влади ці міста не стали об'єктом масових репресій щодо місцевого населення. Навпаки, у них було відновлено роботу органів місцевого самоврядування, правоохоронних структур, освітніх і медичних закладів, комунального господарства, системи соціальних виплат та адміністративних послуг. Краматорськ фактично перетворився на один із головних адміністративних центрів підконтрольної Україні частини Донеччини, а Маріуполь до повномасштабного вторгнення 2022 року розвивався як великий промисловий, портовий і культурний центр.

Цей досвід показує, що українська держава у 2014-2021 роках застосовувала не каральну, а відновлювально-інтеграційну логіку щодо звільнених територій. Йшлося про відновлення нормального життя, інфраструктурну підтримку, бюджетне фінансування, міжнародну допомогу, розвиток громадського сектору, модернізацію публічних просторів, підтримку внутрішньо переміщених осіб і залучення місцевих громад до процесів розвитку. Важливо підкреслити, що саме звільнені міста Донеччини часто отримували значну увагу держави, міжнародних партнерів і донорських програм, оскільки розглядалися як приклади стійкості та потенційної успішності української моделі реінтеграції.

Разом із тим цей досвід не слід ідеалізувати. Реінтеграція звільнених міст супроводжувалася проблемами безпеки, недовіри, присутності проросійських настроїв, економічної вразливості, кадрового дефіциту, впливу війни на бізнес і психологічного травмування населення. Однак принципово важливо, що ці проблеми вирішувалися переважно адміністративними, соціальними, інформаційними та економічними методами, а не через масові репресивні практики. Саме тому український досвід 2014 - 2015 років може розглядатися як проміжна модель реінтеграції: між міжнародним досвідом Хорватії та майбутніми завданнями деокупації територій, що перебувають під тривалішим і жорсткішим окупаційним режимом.

У контексті цього досвіду особливо важливо враховувати інформаційний аспект. Звільнення Слов'янська, Краматорська й Маріуполя показало, що населення звільнених територій не є однорідним: частина громадян підтримувала Україну, частина перебувала під впливом російської пропаганди,

частина займала пасивну або адаптивну позицію, намагаючись вижити в умовах невизначеності. Тому реінтеграційна політика має ґрунтуватися на диференційованому підході: відновлення прав і соціального захисту для більшості населення, правова відповідальність для осіб, причетних до злочинів, і системна інформаційно-просвітницька робота для подолання наслідків окупаційної пропаганди.

Таблиця 2.8

Досвід реінтеграції звільнених територій Донецької області у 2014 - 2021 роках

Населений пункт	Дата звільнення	Основні заходи після звільнення	Досягнуті результати до 2022 року
Слов'янськ	липень 2014	Відновлення органів влади, соціальних виплат, поліції, освіти	Відновлення функціонування громади та економічної активності
Краматорськ	липень 2014	Розміщення обласних органів влади, модернізація інфраструктури	Фактичний адміністративний центр підконтрольної Донеччини
Дружківка	липень 2014	Відновлення комунального господарства та бюджетної сфери	Стабільне функціонування громади
Костянтинівка	липень 2014	Відновлення транспортної та соціальної інфраструктури	Збереження промислового потенціалу
Маріуполь	червень 2014	Інвестиції в інфраструктуру, розвиток громадського простору, підтримка бізнесу	Один із найбільш динамічних центрів сходу України до 2022 року
Бахмут	2014	Перенесення частини адміністративних функцій, розвиток логістики	Важливий центр управління та послуг регіону
Торецьк	2014	Підтримка громади та соціальних служб	Збереження функціонування прифронтової громади

Аналіз досвіду Слов'янська, Краматорська, Маріуполя та інших звільнених населених пунктів свідчить, що Україна вже має власну практику реінтеграції територій, які перебували під контролем проросійських збройних формувань. Ключовими інструментами виступали відновлення діяльності

органів публічної влади, забезпечення безпеки, відновлення соціальних виплат, розвиток інфраструктури, підтримка місцевого самоврядування та залучення міжнародної допомоги. При цьому не застосовувалися масові репресивні заходи щодо населення, а основний акцент було зроблено на відновленні нормальних умов життя та інтеграції громад у загальноукраїнський соціально-економічний простір.

Висновки до 2 розділу

У результаті проведеного дослідження встановлено, що сучасний стан тимчасово окупованих територій України характеризується значними соціально-економічними, демографічними, інфраструктурними та управлінськими втратами, які виникли внаслідок тимчасової окупації частини територій, активних бойових дій та тривалого функціонування прифронтових громад в умовах постійних безпекових загроз. До кризових територій доцільно відносити тимчасово окуповані території, території активних бойових дій, прифронтові громади та території, що зазнали значних руйнувань критичної інфраструктури.

Встановлено, що основними наслідками кризових процесів є скорочення чисельності населення, внутрішня та зовнішня міграція, руйнування житлового фонду та об'єктів критичної інфраструктури, зниження економічної активності, скорочення податкових надходжень, зменшення інвестиційної привабливості територій та погіршення якості життя населення. Особливої актуальності набувають проблеми відновлення житлової інфраструктури, забезпечення зайнятості населення, відновлення діяльності підприємств та функціонування систем життєзабезпечення.

Дослідження нормативно-правового забезпечення показало, що в Україні сформовано комплексну систему правових механізмів регулювання процесів деокупації та реінтеграції територій. Вона включає конституційні норми, законодавство про тимчасово окуповані території, воєнний стан, діяльність військових адміністрацій, захист майнових прав громадян та механізми відшкодування завданих збитків. Водночас подальший розвиток законодавства потребує більш детального врегулювання питань відновлення економічної

активності, повернення населення та стимулювання інвестицій у деокуповані регіони.

Встановлено, що важливим напрямом реінтеграційної політики виступає відновлення майнових прав громадян та суб'єктів господарювання. Саме забезпечення права власності, компенсація пошкодженого майна, підтримка підприємництва та залучення інвестицій формують економічне підґрунтя для повернення населення та відновлення сталого розвитку територій.

Окрему увагу приділено механізмам інформаційного забезпечення публічного управління процесами реінтеграції. Визначено, що інформаційна складова є одним із ключових елементів державної політики щодо тимчасово окупованих територій. Її основними завданнями є забезпечення доступу населення до достовірної інформації, підтримання правового та соціального зв'язку громадян із державою, протидія дезінформації, підтримка національної ідентичності та формування довіри до органів державної влади.

Доведено, що ефективне інформаційне забезпечення повинно базуватися на поєднанні сучасних цифрових технологій, електронного урядування, стратегічних комунікацій, державного мовлення та систем моніторингу суспільних настроїв. Реалізація зазначених механізмів сприятиме формуванню єдиного інформаційного простору та створенню сприятливих умов для майбутньої соціальної та політичної реінтеграції населення деокупованих територій.

Важливим аспектом інформаційного забезпечення є ментальна та інтелектуальна інтеграція громадян до інформаційного суспільства, синергія індивіда, його знань, ідей та емоцій до спільного інформаційного простору та модерація цього простору.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що успішна реінтеграція тимчасово окупованих територій потребує комплексного підходу, який поєднує безпекові, правові, економічні, соціальні та інформаційні механізми державного управління. Саме синхронне використання цих інструментів створює передумови для відновлення територіальної цілісності України, повернення громадян до єдиного суспільно-політичного простору держави та забезпечення сталого розвитку деокупованих територій у післявоєнний період.

РОЗДІЛ III.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ІНФОРМАЦІОННОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИЗОВИХ ТЕРИТОРІЙ

3.1. Удосконалення нормативно-правового забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій

Реінтеграція тимчасово окупованих територій є складним багатоаспектним процесом, який потребує комплексного нормативно-правового забезпечення та координації діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, міжнародних партнерів і громадянського суспільства. В умовах триваючої збройної агресії проти України особливої актуальності набуває питання формування сучасної системи правового регулювання процесів відновлення та реінтеграції територій, що перебували під окупацією або зазнали суттєвого впливу бойових дій.

Проведений аналіз чинного законодавства свідчить, що в Україні вже сформовано базову нормативно-правову основу для реалізації державної політики щодо тимчасово окупованих територій. Водночас більшість чинних нормативних актів спрямована переважно на врегулювання поточних питань функціонування держави в умовах війни, тоді як питання комплексної післявоєнної реінтеграції потребують подальшого розвитку та деталізації.

Водночас проведений аналіз чинного законодавства дозволяє виявити низку системних проблем нормативно-правового забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій. Незважаючи на значну кількість нормативних актів, прийнятих після 2014 року та особливо після початку повномасштабної агресії у 2022 році, законодавче поле залишається фрагментованим та недостатньо адаптованим до потреб довгострокової реінтеграції.

Першою проблемою є відсутність єдиного комплексного законодавчого акта, який би визначав цілісну систему реінтеграції деокупованих територій. Наявні нормативно-правові акти регулюють окремі питання тимчасово окупованих територій, діяльності військових адміністрацій, соціального захисту

внутрішньо переміщених осіб та відшкодування збитків, проте не формують єдиної концепції післявоєнного відновлення та реінтеграції.

Другою проблемою є недостатня визначеність правового статусу територій після деокупації. Наразі законодавство детально регламентує статус тимчасово окупованих територій, однак практично відсутні механізми функціонування органів влади на етапі переходу від військового управління до повноцінного місцевого самоврядування. Відповідно виникають ризики дублювання повноважень між військовими адміністраціями, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

Третьою проблемою залишається недосконалість механізмів компенсації збитків громадянам та суб'єктам господарювання. Попри функціонування державних програм компенсації пошкодженого житла, відсутні повноцінні механізми відшкодування втрат підприємств, втраченої вигоди, знищених виробничих потужностей та інфраструктури. Особливо складним залишається питання компенсації майна, яке знаходиться на тимчасово окупованих територіях.

Четвертою проблемою є недостатня нормативна визначеність джерел фінансування реінтеграції. Значна частина програм відновлення реалізується за рахунок міжнародної допомоги, однак законодавство не формує цілісної системи довгострокового фінансового забезпечення процесів реінтеграції. Відсутні також спеціальні механізми акумулювання коштів від міжнародних компенсаційних фондів та конфіскованих активів держави-агресора.

П'ятою проблемою є недостатнє нормативне регулювання інформаційної реінтеграції населення. Законодавство переважно зосереджене на питаннях інформаційної безпеки та протидії дезінформації, однак майже не містить механізмів соціально-психологічної адаптації населення після тривалого перебування в умовах окупації. Відсутні спеціальні державні програми інформаційної інтеграції, підтримки громадянської освіти та відновлення суспільної довіри.

Шостою проблемою є обмеженість правових механізмів стимулювання економічної активності на деокупованих територіях. Чинне законодавство не передбачає достатнього набору інструментів для залучення інвесторів,

підтримки малого та середнього бізнесу, розвитку індустріальних парків та стимулювання створення нових робочих місць у постконфліктних регіонах.

Сьомою проблемою виступає відсутність законодавчо закріпленої системи моніторингу ефективності реінтеграційної політики. На сьогодні не існує єдиної системи індикаторів, яка дозволяла б оцінювати результативність державних програм відновлення територій, рівень повернення населення, відновлення економічної активності та ступінь соціальної інтеграції громадян.

Таким чином, ключовими недоліками чинного нормативно-правового забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій є фрагментарність законодавства, недостатня координація між окремими нормативними актами, відсутність єдиної стратегії післявоєнної реінтеграції та обмеженість інструментів економічного, соціального й інформаційного відновлення територій. Усунення зазначених проблем повинно стати одним із пріоритетних напрямів удосконалення державної політики реінтеграції та відновлення територіальної цілісності України.

Одним із пріоритетних напрямів удосконалення законодавства має стати розроблення та прийняття єдиного рамкового Закону України «Про реінтеграцію кризових та деокупованих територій». Такий нормативний акт може об'єднати існуючі положення щодо відновлення державного управління, функціонування місцевого самоврядування, захисту прав громадян, економічного відновлення територій, компенсації збитків та інформаційної політики в єдину систему державного регулювання.

Важливим напрямом удосконалення законодавства є розвиток правових механізмів відновлення економічної активності на деокупованих територіях. Доцільним є запровадження спеціальних економічних режимів для територій, які постраждали внаслідок бойових дій. Такі режими можуть передбачати податкові пільги, державні гарантії інвесторам, пільгове кредитування підприємств, компенсацію частини інвестиційних витрат та спрощені процедури реалізації інвестиційних проєктів.

Особливої уваги потребує питання відновлення майнових прав громадян та суб'єктів господарювання. У зв'язку зі значними масштабами руйнувань доцільним є подальше вдосконалення законодавства щодо оцінки збитків, функціонування компенсаційних механізмів та використання міжнародних

джерел фінансування відбудови. Одночасно необхідно забезпечити інтеграцію національних механізмів компенсації із міжнародними програмами відшкодування збитків, завданих агресією Російської Федерації.

Суттєвого розвитку потребує нормативне забезпечення інформаційної політики реінтеграції. Доцільним є законодавче закріплення механізмів стратегічних комунікацій на деокупованих територіях, визначення порядку функціонування державних інформаційних ресурсів, а також створення спеціальних програм інформаційної адаптації населення після тривалого перебування в умовах окупації та інформаційної ізоляції.

Окремим напрямом удосконалення правового забезпечення має стати розвиток цифрових механізмів державного управління. З огляду на успішний досвід функціонування електронних сервісів доцільно розширити перелік адміністративних послуг, які можуть надаватися дистанційно через цифрові платформи. Це дозволить забезпечити безперервність взаємодії між державою та громадянами незалежно від місця їх проживання.

З позицій публічного управління доцільним є також удосконалення законодавства щодо взаємодії центральних органів виконавчої влади, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування та міжнародних організацій у процесах відновлення територій. Відсутність чіткого розподілу повноважень може призводити до дублювання функцій, неефективного використання ресурсів та ускладнення реалізації програм відновлення.

Таблиця 3.1

Перелік нормативно-правових заходів із забезпечення реінтеграції

Нормативно-правовий захід	Суть запропонованих змін	Очікуваний результат
Прийняття Закону України «Про реінтеграцію тимчасово окупованих територій»	Формування єдиної системи правового регулювання процесів реінтеграції	Усунення фрагментарності законодавства та підвищення ефективності державного управління
Внесення змін до Закону України «Про	Визначення механізмів переходу від військового	Скорочення управлінських ризиків після деокупації

Нормативно-правовий захід	Суть запропонованих змін	Очікуваний результат
правовий режим воєнного стану»	управління до цивільного врядування	
Створення спеціального правового режиму для деокупованих територій	Податкові пільги, спрощені адміністративні процедури, державні гарантії інвесторам	Активізація економічної діяльності та залучення інвестицій
Удосконалення законодавства щодо компенсації збитків	Розширення механізмів компенсації для громадян та підприємств	Прискорення відновлення житлового фонду та виробничих потужностей
Запровадження державної програми пільгового кредитування бізнесу	Надання доступу до довгострокових кредитів під низькі відсоткові ставки	Відновлення підприємницької діяльності та створення робочих місць
Розширення грантових програм для громад та підприємств	Фінансування проєктів відновлення інфраструктури та економіки	Підвищення фінансової спроможності територіальних громад
Законодавче закріплення механізмів стратегічних комунікацій	Розвиток системи державного інформування та протидії дезінформації	Посилення інформаційної безпеки та суспільної довіри
Розширення цифрових сервісів державного управління	Розвиток електронного урядування та дистанційного надання послуг	Підвищення доступності державних послуг для населення
Створення державного фонду реінтеграції територій	Акумуляування коштів державного бюджету, міжнародної допомоги та компенсаційних виплат	Формування стабільної фінансової бази відновлення
Запровадження системи моніторингу реінтеграції	Визначення індикаторів оцінки ефективності державної політики	Підвищення результативності управлінських рішень
Спрощення процедур релокації та повернення підприємств	Надання організаційної та фінансової підтримки бізнесу	Відновлення податкової бази та зайнятості населення

Нормативно-правовий захід	Суть запропонованих змін	Очікуваний результат
Розширення програм міжнародного партнерства	Залучення ресурсів ЄС, міжнародних фінансових організацій та донорів	Прискорення післявоєнного відновлення територій
Запровадження механізмів податкового стимулювання роботодавців	Тимчасове зниження податкового навантаження для підприємств на деокупованих територіях	Збереження робочих місць та збільшення зайнятості населення
Розвиток механізмів державно-приватного партнерства	Залучення бізнесу до реалізації проєктів відновлення інфраструктури	Підвищення ефективності використання фінансових ресурсів
Формування законодавчої бази інформаційної реінтеграції населення	Створення програм громадянської освіти та соціальної адаптації	Прискорення інтеграції населення до українського інформаційного простору

На основі проведеного дослідження пропонується реалізація таких напрямів удосконалення нормативно-правового забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій:

- розроблення рамкового Закону України «Про реінтеграцію тимчасово окупованих територій»;
- удосконалення механізмів відшкодування майнових збитків;
- запровадження спеціальних економічних режимів для деокупованих територій;
- розвиток законодавства у сфері стратегічних комунікацій;
- розширення цифрових сервісів державного управління;
- удосконалення механізмів підтримки підприємництва та інвестицій;
- посилення нормативного забезпечення співпраці з міжнародними партнерами;
- створення єдиної системи моніторингу результативності реінтеграційної політики.

Можна запропонувати неформальну концепцію Кодекс примирення та суспільної реінтеграції України. Метою Кодексу може стати нормативне врегулювання процесів відновлення суспільної єдності після деокупації територій та завершення воєнного конфлікту. Основними розділами такого документа можуть бути системи заходів, релевантні проблематиці суспільної інтеграції.

Таблиця 3.2

Зміст Кодексу примирення та суспільної інтеграції

Розділ	Зміст
Загальні принципи	Законність, справедливість, гуманізм, невідворотність відповідальності
Категоризація учасників подій	Цивільне населення, працівники бюджетної сфери, представники окупаційних адміністрацій, колаборанти
Перехідне правосуддя	Порядок розгляду дій громадян на окупованих територіях
Програми суспільного примирення	Громадський діалог, медіація, освітні програми
Інформаційна реінтеграція	Подолання наслідків пропаганди та інформаційної ізоляції
Захист прав потерпілих	Компенсації, психологічна допомога, соціальна підтримка
Молодіжна політика	Робота з молоддю деокупованих територій
Економічна реінтеграція	Відновлення зайнятості та підприємництва
Моніторинг суспільної єдності	Оцінка ефективності примирення

У основу Кодексу може бути покладений ключовий принцип “Відповідальність повинна наставати за конкретні дії, а не за факт проживання на тимчасово окупованій території.”

Це одна з базових ідей, яку використовували після конфліктів у Хорватії, Боснія і Герцеговіні, Південній Африці, Руанді.

Таким чином, удосконалення нормативно-правового забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій повинно здійснюватися на основі комплексного підходу, який поєднуватиме правові, економічні, соціальні та

інформаційні інструменти державного управління. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності державної політики відновлення територій, забезпеченню прав громадян та створенню умов для сталого післявоєнного розвитку України.

Важливим напрямом удосконалення нормативно-правового забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій є розвиток відповідної інституційної інфраструктури. Досвід післяконфліктного відновлення різних держав свідчить, що ефективність реінтеграційної політики значною мірою залежить від наявності спеціалізованих органів та установ, відповідальних за координацію процесів відновлення, захист прав громадян, збереження історичної пам'яті та суспільне примирення.

Одним із перспективних напрямів може стати створення Національного агентства реінтеграції та відновлення територій, яке здійснюватиме координацію діяльності центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, міжнародних організацій та донорських структур. До основних завдань агентства можуть належати стратегічне планування відновлення територій, моніторинг реалізації державних програм, координація міжнародної допомоги та оцінка ефективності заходів реінтеграції.

З метою забезпечення захисту прав населення доцільним є розширення повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини шляхом створення спеціалізованого Офісу захисту прав громадян тимчасово окупованих територій. Така структура може здійснювати моніторинг порушень прав людини, надавати правову допомогу постраждалим громадянам, супроводжувати процеси відновлення майнових прав та взаємодіяти з міжнародними правозахисними організаціями.

Окремого значення набуває питання формування історичної пам'яті та подолання наслідків інформаційної ізоляції населення. У зв'язку з цим доцільним є створення Національного центру пам'яті та реінтеграції, діяльність якого може бути спрямована на документування подій окупації, збереження свідчень постраждалих громадян, розвиток освітніх програм та формування єдиного національного історичного наративу.

Важливим інституційним елементом може стати Національна комісія з примирення та суспільного діалогу. Основним завданням такої структури

повинно бути сприяння суспільному порозумінню, проведення громадських консультацій, підтримка програм соціальної адаптації населення деокупованих територій та формування механізмів суспільного примирення на основі принципів справедливості та верховенства права.

Одночасно необхідно забезпечити невідворотність відповідальності за тяжкі злочини, пов'язані з окупацією територій та співпрацею з державою-агресором. З цією метою доцільним є створення спеціалізованого Центру документування воєнних злочинів та злочинів проти державності, який забезпечуватиме накопичення доказової бази, взаємодію з правоохоронними органами та міжнародними судовими інституціями.

Для забезпечення ефективної взаємодії між усіма учасниками процесу відновлення доцільно створити Координаційну раду з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій при Кабінеті Міністрів України. До її складу можуть входити представники органів влади, наукової спільноти, громадських організацій, міжнародних партнерів та бізнесу.

Таблиця 3.3

Інституціональна модель суспільної реінтеграції

Інституція	Основна функція
Агентство національної реінтеграції	Координація відновлення суспільства
Офіс захисту прав громадян тимчасово окупованих територій	Захист прав і компенсації фізичним і юридичним особам
Центр національної пам'яті та реінтеграції	Національна пам'ять та патріотична освіта
Комісія національного примирення	Суспільний діалог між політичними рухами
Центр документування воєнних злочинів	Докази та відповідальність злочинів
Координаційна рада з питань інтеграційної політики	Загальна координація політики примирення та інтеграції

Таким чином, інституційна модель реінтеграції повинна охоплювати чотири взаємопов'язані напрями: відновлення державного управління, захист прав громадян, формування історичної пам'яті та забезпечення справедливості.

Саме поєднання зазначених інституцій створює передумови для комплексної реінтеграції тимчасово окупованих територій та відновлення довіри громадян до держави.

3.2. Технологічні аспекти інформаційного забезпечення адміністративних заходів

Сучасні процеси реінтеграції тимчасово окупованих територій потребують використання новітніх цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують ефективне функціонування системи публічного управління в умовах воєнних та післявоєнних викликів. В умовах значних територіальних втрат, переміщення населення та руйнування інфраструктури саме технологічні рішення стають одним із ключових інструментів підтримання зв'язку між державою та громадянами.

Інформаційне забезпечення адміністративних заходів реінтеграції передбачає використання комплексу цифрових платформ, державних реєстрів, геоінформаційних систем, систем електронного урядування, засобів стратегічних комунікацій та аналітичних інструментів підтримки прийняття управлінських рішень.

Однією з найбільш успішних технологій державного управління в Україні стала система електронного урядування, реалізована через портал та мобільний застосунок «Дія». Використання цифрових сервісів дозволяє забезпечувати безперервне надання адміністративних послуг громадянам незалежно від їх фактичного місця перебування, що особливо важливо для внутрішньо переміщених осіб та мешканців територій, наближених до зони бойових дій.

Важливе значення для процесів реінтеграції мають державні інформаційні реєстри. Інтеграція інформації про населення, об'єкти нерухомості, соціальні виплати, пошкоджене майно та результати відновлювальних робіт створює передумови для оперативного прийняття управлінських рішень та підвищення прозорості державної політики.

Перспективним напрямом є використання геоінформаційних систем (GIS). Такі системи дозволяють здійснювати просторовий моніторинг руйнувань, оцінювати стан інфраструктури, визначати пріоритетність відновлювальних

заходів та координувати діяльність органів влади, міжнародних організацій і донорських структур.

Окрему роль відіграють технології аналізу великих масивів даних (Big Data). Їх використання дозволяє прогнозувати міграційні процеси, оцінювати соціально-економічний стан громад, аналізувати громадську думку та визначати ризики виникнення соціальної напруги на деокупованих територіях.

У контексті інформаційної безпеки важливого значення набувають технології моніторингу інформаційного простору та виявлення дезінформаційних кампаній. Системи автоматизованого аналізу медіаконтенту та соціальних мереж можуть використовуватися для своєчасного виявлення інформаційних загроз і коригування державної комунікаційної політики.

Особливого значення для майбутньої реінтеграції набуває створення Єдиної цифрової платформи реінтеграції тимчасово окупованих територій. Така система може об'єднати функції моніторингу відновлення територій, обліку пошкодженого майна, управління гуманітарною допомогою, взаємодії з громадянами та оцінки результативності державних програм.

До основних технологій інформаційного забезпечення адміністративних заходів реінтеграції доцільно віднести:

- системи електронного урядування;
- державні цифрові реєстри;
- геоінформаційні системи та кадастри;
- аналітичні платформи підтримки прийняття рішень;
- технології Big Data;
- системи стратегічних комунікацій між цивільними об'єктами;
- цифрові платформи взаємодії з громадянами;
- системи моніторингу інформаційних та фізичних загроз;
- технології штучного інтелекту для прогнозування соціально-економічних процесів.

Особливу увагу доцільно приділити створенню Єдиної цифрової платформи реінтеграції тимчасово окупованих територій, яка може стати центральним елементом інформаційного забезпечення державної політики відновлення та реінтеграції. За своєю архітектурою така платформа повинна

функціонувати за принципом інтегратора державних інформаційних ресурсів, подібно до сучасних цифрових екосистем «Дія» або «Резерв+».

Основною особливістю платформи має стати автоматизований обмін даними між державними реєстрами та інформаційними системами органів влади. Платформа не створюватиме нові бази даних, а використовуватиме вже наявну інформацію через захищені цифрові канали взаємодії.

До структури Єдиної цифрової платформи реінтеграції доцільно включити такі функціональні модулі:

- модуль обліку внутрішньо переміщених осіб;
- модуль моніторингу населення деокупованих територій;
- модуль пошкодженого та зруйнованого майна;
- модуль соціальної підтримки населення;
- модуль відновлення критичної інфраструктури;
- модуль управління міжнародною допомогою;
- модуль моніторингу економічної активності;
- модуль аналізу соціально-економічних ризиків;
- модуль стратегічних комунікацій;
- модуль оцінювання ефективності реінтеграційної політики.

Для забезпечення функціонування платформи доцільно передбачити інтеграцію з такими державними інформаційними ресурсами:

- Єдиним державним демографічним реєстром;
- Державним реєстром речових прав на нерухоме майно;
- Єдиною інформаційною базою внутрішньо переміщених осіб;
- Державним земельним кадастром;
- Реєстром пошкодженого та знищеного майна;
- інформаційними ресурсами Державної податкової служби;
- інформаційними системами Пенсійного фонду України;
- інформаційними системами Міністерства соціальної політики;
- системою електронних послуг «Дія»;
- геоінформаційними системами моніторингу територій.

Фактично платформа повинна працювати за принципом «цифрового павука», який автоматично збирає, узагальнює та аналізує інформацію з різних джерел для підтримки управлінських рішень. Наприклад, після деокупації

населеного пункту система автоматично формуватиме інформацію про кількість населення, стан житлового фонду, потреби у соціальній допомозі, рівень зайнятості, стан критичної інфраструктури та потреби у фінансуванні відновлювальних заходів.

На основі технологій Big Data та штучного інтелекту платформа може здійснювати прогнозування темпів повернення населення, оцінювати ризики соціальної напруги, визначати пріоритетність відновлення окремих територій та розраховувати потребу у бюджетному фінансуванні.

Важливою функцією системи має стати формування інтегрального індексу реінтеграції територій. До його складу можуть входити демографічні, економічні, соціальні, інфраструктурні та інформаційні показники, що дозволить органам державної влади оцінювати ефективність реалізації політики реінтеграції в режимі реального часу.

Єдина цифрова платформа реінтеграції тимчасово окупованих територій може стати основою цифрової трансформації державного управління процесами післявоєнного відновлення та забезпечити формування сучасної системи підтримки прийняття управлінських рішень на державному, регіональному та місцевому рівнях.

Технологічні аспекти інформаційного забезпечення адміністративних заходів виступають важливою складовою сучасної системи публічного управління процесами реінтеграції тимчасово окупованих територій. Їх використання дозволяє підвищити оперативність управлінських рішень, забезпечити прозорість діяльності органів влади, посилити взаємодію з громадянами та створити умови для ефективного відновлення деокупованих територій України.

Окремої уваги в процесі формування державної політики реінтеграції потребує питання оцінювання якості реінтеграції територій та населення. Традиційно ефективність реінтеграційних заходів оцінюється через кількісні показники, такі як обсяги відновленої інфраструктури, кількість повернутого населення, розмір залучених інвестицій або обсяги бюджетного фінансування. Водночас зазначені показники не завжди відображають реальний рівень інтегрованості території до єдиного політичного, економічного, соціального та інформаційного простору держави.

У зв'язку з цим доцільним є використання поняття «якість реінтеграції», під яким пропонується розуміти ступінь відновлення стійких зв'язків між громадянами, територіальними громадами та державою після завершення кризових процесів. На відміну від кількісних характеристик, якість реінтеграції відображає рівень довіри населення до державних інституцій, ступінь включеності громадян у суспільні процеси, рівень економічної активності, доступ до публічних послуг та сформованість спільного ціннісного простору.

Важливими складовими якості реінтеграції можуть виступати:

- рівень зайнятості населення та рівень доходів;
- частка населення, що повернулася до місць постійного проживання;
- рівень довіри до органів державної влади та місцевого самоврядування;
- доступність освітніх, медичних та адміністративних послуг;
- рівень громадянської активності;
- стан інформаційної безпеки території;
- обсяги інвестицій та підприємницької діяльності;
- рівень суспільної згуртованості;
- ступінь інтегрованості до загальнонаціонального культурного та інформаційного простору.

Оскільки ми оперуємо поняттями «рівні» у контексті оцінювання якості загального процесу реінтеграції. Отже, для оцінювання якості реінтеграції територій доцільно використовувати систему відносних показників, які відображають ступінь досягнення цільового або нормативного стану розвитку території. Загальний принцип полягає у порівнянні фактичних значень показників із цільовими, середньодержавними або довоєнними значеннями.

Для показників, зростання яких є позитивним явищем, може використовуватися така формула:

$$I = \Phi / \Psi$$

де:

I – індекс досягнення показника;

Φ – фактичне значення показника;

Ψ – цільове або еталонне значення показника.

Наприклад, якщо рівень зайнятості населення на деокупованій території становить 60 %, а середній показник по країні дорівнює 75 %, то індекс зайнятості становитиме:

$$I_z = 60 / 75 = 0,80$$

Тобто територія досягла 80 % бажаного рівня.

Для показників, зменшення яких є позитивним результатом (безробіття, злочинність, міграційні втрати тощо), доцільно використовувати обернений підхід:

$$I = 1 - (\Phi / \Gamma)$$

де:

Γ – граничне або базове значення показника.

Після розрахунку окремих індексів вони можуть об'єднуватися в інтегральний індекс якості реінтеграції:

$$I_{ЯР} = (I_d + I_e + I_s + I_i + I_y) / n$$

де:

$I_{ЯР}$ – інтегральний індекс якості реінтеграції;

I_d – демографічний індекс;

I_e – економічний індекс;

I_s – соціальний індекс;

I_i – інформаційний індекс;

I_y – інституційний індекс;

n – кількість груп показників.

До демографічного блоку можуть включатися:

- повернення та реіміграція населення;
- природний рух населення;
- кількість внутрішньо переміщених осіб, що повернулися.

До економічного блоку можуть включатись:

- рівень зайнятості;
- середня заробітна плата;
- кількість активних підприємств;
- обсяг та якість інвестицій.

До соціального блоку мають включатись:

- доступність освіти;

- доступність медичних послуг;
- рівень бідності;
- громадянська активність.

До інформаційного блоку можуть включатись:

- доступ до українського інформаційного простору;
- використання електронних послуг;
- рівень довіри до державних інституцій.

До інституційного блоку мають включатись:

- функціонування органів влади;
- доступність адміністративних послуг;
- рівень виконання державних програм відновлення.

Інтерпретація інтегрального індексу може здійснюватися за такою шкалою:

- менше 0,40 – низька якість реінтеграції;
- 0,40–0,60 – задовільна якість реінтеграції;
- 0,60–0,80 – достатня якість реінтеграції;
- понад 0,80 – висока якість реінтеграції.

Запропонований підхід дозволяє здійснювати моніторинг результативності державної політики не лише за окремими показниками, але й оцінювати комплексний рівень інтегрованості територій до соціально-економічного, інформаційного та управлінського простору держави.

Особливе значення має той факт, що реінтеграція не повинна розглядатися виключно як адміністративне відновлення державного контролю над територією. Справжня якість реінтеграції досягається лише тоді, коли населення отримує можливість брати активну участь у суспільному житті, користуватися перевагами економічного розвитку, реалізовувати власний потенціал та відчувати себе повноцінною частиною українського суспільства.

У цьому контексті доцільним є впровадження інтегрального індексу якості реінтеграції, який може використовуватися для моніторингу результативності державної політики. Такий індекс повинен поєднувати соціальні, економічні, інформаційні та інституційні показники, що дозволить комплексно оцінювати стан відновлення територій та своєчасно коригувати управлінські рішення.

Таким чином, категорія якості реінтеграції дозволяє перейти від оцінювання окремих заходів до комплексної оцінки фактичних результатів державної політики. Саме орієнтація на якість реінтеграції, а не лише на формальне відновлення контролю над територіями, повинна стати одним із ключових принципів сучасного публічного управління процесами післявоєнного відновлення України.

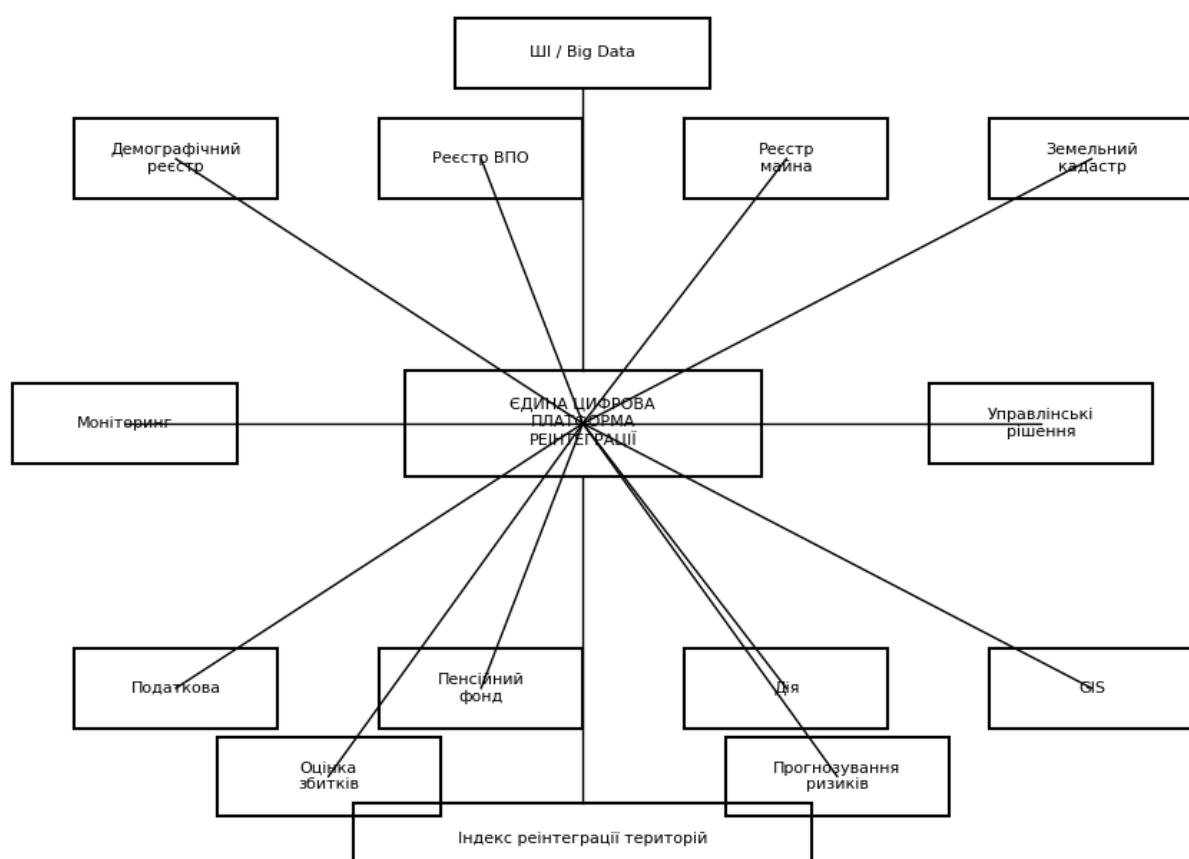

Рис. 3.1. Архітектура Єдиної цифрової платформи реінтеграції

Запропонована Єдина цифрова платформа реінтеграції тимчасово окупованих територій повинна функціонувати як централізована державна інформаційно-аналітична система, що забезпечує збір, обробку, аналіз та візуалізацію даних, необхідних для прийняття управлінських рішень у сфері реінтеграції. За своєю сутністю вона не повинна дублювати існуючі державні реєстри, а має виступати інтеграційною платформою, яка забезпечує взаємодію між уже наявними інформаційними системами органів державної влади.

Власником платформи доцільно визначити державу в особі Кабінету Міністрів України. Адміністрування системи може здійснюватися Міністерством розвитку громад та територій України спільно з Міністерством цифрової трансформації України, а технічний супровід - спеціалізованим державним підприємством у сфері цифрових технологій. Такий підхід дозволяє забезпечити централізоване управління платформою та одночасно уникнути дублювання функцій між різними органами влади.

Технологічна архітектура системи повинна базуватися на принципі розподіленого зберігання даних. Це означає, що інформація фактично залишається у первинних державних реєстрах, а платформа отримує необхідні відомості через захищені програмні інтерфейси (API) у режимі реального часу. Така модель поєднує переваги централізації та децентралізації. З одного боку, органи влади отримують єдиний центр управління та аналітики, а з іншого - відсутня необхідність створювати нову масштабну базу персональних даних.

Важливим елементом платформи повинна стати система штучного інтелекту та технологій Big Data. На відміну від класичних державних реєстрів, які виконують переважно функцію зберігання інформації, аналітичний модуль здатний автоматично виявляти тенденції, формувати прогнози та підтримувати прийняття управлінських рішень. Наприклад, система може прогнозувати темпи повернення населення до деокупованих територій, визначати пріоритетність відновлення об'єктів інфраструктури, оцінювати ризики соціальної напруги та розраховувати потребу в бюджетних ресурсах.

Особливого значення набуває питання використання відкритого програмного забезпечення. Доцільним є застосування open-source рішень для базових компонентів платформи, що дозволить зменшити витрати на впровадження та забезпечити прозорість функціонування системи. Водночас критично важливі елементи інформаційної безпеки, криптографічного захисту та міжреєстрової взаємодії повинні залишатися під контролем держави та відповідати вимогам національного законодавства у сфері технічного та криптографічного захисту інформації.

З метою забезпечення інформаційної безпеки платформа повинна використовувати багаторівневу систему захисту даних. До її складу можуть входити електронна ідентифікація користувачів, багатофакторна автентифікація,

криптографічний захист інформації, розмежування прав доступу, журналювання дій користувачів та постійний аудит кібербезпеки. Усі операції з персональними даними мають відповідати вимогам законодавства України щодо захисту інформації та персональних даних.

З точки зору публічного управління особливий інтерес становить можливість формування цифрових панелей моніторингу (dashboard), які дозволять органам влади в режимі реального часу оцінювати стан відновлення територій. На таких панелях можуть відображатися демографічні показники, рівень зайнятості населення, обсяги відновленого житла, стан інфраструктури, надходження міжнародної допомоги та інтегральний індекс реінтеграції територій.

З технічної точки зору Єдина цифрова платформа реінтеграції тимчасово окупованих територій може бути побудована на сучасній сервісно-орієнтованій (SOA) або мікросервісній архітектурі. Такий підхід забезпечує можливість незалежного функціонування окремих модулів системи, спрощує масштабування та дозволяє поступово інтегрувати нові державні інформаційні ресурси без необхідності повної модернізації програмного комплексу.

Базовою операційною платформою доцільно визначити серверні операційні системи сімейства Linux, які сьогодні широко використовуються в державних та корпоративних інформаційних системах завдяки високому рівню надійності, безпеки та відсутності ліцензійних обмежень. Основні програмні компоненти можуть бути реалізовані мовами програмування C++, Java, Python та Go, які забезпечують достатню продуктивність для роботи з великими масивами даних та складними аналітичними моделями.

Архітектура системи повинна передбачати використання API-шлюзів для взаємодії з державними реєстрами та інформаційними системами. Такий підхід дозволяє забезпечити обмін даними між платформою та зовнішніми інформаційними ресурсами без дублювання баз даних. Фактично Єдина цифрова платформа виступає надбудовою над існуючими державними реєстрами та сервісами, виконуючи функції агрегації, аналітики та підтримки прийняття управлінських рішень.

Для роботи з великими обсягами інформації доцільним є використання технологій Big Data та розподілених сховищ даних. Аналітичний модуль

платформи може включати засоби машинного навчання та штучного інтелекту для прогнозування демографічних процесів, оцінювання темпів відновлення територій, виявлення ризиків соціальної напруги та моделювання наслідків управлінських рішень.

Важливою складовою системи виступає криптографічний захист інформації. Передача даних між реєстрами повинна здійснюватися через захищені канали зв'язку із застосуванням сертифікованих засобів криптографічного захисту інформації, електронного цифрового підпису та багатофакторної автентифікації користувачів. Доступ до інформації має реалізовуватися відповідно до ролей користувачів із використанням принципу мінімально необхідних повноважень.

Для забезпечення стійкості функціонування системи в умовах воєнних ризиків доцільним є використання географічно розподіленої інфраструктури центрів обробки даних із резервуванням критичних компонентів платформи. Такий підхід дозволяє забезпечити безперервність функціонування інформаційної системи навіть у разі пошкодження окремих об'єктів інформаційної інфраструктури.

Таким чином, технологічна архітектура платформи повинна поєднувати принципи централізованого державного управління, децентралізованого зберігання даних, використання відкритих програмних рішень, сучасних механізмів кібербезпеки та інструментів штучного інтелекту, що забезпечить ефективне функціонування цифрової екосистеми реінтеграції тимчасово окупованих територій.

Єдина цифрова платформа реінтеграції тимчасово окупованих територій може стати технологічною основою сучасної системи публічного управління процесами післявоєнного відновлення. Поєднання централізованого управління, розподіленого зберігання даних, технологій штучного інтелекту, відкритого програмного забезпечення та сучасних механізмів криптографічного захисту, разом із забезпеченням прозорості дозволить забезпечити ефективне інформаційне супроводження процесів реінтеграції та підвищити якість державних управлінських рішень.

3.3 Інноваційні інструменти інформаційного забезпечення процесу реінтеграції

Інноваційність – системна властивість, яка притамана будь-якій системі або організації, яка прагне до розвитку. Зміст інноваційності полягає у створенні нових споживчих якостей, продуктів, які несуть в собі нову користь або ж нову еквівалентну вартість.

Традиційна модель державного управління процесами реінтеграції територій переважно базується на адміністративно-командних механізмах прийняття рішень, централізованому плануванню та жорсткій вертикалі управління. Водночас сучасні виклики, пов'язані з післявоєнним відновленням територій, значною кількістю учасників реінтеграційних процесів та високим рівнем невизначеності, потребують впровадження інноваційних управлінських підходів, заснованих на використанні інформації як стратегічного ресурсу розвитку.

У світовій практиці останніх десятиліть відбувається поступовий перехід від концепції New Public Management до більш сучасних моделей Governance та Digital Governance, які передбачають активну взаємодію держави, бізнесу, громадянського суспільства та міжнародних партнерів у процесі формування та реалізації управлінських рішень. У сфері реінтеграції тимчасово окупованих територій особливого значення набувають підходи Data-driven Governance, Adaptive Governance, Network Governance, Participatory Governance та Resilience Governance.

Концепція Data-driven Governance передбачає прийняття управлінських рішень на основі аналізу великих масивів даних, а не виключно на основі адміністративного досвіду або експертних оцінок. В умовах реінтеграції територій це дозволяє формувати об'єктивну картину демографічних, економічних та соціальних процесів, оперативно виявляти проблеми та визначати пріоритетні напрями державного втручання.

Концепція Adaptive Governance базується на принципах гнучкості та постійного коригування управлінських рішень відповідно до змін зовнішнього середовища. Для процесів реінтеграції це особливо актуально, оскільки ситуація

на деокупованих територіях характеризується високим рівнем динамічності та невизначеності.

Важливим інноваційним підходом виступає Network Governance, відповідно до якого процес управління здійснюється не виключно державними інституціями, а мережею взаємопов'язаних учасників. До такої мережі можуть входити органи державної влади, органи місцевого самоврядування, міжнародні організації, бізнес, громадські об'єднання та наукові установи. Інформаційне забезпечення в цьому випадку виконує функцію координації та синхронізації діяльності всіх учасників процесу реінтеграції.

Концепція Participatory Governance передбачає активне залучення громадян до процесів прийняття управлінських рішень. Завдяки цифровим платформам, електронним консультаціям та інструментам громадської участі населення отримує можливість безпосередньо впливати на визначення пріоритетів відновлення територій.

Особливу перспективність для України має концепція Resilience Governance або управління стійкістю. Її основною метою є не лише відновлення територій після кризових подій, але й формування здатності громад ефективно реагувати на майбутні виклики. У такій системі інформаційне забезпечення виступає інструментом раннього попередження ризиків, моніторингу загроз та підтримки стратегічного планування.

Таблиця 3.4.

Концепція управління стійкістю управління

Концепція	Основний принцип	Практичне застосування для реінтеграції
Data-driven Governance	Управління на основі даних	Прогнозування повернення населення
Adaptive Governance	Гнучке управління	Коригування програм відновлення
Network Governance	Управління через мережу партнерів	Координація держави, громад і донорів
Participatory Governance	Участь громадян	Електронні консультації

Концепція	Основний принцип	Практичне застосування для реінтеграції
Resilience Governance	Управління стійкістю	Підготовка до майбутніх криз

Одним із важливих напрямів реінтеграції тимчасово окупованих територій виступає формування спільного ціннісного простору держави. У цьому контексті особливого значення набувають механізми національно-патріотичного виховання, спрямовані на зміцнення громадянської ідентичності, підтримку національної єдності та формування відповідального ставлення до держави.

Тривале перебування населення в умовах окупації або інформаційної ізоляції може призводити до трансформації суспільних цінностей, послаблення зв'язків із загальнонаціональним інформаційним та культурним простором. У зв'язку з цим процеси реінтеграції повинні передбачати не лише відновлення інфраструктури та діяльності органів влади, але й реалізацію комплексних програм громадянського та патріотичного виховання.

Важливим елементом сучасної державної політики має стати формування культури національної стійкості. Її зміст полягає у розвитку громадянської відповідальності, готовності до участі в суспільному житті, повазі до демократичних цінностей, усвідомленні значення державної незалежності та територіальної цілісності України.

Особливу роль у реалізації зазначених завдань можуть відігравати освітні заклади, молодіжні організації, ветеранські спільноти, заклади культури та засоби масової інформації. Саме через їхню діяльність забезпечується передача історичної пам'яті, формування національної ідентичності та зміцнення суспільної згуртованості.

У сучасних умовах національно-патріотичне виховання доцільно розглядати не як окремий напрям державної політики, а як складову комплексного механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій, що сприяє відновленню суспільної довіри, зміцненню громадянської єдності та формуванню стійкого соціального середовища для післявоєнного розвитку держави.

Таким чином, інноваційність сучасного інформаційного забезпечення процесів реінтеграції полягає не лише у використанні новітніх цифрових

технологій, але й у трансформації самої філософії публічного управління. Перехід до моделей управління, заснованих на даних, партнерстві, адаптивності та суспільній участі, створює передумови для формування нової системи реінтеграції тимчасово окупованих територій України, орієнтованої на стійкий розвиток та довгострокову суспільну консолідацію.

Окремим напрямом сучасної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій має стати забезпечення рівного доступу громадян до знань, освіти та можливостей особистісного розвитку. Досвід багатьох країн, які проходили через військові конфлікти та процеси післявоєнного відновлення, свідчить, що стає відновлення територій неможливе виключно за рахунок відбудови інфраструктури. Не менш важливим є відновлення людського потенціалу та створення умов для самореалізації громадян.

Тривале перебування населення в умовах окупації, вимушеного переміщення або постійних безпекових загроз часто супроводжується втратою професійних перспектив, освітніх можливостей та життєвих орієнтирів. У таких умовах важливим завданням публічного управління стає створення механізмів, які дозволяють людині отримати нові знання, здобути сучасні професійні компетентності та знайти власне місце у процесах післявоєнного відновлення держави.

У контексті реінтеграції доступ до знань доцільно розглядати як елемент національної безпеки та соціальної стійкості. Освітні програми, цифрові платформи навчання, професійна перепідготовка, підтримка підприємницьких ініціатив та розвиток громадянських компетентностей формують передумови для активної участі населення у відновленні територій та розвитку місцевих громад.

Особливого значення набуває концепція «участі через розвиток», відповідно до якої громадяни не виступають пасивними отримувачами державної допомоги, а стають безпосередніми учасниками процесів відбудови. У такій моделі людина отримує можливість реалізувати себе через освіту, професійну діяльність, громадську активність, підприємництво, волонтерство або участь у проєктах розвитку громади.

Інформаційне забезпечення в цьому випадку виконує не лише функцію інформування населення, а й функцію навігації можливостей. Цифрові

платформи реінтеграції можуть надавати громадянам доступ до освітніх програм, грантових конкурсів, програм підтримки бізнесу, вакансій, програм перекваліфікації та інструментів участі у розвитку територій.

Таким чином, одним із стратегічних завдань державної політики реінтеграції повинно стати формування середовища, у якому кожна людина матиме можливість не лише повернутися до нормального життя, але й знайти власну роль у процесах відновлення держави. Саме поєднання доступу до знань, особистісного розвитку та активної громадянської участі створює передумови для довгострокової соціальної стійкості та успішної реінтеграції тимчасово окупованих територій.

Одним із ключових факторів успішної реінтеграції тимчасово окупованих територій є забезпечення доступу громадян до фінансових ресурсів, необхідних для реалізації соціальних, підприємницьких, освітніх та громадських ініціатив. Досвід післявоєнного відновлення свідчить, що навіть за наявності високого рівня громадянської активності та значного людського потенціалу відсутність доступу до фінансування суттєво обмежує можливості розвитку територій.

У сучасних умовах фінансова підтримка процесів реінтеграції не повинна обмежуватися виключно бюджетними програмами. Важливого значення набуває формування багаторівневої системи доступу до ресурсів, яка поєднуватиме державні інструменти підтримки, міжнародні грантові програми, пільгове кредитування, механізми соціального інвестування та фінансування громадських ініціатив.

Особливий інтерес становлять програми Європейського Союзу, які передбачають підтримку малого підприємництва, соціальних інновацій, молодіжних проєктів, енергоефективності та розвитку місцевих громад. У багатьох випадках саме грантове фінансування дозволяє реалізовувати проєкти, які не мають достатньої комерційної привабливості для традиційних фінансових установ, але створюють значний соціальний ефект.

Перспективним напрямом є розвиток механізмів пільгового кредитування та мікрофінансування для громадян і суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність на деокупованих або прифронтових територіях. Такі інструменти можуть забезпечувати фінансування створення нових підприємств, модернізації виробництва, розвитку соціальних послуг та реалізації інноваційних проєктів.

Одним із перспективних напрямів розвитку цифрових механізмів фінансування є використання технологій блокчейн та смарт-контрактів. Такі рішення дозволяють забезпечити прозорість використання коштів, автоматизувати виконання умов фінансування та підвищити довіру між донорами, державою та отримувачами ресурсів. У перспективі блокчейн-платформи можуть використовуватися для адміністрування грантових програм, моніторингу реалізації проєктів та контролю ефективності використання фінансових ресурсів.

Доцільним також є створення в межах Єдиної цифрової платформи реінтеграції спеціального модуля можливостей розвитку. Такий сервіс може виконувати функцію цифрового навігатора, який автоматично підбиратиме для громадян, підприємців, громадських організацій та територіальних громад доступні програми фінансування, гранти, кредити, освітні проєкти та міжнародні програми підтримки.

Фактично йдеться про перехід від моделі соціального утримання до моделі розвитку можливостей. У такій системі громадянин виступає не пасивним отримувачем допомоги, а активним учасником відновлення територій, який отримує доступ до знань, фінансових ресурсів та інструментів реалізації власних ініціатив.

Таким чином, забезпечення доступу до фінансових ресурсів повинно розглядатися як важливий елемент сучасної політики реінтеграції. Поєднання державної підтримки, міжнародного фінансування, цифрових фінансових технологій та механізмів соціального інвестування створює передумови для формування активного громадянського середовища та прискорення процесів післявоєнного відновлення тимчасово окупованих територій.

3.4. Концептуальні основи реінтеграції тимчасово окупованих територій

Методика оцінки рівня реінтеграції тимчасово окупованих територій, яку ми згадували у попередніх розділах має бути інструментом в руках керівника органу публічного управління, що має застосовуватись для оцінки ефективності та аналізу середовища.

Метою методики є визначення рівня готовності кризової території до повноцінного включення в соціально-економічний, політико-правовий та інформаційний простір України.

Запропонована методика базується на оцінюванні чотирьох ключових компонентів реінтеграції, в тому числі: соціального, економічного, інформаційного, інституційно-правового.

Для кожного компонента визначається група показників (табл.3.5).

Таблиця 3.5

Концептуальні основи реінтеграції територій

Компонент	Показники
Соціальн.	Чисельність населення, рівень зайнятості, доступ до освіти, доступ до медицини, рівень міграції
Економічний	Кількість підприємств, обсяг інвестицій, рівень середньої зарплати, податкові надходження, кількість нових бізнесів
Інформаційний	Доступ до українського інформаційного простору, використання державних електронних сервісів, рівень цифрової грамотності, довіра до державних джерел
Інституційно-правовий	Функціонування органів влади, доступ до адміністративних послуг, рівень правопорядку, рівень захисту прав громадян

Нормативні та прогнозні значення мають бути на встановленому рівні для соціально-економічної сфери цей показник залежить від стану зовнішнього середовища та адаптується до нього через певний період часу.

Таблиця 3.6

Нормативні значення та їх встановлені рівні

Значення	Рівень
0,00–0,25	критичний
0,26–0,50	низький

Значення	Рівень
0,51–0,75	середній
0,76–1,00	високий

Розрахунок часткових індексів здійснюється за кожною групою показників. Для кожної групи показників визначається середнє значення:

$$S = \frac{\sum S_i}{n}$$

де:

S – соціальний індекс;

S_i – окремий соціальний показник.

Аналогічно розраховується :

$$E = \frac{\sum E_i}{n}$$

$$I = \frac{\sum I_i}{n}$$

$$P = \frac{\sum P_i}{n}$$

Інтегральний індекс реінтеграції

$$IRT = \frac{S+E+I+P}{4}$$

де:

IRT – інтегральний рівень реінтеграції території;

S – соціальний індекс;

E – економічний індекс;

I – інформаційний індекс;

P – інституційно-правовий індекс.

Таблиця 3.7

Показники змін рівня інтеграції

Значення IRT	Рівень реінтеграції
0,00–0,25	територія не готова до реінтеграції
0,26–0,50	низький рівень реінтеграції
0,51–0,75	середній рівень реінтеграції

Значення IRT	Рівень реінтеграції
0,76–1,00	високий рівень реінтеграції

Особливістю запропонованої методики є включення інформаційного індексу як самостійного елементу оцінки. На відміну від більшості існуючих підходів, інформаційна складова розглядається не як допоміжний фактор, а як рівнозначний компонент реінтеграції поряд із соціальними, економічними та правовими процесами. Це відповідає сучасним умовам гібридної війни та необхідності відновлення інформаційного суверенітету держави на деокупованих територіях.

Реінтеграція тимчасово окупованих територій являє собою складний багаторівневий процес відновлення соціальних, економічних, інформаційних та правових зв'язків між державою та населенням територій, що зазнали впливу збройного конфлікту, тимчасової окупації або тривалого перебування в умовах безпосередньої близькості до бойових дій.

На відміну від традиційних підходів, які концентруються переважно на відновленні інфраструктури та діяльності органів влади, запропонована концепція виходить з того, що ключовим фактором успішної реінтеграції є формування єдиного інформаційного, ціннісного та управлінського простору держави.

Концепція інформаційно-орієнтованої реінтеграції тимчасово окупованих територій базується на п'яти взаємопов'язаних складових:

Так, нормативно-правова складова передбачає формування цілісної системи законодавства щодо:

- деокупації територій;
- захисту прав громадян;
- відшкодування майнових збитків;
- відновлення документів;
- перехідного правосуддя;
- національного примирення.

Особливу роль має відігравати запропонований Кодекс примирення та реінтеграції, який повинен об'єднати розрізнені нормативно-правові акти в єдину систему.

Інституційна складова передбачає створення або модернізацію спеціалізованих інституцій:

- Національного центру реінтеграції;
- Центру національної пам'яті;
- Центру документування воєнних злочинів;
- розширеного інституту Омбудсмена;
- регіональних офісів відновлення.

Основним завданням інституцій є забезпечення взаємодії між державою, громадами та громадянами. Інформаційна складова, яка спрямована на:

- відновлення українського інформаційного простору;
- протидію дезінформації;
- розвиток стратегічних комунікацій;
- цифрову інтеграцію громадян;
- формування довіри до державних інституцій.

Центральним елементом реінтеграції виступає Єдина цифрова платформа реінтеграції. Соціально-економічна складова передбачає:

- стимулювання підприємництва та створення робочих місць;
- залучення інвестицій;
- підтримку малого та середнього бізнесу;
- грантові програми і доступ до дешевих кредитних ресурсів ЄС.

Економічне відновлення розглядається як інструмент повернення населення та підвищення рівня добробуту. Ціннісно-гуманітарна складова передбачає:

- відновлення історичної пам'яті;
- патріотичне виховання та підтримку української культури;
- розвиток освіти і забезпечення доступу до знань;
- формування громадянської відповідальності.

Кінцевою метою є не лише повернення території під контроль держави, а й відновлення відчуття належності населення до українського суспільства.

Принципи концепції Концепція базується на загальних принципах публічного управління у кризовий період, якими є: законність, людиноцентризм, інформаційна відкритість, безперервність державної присутності, соціальна справедливість, відповідальність за воєнні злочини, національне примирення,

інноваційність управління, цифровізація процесів та орієнтація на сталий розвиток.

Результатом реалізації концепції має стати формування єдиного соціального, економічного, інформаційного та правового простору держави, відновлення довіри громадян до органів влади, підвищення рівня економічної активності, зміцнення національної ідентичності та забезпечення довгострокової стійкості реінтегрованих територій.

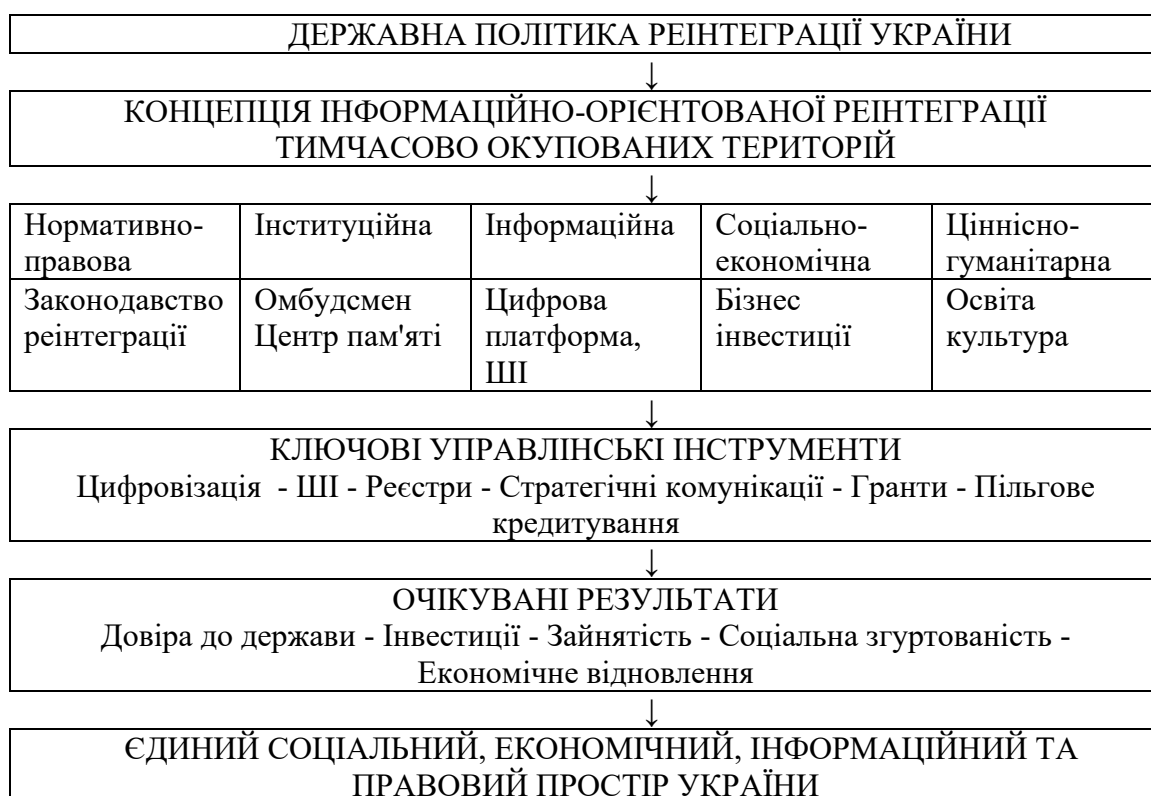

Рис. 3.5. Просторова модель реінтеграції України

На підставі запропонованої концепції інформаційно-орієнтованої реінтеграції тимчасово окупованих територій можна зробити висновок, що успішне відновлення територіальної цілісності держави не обмежується лише відновленням контролю над певною територією або функціонуванням органів влади. Реінтеграція повинна розглядатися як комплексний та довготривалий процес відновлення соціальних зв'язків, економічної активності, інформаційного суверенітету, правового порядку та національної ідентичності. В сучасних умовах особливого значення набуває саме інформаційна складова,

яка забезпечує формування довіри до державних інституцій, протидію дезінформації, залучення громадян до процесів прийняття рішень та створення єдиного інформаційного простору.

Окремим напрямом удосконалення інформаційного забезпечення процесів реінтеграції територій має стати формування умов для соціальної реабілітації населення та досягнення стану національної ремісії. Необхідність такого підходу обумовлена тим, що наслідки війни проявляються не лише у руйнуванні інфраструктури, втраті майна або погіршенні економічних показників, а й у суттєвому психологічному виснаженні суспільства, руйнуванні соціальних зв'язків, зниженні рівня довіри та поширенні тривалих травматичних станів серед населення.

Запропонований у роботі феномен національної ремісії передбачає досягнення такого стану суспільства, за якого гострота соціальних суперечностей та наслідків воєнного конфлікту знижується до рівня, що забезпечує нормальне функціонування державних інституцій, територіальних громад та суспільних відносин. При цьому йдеться не про забуття наслідків війни чи відмову від принципів справедливості, а про створення умов для подальшого спільного розвитку суспільства в межах єдиного політичного, правового та інформаційного простору держави.

Особливого значення набуває психологічна реабілітація населення. Значна кількість громадян протягом тривалого часу перебуває під впливом стресових факторів, пов'язаних із бойовими діями, окупацією, вимушеним переселенням, втратою близьких людей, житла або роботи. У зв'язку з цим державна політика повинна передбачати розвиток систем психологічної підтримки, соціальної адаптації ветеранів, членів їхніх родин, внутрішньо переміщених осіб та населення деокупованих територій. Водночас не менш важливим є формування позитивного суспільного порядку денного, який здатний забезпечувати громадянам відчуття стабільності, перспективи та впевненості у майбутньому.

Однією з умов формування національної ремісії є поступове відновлення довіри між громадянами, громадами та державою. Реінтеграція територій неминуче супроводжуватиметься взаємодією людей з різним досвідом війни: військовослужбовців, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, мешканців деокупованих територій, громадян, які тривалий час перебували за кордоном, а

також населення регіонів, які відносно менше постраждали від бойових дій. За таких умов особливого значення набувають механізми суспільного діалогу, примирення та взаємної поваги. Йдеться не про відмову від правової відповідальності за злочини або колабораційну діяльність, а про необхідність створення умов, за яких суспільство буде здатне рухатися вперед без постійного відтворення конфліктів та взаємних звинувачень.

Важливою складовою післявоєнного відновлення має стати гуманітарний та культурний розвиток територій. Відбудова житлових кварталів, громадських просторів, закладів культури, освіти та охорони здоров'я повинна враховувати не лише функціональні потреби населення, але й естетичний вимір середовища проживання. Якісна архітектура, благоустрій, розвиток культурного середовища, створення комфортних громадських просторів сприяють формуванню позитивного емоційного сприйняття процесів відновлення та виступають додатковим фактором психологічної реабілітації населення.

Суттєву роль у формуванні довгострокової стійкості держави відіграють демографічні процеси. У зв'язку з цим доцільним є впровадження заходів підтримки сімей з дітьми, стимулювання народжуваності, забезпечення доступності житла та створення сприятливих умов для повернення громадян, які виїхали за кордон унаслідок війни. Важливим завданням залишається збереження людського капіталу як одного з ключових ресурсів повоєнного розвитку країни.

Окремого значення набуває підтримка системи освіти та науки. Післявоєнне відновлення потребуватиме значної кількості фахівців у сфері публічного управління, будівництва, медицини, психології, освіти, соціальної роботи та інших галузей. У зв'язку з цим доцільним є розширення державних і міжнародних програм підтримки закладів вищої освіти, розвиток академічної мобільності, реалізація спільних освітніх проєктів із провідними закордонними університетами та залучення міжнародних експертів до підготовки кадрів для потреб повоєнного відновлення.

Важливу роль у процесах соціальної реабілітації можуть відігравати міжнародні гуманітарні організації, благодійні фонди, релігійні інституції та громадські об'єднання, діяльність яких спрямована на підтримку населення, розвиток громад та подолання наслідків воєнних травм. Їх участь здатна

доповнити можливості держави та місцевого самоврядування у вирішенні соціальних і гуманітарних проблем.

Водночас необхідно враховувати високий рівень невизначеності щодо строків та умов майбутньої деокупації окремих територій. На момент проведення дослідження повне відновлення територіальної цілісності України ще не відбулося, а масштаби руйнувань, демографічні втрати та тривалість окупації окремих територій суттєво відрізняються. У зв'язку з цим запропоновані підходи до соціальної реабілітації, реінтеграційного примирення та формування національної ремісії повинні мати адаптивний характер і коригуватися залежно від реальних умов розвитку подій. Очевидно, що деокупація територій після кількох років окупації та повернення регіонів після десятиліть ізоляції потребуватимуть різних управлінських підходів, ресурсів і часових горизонтів реалізації відповідних програм. Саме тому державна політика реінтеграції має поєднувати стратегічне бачення із гнучкістю практичних механізмів її реалізації.

У контексті формування національної ремісії особливого значення набуває інформаційне забезпечення відповідних процесів. Його завданням має бути не лише інформування населення про перебіг відновлення територій, а й формування сприятливого соціально-психологічного середовища для подолання наслідків війни. У цьому випадку інформаційна політика держави повинна поєднувати принципи достовірності та відкритості з необхідністю підтримання суспільної стійкості та психологічної рівноваги населення.

Одним із напрямів такої діяльності може стати системне висвітлення позитивних прикладів відновлення громад, успішної адаптації ветеранів, повернення населення, запуску підприємств, відбудови житлових кварталів, закладів освіти та охорони здоров'я. Йдеться не про приховування проблем або обмеження свободи слова, а про подолання домінування виключно кризового інформаційного порядку денного, який протягом тривалого часу формувався під впливом війни.

Національна ремісія не може розглядатися виключно як результат інформаційного впливу або психологічної реабілітації населення. Її досягнення потребує реалізації комплексу політичних, правових, економічних, соціальних та гуманітарних заходів, спрямованих на поступове подолання наслідків війни та відновлення нормального функціонування суспільства.

Одним із ключових елементів національної ремісії має стати формування справедливої моделі правового врегулювання наслідків окупації. У зв'язку з цим доцільним є розроблення спеціального законодавчого механізму звільнення від відповідальності осіб, які були вимушені здійснювати окремі дії в умовах окупації під загрозою життю, здоров'ю або безпеці членів своїх родин та не брали участі у воєнних злочинах, репресіях, переслідуваннях громадян або діяльності окупаційних адміністрацій, спрямованій проти України. Такий підхід дозволить уникнути необґрунтованої криміналізації значної частини населення деокупованих територій та сприятиме відновленню суспільної довіри.

Другим напрямом має стати реалізація масштабної програми відновлення житлового фонду та компенсації втраченого майна. Особи, які втратили житло внаслідок бойових дій або окупації, повинні мати можливість отримати компенсацію, житловий сертифікат, квартиру або інший механізм відшкодування збитків. Відновлення населених пунктів повинно здійснюватися комплексно та передбачати не лише реконструкцію окремих будівель, але й модернізацію інженерної інфраструктури, транспортних мереж, закладів освіти, охорони здоров'я та громадських просторів.

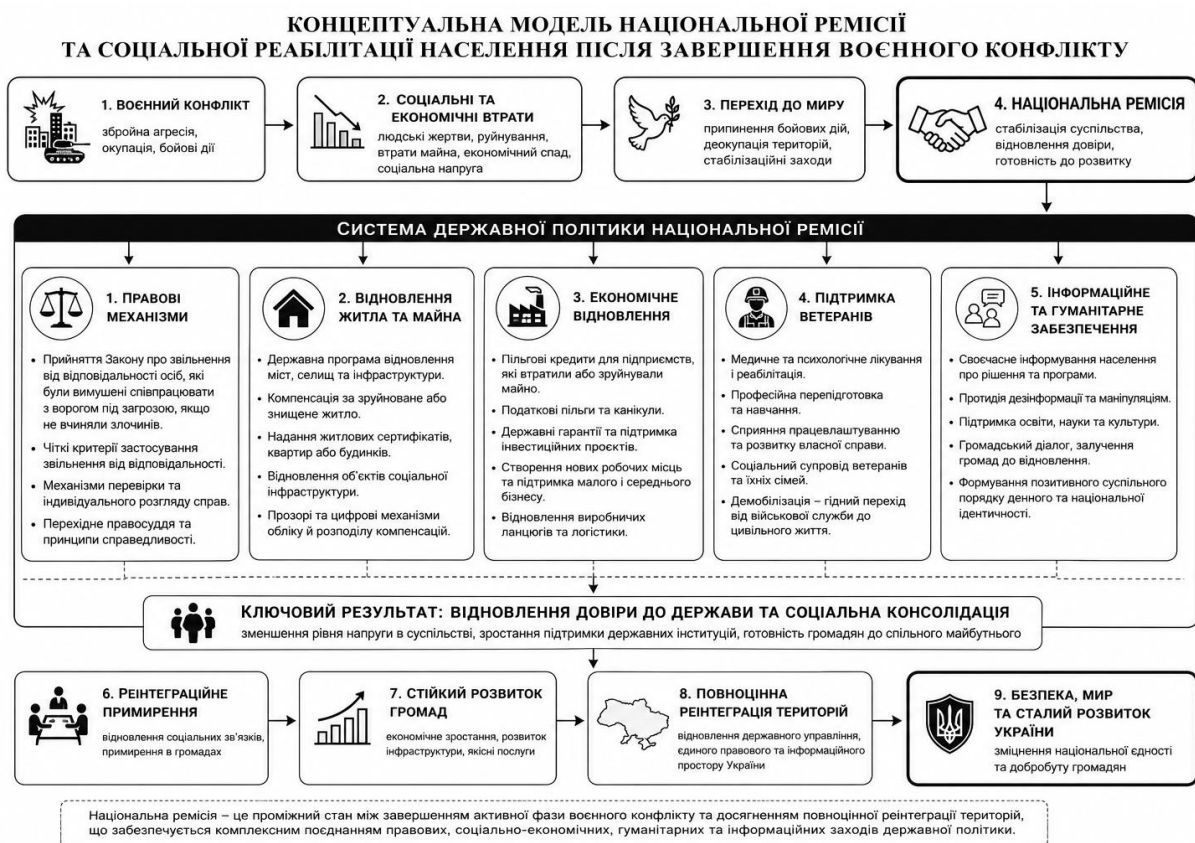

Рис.3.5. Схема реалізації національної ремісії

Національна ремісія розглядається як проміжний стан між завершенням активної фази воєнного конфлікту та досягненням повноцінної реінтеграції територій. Її забезпечення потребує комплексного застосування правових, соціальних, економічних та інформаційних механізмів державної політики.

Важливою складовою національної ремісії виступає економічне відновлення територій. Для підприємств, які втратили виробничі потужності або зазнали суттєвих збитків унаслідок війни, доцільно передбачити механізми пільгового кредитування, державних гарантій, податкових стимулів та програм підтримки інвестиційної діяльності. Відновлення економічної активності сприятиме створенню робочих місць, поверненню населення та зміцненню фінансової спроможності територіальних громад.

Окремим напрямом державної політики повинна стати підтримка ветеранів війни. Йдеться про створення комплексної системи медичної, психологічної та соціальної реабілітації, професійної перепідготовки, сприяння працевлаштуванню та розвитку власної справи. Особливого значення набуває формування умов для повернення ветеранів до активного суспільного життя та використання їхнього досвіду в процесах відновлення держави.

Важливу роль у досягненні національної ремісії повинні відігравати система освіти, наука та гуманітарна сфера. Доцільним є збільшення інвестицій у заклади освіти, реалізація міжнародних академічних програм, залучення провідних іноземних фахівців до підготовки кадрів та відновлення людського капіталу. Поряд із цим важливими залишаються підтримка культури, розвиток громадських ініціатив, діяльність гуманітарних організацій та реалізація програм суспільного діалогу.

Таким чином, національна ремісія розглядається як комплексний процес відновлення суспільства після війни, який поєднує правові механізми примирення, відновлення житла та майна, економічне стимулювання, підтримку ветеранів, розвиток освіти та формування сприятливого інформаційного середовища. Саме поєднання зазначених заходів створює передумови для довгострокової стабілізації суспільства та успішної реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

Важливою складовою інформаційного забезпечення реабілітаційних процесів може стати створення державних та муніципальних комунікаційних програм, спрямованих на популяризацію історій успіху громад, підтримку волонтерських та громадських ініціатив, розвиток культурних проєктів, висвітлення досягнень науки, освіти, спорту та підприємництва. Такі заходи сприяють формуванню відчуття перспективи та поступового повернення до нормального життя.

Окремим напрямом може виступати інформаційна підтримка сімейної політики, програм народжуваності, повернення громадян з-за кордону, розвитку освіти та науки. Формування позитивного образу майбутнього країни здатне виступати важливим чинником подолання демографічної кризи та стимулювання довгострокових інвестицій населення у власне майбутнє.

Доцільним також є створення спеціалізованих цифрових платформ і комунікаційних сервісів для ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, мешканців деокупованих територій та громадян, які повертаються з-за кордону. Такі платформи можуть забезпечувати доступ до соціальних послуг, програм підтримки, можливостей працевлаштування, навчання та участі у громадському житті.

Інформаційне забезпечення процесів реінтеграції повинно виконувати не лише інформативну, а й соціально-відновлювальну функцію. Його кінцевою метою має стати формування суспільного середовища, в якому відновлення територій сприймається не як ліквідація наслідків війни, а як спільний національний проєкт майбутнього розвитку України.

Запропонована концепція поєднує нормативно-правові, інституційні, інформаційні, соціально-економічні та гуманітарні механізми, що дозволяє забезпечити системний характер державної політики реінтеграції. Її реалізація передбачає широке використання сучасних цифрових технологій, інструментів електронного урядування, штучного інтелекту, аналітики даних та міжвідомчої інтеграції інформаційних ресурсів. Водночас важливим завданням залишається створення сприятливих умов для економічного розвитку, повернення населення, підтримки підприємництва та формування нової моделі взаємодії держави й громадянина.

Таким чином, запропонована концепція створює теоретичне та практичне підґрунтя для формування цілісного механізму публічного управління процесами реінтеграції тимчасово окупованих територій та може бути використана як основа для подальшого вдосконалення державної політики у сфері відновлення територій, що постраждали внаслідок збройної агресії, тимчасової окупації та тривалого перебування в умовах кризового розвитку. Впровадження запропонованих підходів сприятиме формуванню єдиного соціального, економічного, інформаційного та правового простору України, що є ключовою передумовою забезпечення сталого миру, національної безпеки та довгострокового розвитку держави.

Висновки до 3 розділу

У результаті проведеного дослідження встановлено, що ефективна реінтеграція тимчасово окупованих територій потребує переходу від традиційних адміністративних підходів до комплексної системи публічного управління, яка поєднує нормативно-правові, інституційні, інформаційні, технологічні та соціально-економічні інструменти впливу.

Обґрунтовано необхідність удосконалення нормативно-правового забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій шляхом формування цілісної системи законодавчого регулювання процесів відновлення, захисту прав громадян, підтримки підприємництва та інформаційної інтеграції населення. Встановлено, що чинна нормативна база потребує подальшого розвитку в частині координації діяльності органів влади, компенсації збитків, стимулювання економічної активності та забезпечення довгострокового розвитку деокупованих територій.

Запропоновано інституційну модель підтримки процесів реінтеграції, яка передбачає розвиток спеціалізованих органів та установ у сфері захисту прав громадян, документування наслідків окупації, формування національної пам'яті, суспільного примирення та координації відновлювальних процесів. Визначено, що важливими напрямками державної політики повинні стати збереження історичної пам'яті, підтримка суспільного діалогу та забезпечення

невідворотності відповідальності за тяжкі злочини, пов'язані зі збройною агресією проти України.

Доведено доцільність створення Єдиної цифрової платформи реінтеграції тимчасово окупованих територій як інтеграційного елемента сучасної системи публічного управління. Встановлено, що така платформа може забезпечити взаємодію державних реєстрів, цифрових сервісів, аналітичних систем та інструментів підтримки прийняття управлінських рішень. Запропоновано використання технологій штучного інтелекту, Big Data, геоінформаційних систем та цифрових платформ для моніторингу процесів відновлення територій та прогнозування соціально-економічних ризиків.

Обґрунтовано необхідність впровадження інноваційних управлінських підходів, зокрема концепцій Data-driven Governance, Adaptive Governance, Network Governance, Participatory Governance та Resilience Governance. Встановлено, що зазначені підходи дозволяють підвищити якість державних рішень, забезпечити гнучкість управління та розширити участь громадян у процесах відновлення територій.

Визначено, що важливою складовою успішної реінтеграції виступає створення умов для розвитку людського потенціалу, забезпечення доступу населення до знань, фінансових ресурсів, освітніх програм та можливостей самореалізації. Особливого значення набувають механізми підтримки підприємництва, розвитку місцевих громад та формування соціально-економічної активності населення як основи довгострокового відновлення територій.

Доведено, що державна підтримка створення нових підприємств повинна розглядатися як інвестиція у розвиток територій. Створення робочих місць, виплата заробітної плати, сплата податків та формування системи накопичень населення забезпечують мультиплікативний ефект для місцевої економіки та сприяють підвищенню соціально-економічної стійкості громад. Особливо актуальним цей підхід є для сільських, прифронтових та постконфліктних територій.

Запропоновано використовувати категорію «якість реінтеграції» як інтегральний показник результативності державної політики. На відміну від оцінювання окремих кількісних параметрів відновлення, якість реінтеграції

дозволяє комплексно оцінювати рівень соціальної, економічної, інформаційної та інституційної інтегрованості територій до загальнодержавного простору.

Важливим результатом проведеного дослідження стало формування авторської концепції інформаційно-орієнтованої реінтеграції тимчасово окупованих територій та методики оцінювання її результативності. Запропонований підхід дозволяє розглядати реінтеграцію не як одноразовий адміністративний захід, а як комплексний процес відновлення соціальних, економічних, інформаційних та правових зв'язків між державою та населенням тимчасово окупованих територій. Розроблена система індикаторів та інтегральний індекс реінтеграції створюють можливість здійснювати моніторинг ефективності державної політики, своєчасно виявляти проблемні напрями та коригувати управлінські рішення. Водночас запропоновані інституційні, цифрові та фінансові інструменти формують практичну основу для реалізації державної політики відновлення територій, підвищення рівня довіри громадян до органів влади та забезпечення сталого розвитку деокупованих і постконфліктних регіонів України.

Важливим напрямом удосконалення інформаційного забезпечення процесів реінтеграції територій визначено формування умов для соціальної реабілітації населення та досягнення стану національної ремісії. Обґрунтовано, що інформаційна політика держави повинна бути спрямована не лише на інформування громадян про хід відновлення територій, але й на підтримку суспільної стійкості, відновлення довіри до державних інституцій, розвиток механізмів суспільного діалогу та формування позитивного бачення майбутнього. Встановлено, що важливими складовими такого процесу виступають психологічна підтримка населення, інформаційний супровід програм реабілітації ветеранів та внутрішньо переміщених осіб, популяризація успішних практик відновлення громад, підтримка освіти, науки, культури та сімейної політики. Доведено, що інформаційне забезпечення в умовах післявоєнного відновлення повинно виконувати не лише комунікаційну, а й соціально-відновлювальну функцію, сприяючи зниженню рівня суспільної напруги та створенню передумов для довгострокової інтеграції населення тимчасово окупованих територій до єдиного соціального, культурного та інформаційного простору України.

Запропоновані заходи мають адаптивний характер та можуть коригуватися залежно від тривалості окупації окремих територій, масштабів руйнувань, демографічних змін і безпекової ситуації, що забезпечує можливість їх практичного застосування в різних сценаріях майбутньої реінтеграції України.

Концептуальні засади інформаційного забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій повинні базуватися на поєднанні сучасних цифрових технологій, інноваційних моделей публічного управління, ефективного нормативно-правового регулювання та активної участі громадян у процесах відновлення. Реалізація запропонованих підходів сприятиме формуванню стійкої системи післявоєнного розвитку, відновленню довіри до державних інституцій та забезпеченню успішної реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення актуального наукового завдання у сфері публічного управління, що полягає у розробленні концептуальних засад та механізмів інформаційного забезпечення процесів реінтеграції тимчасово окупованих територій України в умовах воєнних викликів і післявоєнного відновлення.

За результатами дослідження встановлено, що кризові території України охоплюють тимчасово окуповані території, території активних бойових дій та прифронтові регіони, які характеризуються значними демографічними, економічними, соціальними та інфраструктурними втратами. Доведено, що традиційні підходи до державного управління не повною мірою враховують специфіку сучасних гібридних конфліктів, у яких інформаційний компонент виступає одним із визначальних чинників забезпечення стійкості держави та суспільства.

У роботі обґрунтовано сутність інформаційного забезпечення як складової механізму публічного управління процесами реінтеграції. Визначено, що механізм інформаційного забезпечення включає систему офіційних інформаційних ресурсів, електронне урядування, стратегічні комунікації, державне мовлення, цифрові сервіси та інструменти моніторингу суспільних настроїв. Доведено, що ефективність реінтеграційних процесів значною мірою залежить від рівня довіри громадян до державних інституцій, доступності інформації та спроможності держави протидіяти дезінформаційним впливам.

Проведений аналіз сучасного стану тимчасово окупованих територій засвідчив необхідність комплексного підходу до відновлення соціально-економічного потенціалу регіонів. Встановлено, що одним із ключових чинників відновлення є забезпечення умов для функціонування підприємництва, створення нових робочих місць, відновлення інвестиційної активності та формування сприятливого бізнес-середовища. Обґрунтовано, що соціально-економічна ефективність діяльності підприємств проявляється через створення робочих місць, виплату заробітної плати, сплату податків та участь у соціальних

і благодійних проєктах, що формують загальний суспільний ефект для громади та держави.

У результаті дослідження виявлено низку проблем нормативно-правового забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій, зокрема фрагментарність законодавства, відсутність єдиного системного документа щодо реінтеграції, недостатню врегульованість питань перехідного правосуддя, національного примирення, відшкодування збитків та захисту прав громадян. Для усунення зазначених проблем запропоновано напрями удосконалення законодавства, а також концепцію створення Кодексу примирення та реінтеграції як комплексного нормативного акта.

Обґрунтовано доцільність розвитку інституційного забезпечення реінтеграційної політики шляхом розширення функцій Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, створення Центру національної пам'яті, спеціалізованих інституцій документування наслідків війни та підтримки процесів суспільного примирення. Визначено, що ефективна реінтеграція потребує не лише відновлення державного управління, але й формування нових механізмів суспільного діалогу та відновлення довіри між громадянами і державою.

Запропоновано модель Єдиної цифрової платформи реінтеграції тимчасово окупованих територій, яка повинна забезпечувати інтеграцію державних реєстрів, електронних сервісів, інструментів аналітики даних та штучного інтелекту. Визначено принципи її функціонування, включаючи відкриту архітектуру програмного забезпечення, використання сучасних криптографічних засобів захисту інформації, поєднання централізованих і децентралізованих механізмів зберігання даних та забезпечення міжвідомчої взаємодії.

Особливу увагу приділено інноваційним підходам до публічного управління процесами реінтеграції. Доведено необхідність переходу від традиційних адміністративних моделей до людиноцентричних управлінських практик, що базуються на розвитку людського капіталу, забезпеченні доступу до знань, підтримці громадянських ініціатив, формуванні патріотичної свідомості та створенні умов для самореалізації громадян у процесах відновлення територій.

У роботі розроблено авторську концепцію інформаційно-орієнтованої реінтеграції тимчасово окупованих територій, яка об'єднує нормативно-правову, інституційну, інформаційну, соціально-економічну та гуманітарну складові державної політики. Концепція передбачає використання сучасних цифрових технологій, стратегічних комунікацій, фінансових інструментів підтримки підприємництва та механізмів суспільної консолідації для забезпечення сталого відновлення територій.

Практичним результатом дослідження стала розробка методики оцінювання рівня реінтеграції тимчасово окупованих територій на основі інтегрального індексу, який враховує соціальні, економічні, інформаційні та інституційно-правові показники. Запропонований підхід дозволяє здійснювати моніторинг результативності державної політики, оцінювати динаміку відновлювальних процесів та формувати обґрунтовані управлінські рішення.

Важливим результатом дослідження стало уточнення понятійно-категоріального апарату у сфері реінтеграції тимчасово окупованих територій. Запропоновано авторський підхід до трактування категорій «кризові території», «деокуповані території», «прифронтові території», «інформаційне забезпечення реінтеграції» та «реінтеграційна політика», які розглядаються як взаємопов'язані елементи єдиної системи публічного управління в умовах воєнного та післявоєнного розвитку держави. Розроблено класифікацію кризових територій за безпековими, соціальними, економічними, екологічними та інформаційними ознаками, що дозволяє здійснювати диференційований підхід до формування та реалізації реінтеграційної політики.

У процесі дослідження сформульовано концепцію реінтеграційного примирення, яка передбачає поєднання механізмів державного управління, інформаційної політики, соціальної адаптації та гуманітарного розвитку з метою забезпечення довгострокової суспільної стабільності на кризових територіях. На відміну від традиційних підходів, орієнтованих переважно на відновлення державного контролю та інфраструктури, запропонована концепція акцентує увагу на відновленні довіри між державою, громадами та громадянами, формуванні умов для суспільної консолідації та недопущенні повторного виникнення соціальних конфліктів.

Обґрунтовано феномен національної ремісії як особливого стану суспільства, за якого наслідки воєнного конфлікту не перешкоджають нормальному функціонуванню державних інституцій, економіки та суспільних відносин. Встановлено, що досягнення такого стану потребує комплексного поєднання заходів психологічної реабілітації населення, розвитку системи освіти і науки, підтримки культурного середовища, формування позитивного суспільного порядку денного та реалізації збалансованої державної інформаційної політики. Доведено, що інформаційне забезпечення в умовах післявоєнного відновлення повинно виконувати не лише комунікаційну, а й соціально-відновлювальну функцію.

Проведений аналіз міжнародного досвіду реінтеграції територій засвідчив відсутність універсальних моделей післяконфліктного відновлення. Встановлено, що успішність реінтеграційних процесів визначається сукупністю історичних, соціокультурних, демографічних, економічних та безпекових факторів. На основі узагальнення досвіду Хорватії, Німеччини, Південної Кореї та окремих регіонів України доведено необхідність адаптивного характеру державної політики реінтеграції, здатної коригуватися залежно від тривалості окупації територій, масштабів руйнувань, особливостей міграційних процесів та реального стану місцевих громад.

Таким чином, досягнуто поставлену мету дослідження та вирішено наукове завдання щодо розроблення теоретико-методологічних і практичних засад інформаційного забезпечення процесів реінтеграції тимчасово окупованих територій.

Отримані результати мають теоретичне та практичне значення для подальшого розвитку науки публічного управління та адміністрування, а також можуть бути використані органами державної влади, місцевого самоврядування, міжнародними організаціями та громадськими інституціями під час формування і реалізації політики реінтеграції тимчасово окупованих територій. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності державного управління, зміцненню національної стійкості, відновленню суспільної довіри, розвитку територіальних громад та формуванню передумов для довгострокового миру і сталого розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оболенський О. Ю. Державна служба : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 344 с. URL: <https://www.irbis-nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 21.03.2026).
2. Державна служба : підручник : у 2 т. / редкол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), О. Ю. Оболенський (заст. голови), С. М. Серьогін (заст. голови) та ін. Київ ; Одеса : НАДУ, 2012. Т. 1. 372 с. ISBN 978-966-619-320-2. URL: <https://ktru.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/DERZHAVNA-SLUZHBA-tom1-2012.pdf> (дата звернення: 21.03.2026).
3. Державне управління: основи теорії, історія і практика : навч. посіб. / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній, М. М. Іжа, Г. І. Арабаджі ; за заг. ред. П. І. Надолішнього, В. Д. Бакуменка. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. 308 с. URL: https://idu.at.ua/doc/Kniga_Derzhavne_upravlinnya_Yevtushenko_O_N_Andriy.pdf (дата звернення: 21.03.2026).
4. Бакуменко В. Д., Усаченко Л. М., Червякова О. В. Теоретичні засади державного управління : навч. посіб. / за заг. ред. Л. М. Усаченко. Київ : Інтерсервіс, 2013. 174 с. URL: <https://grani-print.dp.ua/index.php/home/article/view/180> (дата звернення: 21.03.2026).
5. Бакуменко В. Д. Збірник вибраних наукових праць : у 4 ч. Ч. 3. Київ : АМУ, 2016. 284 с. URL: <https://vadnd.org.ua/app/uploads/2017/01/БАКУМЕНКО-В.Д.-Збірник-вибраних-наукових-праць-частина-3.pdf> (дата звернення: 21.03.2026).
6. Бакуменко В. Д., Князєв В. М., Сурмін Ю. П. Методологія державного управління: проблеми становлення та подальшого розвитку // Методологія наукових досліджень з державного управління : хрестоматія / упоряд.: С. В. Загороднюк, О. Л. Євмєшкіна, В. В. Лещенко ; за заг. ред. К. О. Ващенко. Київ : НАДУ, 2014. С. 7–17. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Zayika/0041341.pdf> (дата звернення: 21.03.2026).

7. Нижник Н. Р. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади : навч. посіб. Київ : УАДУ, 2002. URL: <https://www.irbis-nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 21.03.2026).
8. Адміністративна реформа в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи : монографія / за заг. ред. Н. Р. Нижник, Н. Т. Гончарук. Дніпропетровськ : Монолит, 2009. 384 с. URL: <https://grani-print.dp.ua/index.php/home/article/view/180> (дата звернення: 21.03.2026).
9. Публічне управління : термінол. слов. / уклад.: В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с. ISBN 978-966-619-370-7. URL: https://palsg.nmu.org.ua/ua/Sci/Monograph/Публічне_управління_термінологічний%20словник_2018.pdf (дата звернення: 21.03.2026).
10. Основи публічного управління та адміністрування : навч. посіб. для здобувачів спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» / П. С. Покатаєв, М. А. Латинін, С. В. Степаненко, Г. П. Пасемко, О. М. Таран. Харків : ТОВ «Оберіг», 2024. 240 с. ISBN 978-966-8689-70-3. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/l_1359_76599186.pdf (дата звернення: 21.03.2026).
11. Публічне управління та адміністрування: теоретичні та практичні аспекти : навч. посіб. / С. В. Панченко, О. Г. Дейнека, О. В. Дикань та ін. Харків : УкрДУЗТ, 2019. 380 с. ISBN 978-617-654-109-7. URL: <https://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/2215/1/Навчальний%20посібник.pdf> (дата звернення: 21.03.2026).
12. Круглов В. Моделі ефективного публічного управління в умовах воєнного стану. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення № 10 (2024) DOI:10.31470/2786-6246-2024-10-64-73
13. Електронне урядування та електронна демократія : навч. посіб. : у 15 ч. / за заг. ред. А. І. Семенченка, В. М. Дрешпака. Київ, 2017. Ч. 1: Вступ до курсу. Концептуальні засади електронного урядування та електронної демократії. URL: <https://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/3683/1/Електронне%20уря>

дування%20та%20електронна%20демократія%20навч.%20посіб..pdf (дата звернення: 21.03.2026).

14. Дрешпак В. М. Комунікації в публічному управлінні : навч. посіб. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2015. URL: <https://www.irbis-nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 21.03.2026).

15. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки : підручник. Київ : НАДУ, 2012. URL: <https://academy.gov.ua/> (дата звернення: 21.03.2026).

16. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 532 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-03/reznikova-ukraineresilience2022_02.pdf (дата звернення: 21.03.2026).

17. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Харків : Фоліо, 2017. 496 с. URL: <https://niss.gov.ua/> (дата звернення: 21.03.2026).

18. Горбулін В. П. Як перемогти Росію у війні майбутнього. Київ : Брайт Букс, 2020. 256 с. URL: <https://niss.gov.ua/> (дата звернення: 21.03.2026).

19. Дубов Д. В. Інформаційна безпека України: проблеми та перспективи. Київ : НІСД, 2014. URL: <https://niss.gov.ua/> (дата звернення: 21.03.2026).

20. Дзьобань О. П. Інформаційна безпека у сучасному суспільстві: соціально-філософський аналіз : монографія. Харків : Майдан, 2011. URL: <https://www.irbis-nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 21.03.2026).

21. Почепцов Г. Г. Інформаційні війни. Київ : Ваклер, 2000. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Pocheptsov_Heorhii/ (дата звернення: 21.03.2026).

22. Почепцов Г. Г. Сучасні інформаційні війни. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Pocheptsov_Heorhii/ (дата звернення: 21.03.2026).

23. Почепцов Г. Г. Пропаганда 2.0. Харків : Фоліо, 2018. URL: <https://folio.com.ua/> (дата звернення: 21.03.2026).

24. Ажажа М. А., Бікулов Д. Т., Заїка О. В. Політика муніципального розвитку: досвід ФРН у контексті української практики // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Т. 35(74), № 3. URL: <https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/35-74-3> (дата звернення: 21.03.2026).
25. Воронкова В. Г., Ажажа М. А., Фурсін О. О. Цифровізація публічного управління як драйвер трансформації державних інституцій у цифровому суспільстві // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2026. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.1.7>. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/dy/article/view/8714> (дата звернення: 21.03.2026).
26. Ажажа М. А., Воронкова В. Г., Нікітенко В. О., Венгер О. М. Цифрова трансформація публічного управління як чинник стійкості державних інституцій. URL: https://www.eo.kiev.ua/resources/arhivMonographs/Coll_conference_1/dopovidi/285-297.pdf (дата звернення: 21.03.2026).
27. Акімов А. В. Роль Служби безпеки України у доктрині забезпечення безпеки і прозорості роботи органів державної влади України: моделі та перспективи взаємодії // Публічне управління та адміністрування. 2023. № 4(37). DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-4\(37\)-2](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-4(37)-2) (дата звернення: 21.03.2026).
28. Амосов О., Гавкалова Н. Моделі публічного адміністрування (архетипова парадигма) // Публічне управління: теорія і практика 2013 спец вип. С.6-13. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Pubupr_2013_spets
29. Бікулов Д. Т. Формування ресурсного забезпечення розвитку місцевого самоврядування в Україні // Публічне урядування. 2016. URL:

- https://vadnd.org.ua/app/uploads/2017/09/Публічне-урядування-4-9_укр-2.pdf (дата звернення: 21.03.2026).
30. Бікулов Д.Т. Інструменти інформаційної протидії в умовах російського вторгнення. Збірник наукових праць Державного податкового університету. № 1 (2026) DOI: <https://doi.org/10.32782/2617-5940.1.2026.1>
 31. Куйбіда В. Ефективність механізму захисту прав людини в Україні в умовах тривалої екзистенційної війни. Український часопис конституційного права. № 1 2026 р <https://doi.org/10.30970/jcl.1.2026.4>
 32. Бутченко Т., Бікулов Д. Т., Заїка О., Краснокутський О. В., Приймак О., Приймак О. М., Осадча В. В. Публічне управління : навч. посіб. для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Публічне управління та адміністрування». Запоріжжя : ЗНУ, 2023. URL: <https://scientific-rating.znu.edu.ua/> (дата звернення: 21.03.2026).
 33. Динчев С. С. Досвід уряду Хорватії у реінтеграції тимчасово окупованих територій // Вісник Херсонського національного технічного університету. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2025. № 4 (95), ч. 2. С. 250–254. DOI: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2025.4.2.32>
 34. Динчев С. С. Проблематика примирення на поствоєнному просторі // Міжнародний гуманітарний вісник. 2026. № 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-2675/2026-66-5>
 35. Динчев С. С. Інституціональні аспекти інформаційної взаємодії з громадами тимчасово окупованих територій // Економіка і регіони. 2026. № 1 (100). DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2026.1\(100\).4396](https://doi.org/10.26906/EiR.2026.1(100).4396)
 36. Динчев С. С. Розвиток механізмів відшкодування втраченого в результаті військових дій бізнесу // Український економічний часопис. 2026. Вип. 13. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2026-13-6>
 37. Dynchev S. Information Support for Internally Displaced Persons in Ukraine During the War // Modern Science: Theory, Methodology, and Interdisciplinary Practice : Conference Proceedings, March 20–21, 2026, Riga, Latvia. Riga : Baltija Publishing, 2026. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-672-0-34>

38. Динчев С. С. Пріоритетні напрями післявоєнного відновлення України // Публічне управління XXI століття: особливості воєнного і післявоєнного періодів : матеріали XXIII Міжнародного наукового конгресу. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С. 350–354.
39. Фурсін О. О. Концептуальна парадигма публічного управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/404> (дата звернення: 21.03.2026).
40. Фурсін О. О. Оптимізація організації як єдиного цілого: комунікативні аспекти // Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ : зб. тез доп. IV Всеукр. наук.-практ. конф. Херсон : ДВНЗ «ХДАУ», 2020. С. 335–337. URL: <https://scientific-rating.znu.edu.ua/index.php?id=21670&r=publication/view> (дата звернення: 21.03.2026).
41. Фукуяма Ф. State-Building: Governance and World Order in the 21st Century. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2004. P.17-31
https://www.journalofdemocracy.org/articles/the-imperative-of-state-building/?utm_source=chatgpt.com
42. Ansell C., Gash A. Collaborative Governance in Theory and Practice. Journal of Public Administration Research and Theory. 2008. Vol. 18(4). P. 543–571. DOI: <https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>
43. Osborne S. P. The New Public Governance? Public Management Review. 2006. Vol. 8(3). P. 377–387. DOI: <https://doi.org/10.1080/14719030600853022>
43. Rhodes R. A. W. The New Governance: Governing without Government. Political Studies. 1996. Vol. 44(4). P. 652–667. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.1996.tb01747.x>
44. Kooiman J. Governing as Governance. London: Sage, 2003.
45. Moore M. H. Creating Public Value. Harvard University Press, 1995.
46. Bryson J. M. Strategic Planning for Public and Nonprofit Organizations. 6th ed. Wiley, 2024.

47. Christensen T., Lægreid P. The Whole-of-Government Approach to Public Sector Reform. *Public Administration Review*. 2007. Vol. 67(6). P. 1059–1066. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2007.00797.x>
48. Hood C. A Public Management for All Seasons? *Public Administration*. 1991. Vol. 69(1). P. 3–19. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.1991.tb00779.x>
49. Dunleavy P., Margetts H., Bastow S., Tinkler J. New Public Management Is Dead-Long Live Digital-Era Governance. *Journal of Public Administration Research and Theory*. 2006. Vol. 16(3). P. 467–494. DOI: <https://doi.org/10.1093/jopart/mui057>
50. Gil-Garcia J. R., Dawes S. S., Pardo T. A. Digital Government and Public Management Research. *Public Management Review*. 2018. Vol. 20(5). P. 633–646. DOI: <https://doi.org/10.1080/14719037.2017.1327181>
51. Mergel I., Edelmann N., Haug N. Defining Digital Transformation. *Government Information Quarterly*. 2019. Vol. 36(4). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2019.06.002>
52. Mergel I. Digital Service Teams in Government. *Government Information Quarterly*. 2019. Vol. 36(4). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2019.07.001>
53. Janssen M., Charalabidis Y., Zuiderwijk A. Benefits, Adoption Barriers and Myths of Open Data. *Information Systems Management*. 2012. Vol. 29(4). P. 258–268. DOI: <https://doi.org/10.1080/10580530.2012.716740>
54. Janssen M., Estevez E. Lean Government and Platform-Based Governance. *Government Information Quarterly*. 2013. Vol. 30(S1). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2012.11.003>
55. Dawes S. S. Stewardship and Usefulness: Policy Principles for Information-Based Transparency. *Government Information Quarterly*. 2010. Vol. 27(4). P. 377–383. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2010.07.001>
56. Criado J. I., Sandoval-Almazan R., Gil-Garcia J. Government Innovation Through Social Media. *Government Information Quarterly*. 2013. Vol. 30(4). P. 319–326. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2013.10.003>

57. Twizeyimana J. D., Andersson A. The Public Value of E-Government. *Government Information Quarterly*. 2019. Vol. 36(2). P. 167–178. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2019.01.001>
58. Meijer A., Bolívar M. Governing the Smart City. *International Review of Administrative Sciences*. 2016. Vol. 82(2). P. 392–408. DOI: <https://doi.org/10.1177/0020852314564308>
59. Heeks R. *Implementing and Managing eGovernment*. Sage Publications, 2006.
60. OECD. *Recommendation of the Council on Digital Government Strategies*. Paris: OECD, 2014. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0406>
61. Boin A., 't Hart P., Stern E., Sundelius B. *The Politics of Crisis Management: Public Leadership under Pressure*. Cambridge University Press, 2016. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781316339756>
62. Boin A., Lodge M. Designing Resilient Institutions for Transboundary Crisis Management. *Public Administration*. 2016. Vol. 94(2). P. 289–298. DOI: <https://doi.org/10.1111/padm.12264>
63. Boin A., van Eeten M. J. G. The Resilient Organization. *Public Management Review*. 2013. Vol. 15(3). P. 429–445. DOI: <https://doi.org/10.1080/14719037.2013.769856>
64. Comfort L. K., Boin A., Demchak C. C. *Designing Resilience: Preparing for Extreme Events*. University of Pittsburgh Press, 2010.
65. Folke C. Resilience: The Emergence of a Perspective for Social-Ecological Systems Analyses. *Global Environmental Change*. 2006. Vol. 16(3). P. 253–267. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2006.04.002>
66. Holling C. S. Resilience and Stability of Ecological Systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*. 1973. Vol. 4. P. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.es.04.110173.000245>
67. Lederach J. P. *Building Peace: Sustainable Reconciliation in Divided Societies*. United States Institute of Peace Press, 1997.

68. Paris R. *At War's End: Building Peace after Civil Conflict*. Cambridge University Press, 2004. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511790836>
69. Mac Ginty R. *International Peacebuilding and Local Resistance*. Palgrave Macmillan, 2011. DOI: <https://doi.org/10.1057/9780230307032>
70. Richmond O. P. *The Transformation of Peace*. Palgrave Macmillan, 2005. DOI: <https://doi.org/10.1057/9780230505070>
71. Hayner P. B. *Unspeakable Truths: Transitional Justice and the Challenge of Truth Commissions*. 2nd ed. Routledge, 2010.
72. Teitel R. G. *Transitional Justice*. Oxford University Press, 2000.
73. Teitel R. G. *Transitional Justice Genealogy*. *Harvard Human Rights Journal*. 2003. Vol. 16. P. 69–94.
74. Bar-Tal D. *Intractable Conflicts: Socio-Psychological Foundations and Dynamics*. Cambridge University Press, 2013. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139025195>
75. Collier P. et al. *Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy*. World Bank, 2003. DOI: <https://doi.org/10.1596/0-8213-5481-7>
76. Doyle M. W., Sambanis N. *Making War and Building Peace*. Princeton University Press, 2006. DOI: <https://doi.org/10.1515/9781400837694>
77. Ramsbotham O., Woodhouse T., Miall H. *Contemporary Conflict Resolution*. 4th ed. Polity Press, 2016.
78. Autesserre S. *The Trouble with the Congo: Local Violence and the Failure of International Peacebuilding*. Cambridge University Press, 2010. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511761034>
79. de Greiff P. *The Handbook of Reparations*. Oxford University Press, 2006.
80. Galtung J. *Violence, Peace, and Peace Research*. *Journal of Peace Research*. 1969. Vol. 6(3). P. 167–191. DOI: <https://doi.org/10.1177/002234336900600301>
81. Council of Europe. *Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation against Ukraine*. URL: <https://www.coe.int/en/web/register-of-damage>

82. UN OCHA. Ukraine Humanitarian Needs and Response Plan. URL:
<https://www.unocha.org/ukraine>
83. International Committee of the Red Cross. International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts. URL:
<https://www.icrc.org>
84. Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War of 12 August 1949. URL: <https://ihl-databases.icrc.org>
85. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949 (Protocol I). 1977. URL: <https://ihl-databases.icrc.org>
86. Rome Statute of the International Criminal Court. 1998. URL:
<https://www.icc-cpi.int>
87. Universal Declaration of Human Rights. United Nations, 1948. URL:
<https://www.un.org>
88. International Covenant on Civil and Political Rights. United Nations, 1966. URL: <https://www.ohchr.org>
89. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. United Nations, 1966. URL: <https://www.ohchr.org>
90. United Nations General Assembly Resolution ES-11/5. Furtherance of Remedy and Reparation for Aggression against Ukraine. 2022. URL:
<https://digitallibrary.un.org>
91. OECD. Government at a Glance 2025. Paris : OECD Publishing, 2025. DOI: <https://doi.org/10.1787/0efd0bcd-en>. URL:
https://www.oecd.org/en/publications/government-at-a-glance-2025_0efd0bcd-en.html (дата звернення: 21.03.2026).
92. OECD. Digital Government Index: 2019 results. OECD Public Governance Policy Papers. Paris : OECD Publishing, 2020. DOI: <https://doi.org/10.1787/4de9f5bb-en>. URL: <https://www.oecd.org/gov/digital-government-index-4de9f5bb-en.htm> (дата звернення: 21.03.2026).
93. OECD. Recommendation of the Council on Digital Government Strategies. Paris : OECD, 2014. URL:

<https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0406> (дата звернення: 21.03.2026).

94. OECD. The OECD Digital Government Policy Framework: Six Dimensions of a Digital Government. OECD Public Governance Policy Papers. Paris : OECD Publishing, 2020. DOI: <https://doi.org/10.1787/f64fed2a-en>. URL: <https://www.oecd.org/gov/the-oecd-digital-government-policy-framework-f64fed2a-en.htm> (дата звернення: 21.03.2026).

95. OECD. States of Fragility 2022. Paris : OECD Publishing, 2022. DOI: <https://doi.org/10.1787/c7fedf5e-en>. URL: <https://www.oecd.org/dac/states-of-fragility-fa5a6770-en.htm> (дата звернення: 21.03.2026).

96. OECD. Building Trust and Reinforcing Democracy: Preparing the Ground for Government Action. Paris : OECD Publishing, 2022. DOI: <https://doi.org/10.1787/76972a4a-en>. URL: <https://www.oecd.org/governance/building-trust-and-reinforcing-democracy-76972a4a-en.htm> (дата звернення: 21.03.2026).

97. OECD. Drivers of Trust in Public Institutions in Ukraine. Paris : OECD Publishing, 2024. URL: <https://www.oecd.org/governance/trust-in-government/> (дата звернення: 21.03.2026).

98. SIGMA / OECD. The Principles of Public Administration. Paris : OECD Publishing, 2023. URL: <https://www.sigmaweb.org/publications/principles-public-administration.htm> (дата звернення: 21.03.2026).

99. United Nations. E-Government Survey 2024: Accelerating Digital Transformation for Sustainable Development. New York : United Nations, 2024. URL: <https://desapublications.un.org/publications/un-e-government-survey-2024> (дата звернення: 21.03.2026).

100. United Nations Development Programme. Human Development Report 2023/2024: Breaking the Gridlock: Reimagining Cooperation in a Polarized World. New York : UNDP, 2024. URL: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24> (дата звернення: 21.03.2026).

101. United Nations Development Programme Ukraine. Resilience and Recovery Programme. URL: <https://www.undp.org/ukraine/projects/resilience-and-recovery-programme> (дата звернення: 21.03.2026).
102. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. Ukraine Humanitarian Needs and Response Plan. URL: <https://www.unocha.org/ukraine> (дата звернення: 21.03.2026).
103. United Nations High Commissioner for Refugees. Ukraine Refugee Situation: Operational Data Portal. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 21.03.2026).
104. International Organization for Migration. Ukraine Displacement Tracking Matrix. URL: <https://dtm.iom.int/ukraine> (дата звернення: 21.03.2026).
105. International Organization for Migration. Ukraine Internal Displacement Report: General Population Survey, Round 22, January 2026. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-22-january-2026> (дата звернення: 21.03.2026).
106. World Bank. World Development Report 2011: Conflict, Security, and Development. Washington, DC : World Bank, 2011. DOI: <https://doi.org/10.1596/978-0-8213-8439-8>. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/4389> (дата звернення: 21.03.2026).
107. World Bank. GovTech Maturity Index: The State of Public Sector Digital Transformation. Washington, DC : World Bank, 2021. DOI: <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1765-6>. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/36233> (дата звернення: 21.03.2026).
108. World Bank. GovTech Maturity Index 2022 Update: Trends in Public Sector Digital Transformation. Washington, DC : World Bank, 2023. URL: <https://www.worldbank.org/en/programs/govtech/gtmi> (дата звернення: 21.03.2026).

109. World Bank, Government of Ukraine, European Union, United Nations. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment: February 2022 – February 2023. Washington, DC : World Bank, 2023. URL: <https://documents.worldbank.org/> (дата звернення: 21.03.2026).
110. World Bank, Government of Ukraine, European Union, United Nations. Ukraine Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3): February 2022 – December 2023. Washington, DC : World Bank, 2024. URL: <https://documents.worldbank.org/> (дата звернення: 21.03.2026).
111. World Bank, Government of Ukraine, European Union, United Nations. Ukraine Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4): February 2022 – December 2024. Washington, DC : World Bank, 2025. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099022025114040022> (дата звернення: 21.03.2026).
112. World Bank, Government of Ukraine, European Union, United Nations. Ukraine Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5): February 2022 – December 2025. Washington, DC : World Bank, 2026. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/> (дата звернення: 21.03.2026).
113. European Commission. Ukraine Facility 2024–2027. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_en (дата звернення: 21.03.2026).
114. Regulation (EU) 2024/792 of the European Parliament and of the Council of 29 February 2024 establishing the Ukraine Facility. Official Journal of the European Union. 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj> (дата звернення: 21.03.2026).
115. European Commission. Ukraine Plan. 2024. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (дата звернення: 21.03.2026).
116. European Commission. eGovernment Benchmark 2024. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/egovernment-benchmark-2024> (дата звернення: 21.03.2026).

117. European Commission. Digital Decade policy programme 2030. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/europes-digital-decade> (дата звернення: 21.03.2026).
118. Council of Europe. Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation against Ukraine. URL: <https://www.coe.int/en/web/register-of-damage> (дата звернення: 21.03.2026).
119. Council of Europe. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Rome, 1950. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG (дата звернення: 21.03.2026).
120. NATO. Allied Joint Doctrine for Strategic Communications. AJP-10. URL: https://www.coemed.org/files/stanags/01_AJP/AJP-10_EDA_V1_E_1319.pdf (дата звернення: 21.03.2026).
121. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
122. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
123. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
124. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19>
125. Про критичну інфраструктуру : Закон України від 16.11.2021 № 1882-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20>
126. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>
127. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>

128. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
129. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
130. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>
131. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
132. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
133. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
134. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>
135. Про електронні комунікації : Закон України від 16.12.2020 № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20>
136. Про публічні електронні реєстри : Закон України від 18.11.2021 № 1907-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-20>
137. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20>
138. Про Стратегію кібербезпеки України : Указ Президента України від 26.08.2021 № 447/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021>
139. Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя : Указ Президента України від 24.03.2021 № 117/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117/2021>
140. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок збройної агресії РФ проти України : Закон України від 23.02.2023 № 2923-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20>